

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ TŘETÍ ROČNÍK

3

Mírová alternativa jaderné katastrofě

Ve světě vznikly a již několik desetiletí působí dvě protichůdné tradice. Na jedné straně je to tradice, že státy Varšavské smlouvy v době narůstání nebezpečí války vystoupí s konkrétní platformou ozdravení mezinárodního napětí a upevnění míru a bezpečnosti. Milníky této tradice tvoří zasedání politického poradního výboru Varšavské smlouvy. Z tohoto hlediska připadá důležité místo poslednímu politickému poradnímu výboru Varšavské smlouvy v Praze ve dnech 4.—5. ledna 1983. Toto zasedání schválilo Politickou deklaraci členských států Varšavské smlouvy. Sovětské vrcholné stranické a státní orgány význam pražského zasedání vymezily takto: „V souladu s tradicí nejvyšší představitelé spojených socialistických států společně analyzovali nynější situaci v Evropě a ve světě a stanovili další dohodnuté akce bratrských zemí v boji proti válečnému nebezpečí, za zachování a prohloubení procesu uvolňování napětí a za rozvoj mezinárodní spolupráce.“ [Sovětské představitelé k pražskému zasedání. Rudé právo, 8. ledna 1983.]

Na druhé straně existuje tradice, že vedoucí představitelé států NATO každý mírový návrh socialistických zemí zpochybňují, odmítají a obvykle označují za propagandistický trik. Tradici neporušili ani ve vztahu k poslední Politické deklaraci členských států Varšavské smlouvy. Z tohoto postoje Západu není možné vyvodit závěr, že poslední mírové návrhy států Varšavské smlouvy nemohou v té či oné podobě být realizovány. Proč? Především

proto, že v současných mezinárodních vztazích existuje větší síla než přání a vůle vládnoucích kruhů USA a ostatních států NATO. Tuto sílu tvoří řada faktorů: poměr třídních sil ve světě, vojenskostrategická rovnováha mezi socialismem a kapitalismem, neschopnost imperialismu dosáhnout strategického cíle zničit socialismus válkou a další.

Historická zkušenost ukazuje, že státy NATO zaujaly rigorózně odmítavý postoj k myšlence svolat celoevropskou konferenci, která by projednala otázky zajištění bezpečnosti v Evropě a svolání celoevropské konference, jak formulovalo buktureštské zasedání politického poradního výboru Varšavské smlouvy v červenci 1966. Přes četné obstrukce států NATO byla nakonec myšlenka konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě akceptována. V roce 1975 se v Helsinkách sešla konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která schválila významný dokument — Závěrečný akt. Tak tomu bylo i v dalších případech. Svědčí to o tom, že žádná konstruktivní mírová myšlenka socialistických států se neprosadila do mezinárodního života snadno a bez boje.

Jednání a závěry pražského zasedání politického poradního výboru Varšavské smlouvy podmiňovala řada základních mezinárodních skutečností a souvislostí. K nejdůležitějším patří především tyto:

1. Hluboká krize soudobého kapitalismu, která se v rozdílném rozsahu promítá do celého světa. Působí tendence ke vše-

obecnému zhoršování podmínek kapitalistické reprodukce, zostruje se mezimperialistický boj a prudce narůstá nezaměstnanost. Úroveň nezaměstnanosti v zemích EHS vzrostla ze 4,3 % v roce 1975 na 8,9 % koncem roku 1981. V USA dosáhla v srpnu 1982 nejvyššího indexu — 9,8 % od doby „velké deprese“ v letech 1929—1933. [Otázky míru a socialismu, č. 10/1982, s. 93.] Počet lidí bez práce v Severní Americe a v západní Evropě překročil 22 miliónů, což je nejvyšší úroveň od konce druhé světové války. Vedoucí představitelé kapitalistického světa se snaží nalézt východisko ze současné krize kapitalismu na úkor pracujících svých zemí ekonomickou diskriminací socialistických zemí, zvýšeným neokolonialistickým vykořisťováním rozvojových zemí a stupňováním závodů ve zbrojení. Nynější krize kapitalismu je spjata s růstem vlivu představitelů militarismu a vojenskoprůmyslového komplexu na veškerou politiku kapitalistických zemí. V některých kapitalistických státech narůstají tendence neofašismu. To vše je spjata s narůstáním dobrodružnosti politiky, zvláště USA.

2. Narůstání nebezpečí války, především jaderné, které souvisí s rozšiřováním materiálních příprav států NATO na válku. V roce 1982 činily přímé vojenské výdaje států NATO 322,3 miliard dolarů. 69 % z toho připadá na USA. Zvyšování vojenských rozpočtů států NATO o 3 % v reálné hodnotě ročně již nepokládá vláda R. Reagana za dostačující, požaduje nárůst o 4 %, když vojenský rozpočet USA má růst v průměru o 8 %. USA vyžadují od států NATO zvýšení vojenských rozpočtů proti předchozímu roku o 31,2 miliard dolarů. Materiální přípravy států NATO na válku doprovází mnoho důležitých jevů, např.: zdokonalování technologie zbraní, rozvoj nových zbraňových systémů, jaderných i klasických, výroba a rozvoj těchto druhů zbraní, které jsou předurčeny pro prvý úder, dislokační změny v rozmístění amerických raket středního doletu v Evropě, které by ve svých důsledcích zasáhly oblast strategie, řešení protiraketových systémů zbraní, úsilí o využití kosmického prostoru pro válečné účely a mnoho dalších.

USA zdůvodňují orientaci materiálních příprav na válku tzv. vojenskou převahou SSSR a Varšavské smlouvy nad USA a NATO. Nedůvěry v Sovětský svaz a ostatní členské země Varšavské smlouvy je zapotřebí k tomu, aby lidé uvěřili, že americká vláda a vlády ostatních států NATO neměly žádnou alternativu k vyzbrojování, že politika uvolňování napětí se přezila.

Politická orientace USA na konfrontaci s SSSR a dalšími socialistickými státy se stala klíčovým faktorem jejich politiky. V době od zasedání politického poradního výboru Varšavské smlouvy ve Varšavě v květnu 1980 a v Praze v lednu 1983 ve světě proběhlo více než 15 vojenských konfliktů a válek, které přímo či nepřímo vyprovokovaly imperialistické státy. Jen v roce 1982 proběhly tyto války:

- mezi Írákem a Íránem, která probíhá již několik let,
- mezi Velkou Británií a Argentinou o Malvin; válka začala v dubnu a trvala přes dva měsíce,
- Izrael dne 6. června 1982 napadl Libanon a obsadil více než polovinu země,
- nevyhlášená válka USA proti revolučním silám Afghánské lidové demokratické republiky, která probíhá od roku 1980,
- občanská válka v Čadu a Salvádoru.

Vojenské konflikty a lokální války ohrožují mír a mezinárodní bezpečnost, protože by se mohly za určitých okolností stát zdrojem širšího konfliktu (války).

Orientace na rozšiřování sféry působnosti NATO mimo Evropu zvyšuje nebezpečí pro osvobozené země a rozšiřuje pásmo konfrontace mezi státy. To zvyšuje nebezpečí konfliktu mezi kapitalistickými a socialistickými státy.

3. Růst potřeby všestranné spolupráce socialistických zemí, jejich společného boje za mír a mezinárodní bezpečnost a širší výměny zkušeností ze socialistické a komunistické výstavby. Socialistické země musí čelit důsledkům hluboké krize kapitalistického světa, zostřeným diskriminačním opatřením imperialismu a stupňujícím se závodům ve zbrojení. Jestliže státy Varšavské smlouvy musí vyčlenit značnou část rozpočtových prostředků na upevnění své obranyschopnosti, pak je tím odčerpávají mírové výstavbě. Udržování vojenskostrategické rovnováhy mezi SSSR a USA a mezi Varšavskou smlouvou a NATO klade na socialistické země stále větší ekonomické, vědecké a jiné požadavky. Hlavní tíha těchto nákladů připadá na SSSR.

Dynamika ekonomického rozvoje socialistických zemí nastolila některé problémy, např. požadavek obnovit vyváženost ekonomického vývoje, problematiku spotřeby energie v národním hospodářství, komplex potravinových otázek, zvýšení efektivnosti mezinárodního hospodářství a zlepšování jeho řízení, splácení dluhů západním bankám a další. Státy Varšavské smlouvy řešily důležité otázky v souvislosti s vývojem událostí v PLR (po srpnu 1980), kdy se tato bratrská země

stala přechodně oslabeným článkem socialistického systému.

Státy NATO vynaložily maximální úsilí, aby využily událostí v Polsku k oslabení Varšavské smlouvy a k narušení jednoty socialistických zemí. Státy Varšavské smlouvy citlivým způsobem řeší spojování globálních zájmů celého společenství se zájmy každé jednotlivé členské země.

Generální tajemník ÚV KSSS J. V. Andropov i v souvislosti se zasedáním politického poradního výboru Varšavské smlouvy v Praze prohlásil: "... odpověď na zámeř agresivních imperialistických kruhů potlačit socialismus musí být další upevnění naší jednoty, našeho hospodářského a branného potenciálu. Je na místě říci, že s tím bezprostředně souvisí jak bezpečnost našich zemí, tak i osud světa jako celku." (Rudé právo, 6. ledna 1983.)

V průběhu roku 1982 byly obnoveny styky mezi SSSR a ČLR a byl zahájen dialog o normalizaci vztahů mezi oběma největšími socialistickými státy. Tento krok podpořily všechny socialistické státy, protože svým významem a dosahem překračuje rámec dvoustranných vztahů. Do jisté míry snižuje možnost USA kalkulovat v politice vůči SSSR s tzv. "čínskou kartou".

4. Zvýšená aktivita světového mírového hnutí. Jedním z charakteristických rysů politického vývoje kapitalistické Evropy koncem sedmdesátých a na začátku osmdesátých let se stal mohutný rozmach všeobecné demokratického, národního protiválečného hnutí. Toto hnutí nabylo na síle, vlivu a aktivitě a změnilo se ve faktor přímo či nepřímo ovlivňující politické postoje nejen levicových stran, ale i pravicových stran, vnitřní i vnější postavení a politiku vlád jednotlivých zemí, nevyjímaje USA a ostatní mocenská centra imperialistického světa.

Význam mírového protiválečného hnutí v Evropě souvisí s některými důležitými skutečnostmi. Z Evropy vyšlehl plameny dvou světových válek, které si vyžádaly veliké oběti. Západní Evropa představuje jedno ze tří center soudobého imperialismu. (Členské státy EHS se rozkládají na území v rozsahu přibližně 1,5 % z celkové území kapitalistické světové soustavy. Přičemž se podílí 25 % na celkové kapitalistické průmyslové výrobě, 12 % na výrobě obilí, 24 % na výrobě masa, 27 % na výrobě mléka. Koncentrace výrobních kapacit v přepočtu na jednotku plochy je 4× vyšší než v USA a 17× vyšší než průměrné ukazatele světové kapitalistické soustavy.) V Evropě proti sobě stojí hlavní vojenskopolitické organizace — Varšavská smlouva a NATO a jsou na tomto kontinentě soustředěny největší

pozemní a letecké vojenské síly socialismu a imperialismu.

Tyto a mnohé další skutečnosti vzal v úvahu politický poradní výbor při koncipování závěrů a návrhů obsažených v politické deklaraci. Při hodnocení současné situace dospěl k závěru, že v důsledku další aktivizace agresivních sil vývoj událostí ve světě nabývá na stále nebezpečnějším rázu. Proces uvolňování je v současné době ohrožen, spolupráce je nahrazována konfrontací, závody ve zbrojení přecházejí do nové, mnohem nebezpečnější etapy a jsou do nich zapojovány všechny druhy zbraní jak jaderných, tak konvenčních, všechny druhy vojenské činnosti a prakticky všechny části světa.

Politický poradní výbor ukázal, že politika stupňování zbrojení, kterou provádějí USA a někteří jejích spojenci, jim nepropůjčí vojenskou převahu o níž usilují, ale povede k narušení stability mezinárodních vztahů, ke zvýšení úrovně vojenské konfrontace. Vzhledem k tomu, že jaderné zbraně a ostatní prostředky hromadného ničení budou ještě složitější, stane se vypracování mezinárodních dohod o jejich omezení a snížení ještě obtížnější než je dnes.

Proto státy zastoupené na zasedání považují za nutné, dokud existuje možnost zastavit horečné zbrojení a přejít k odzbrojení, zahájit bez prodlení jednání. Tak jako vždy v minulosti, tak i na posledním zasedání přišly členské státy Varšavské smlouvy s celou škálou návrhů, které pro jednání vytvářejí rozumnou základnu. Vycházejí z předpokladu zachování vojenské rovnováhy z principu rovnosti a stejné bezpečnosti jednajících stran.

Tím naše země pokračují v důsledné mírové politice, která respektuje zájmy národů a států Evropy i celého světa. Jen v období po Helsinské konferenci přišly s řadou významných mírových iniciativ. Na bukeureštském zasedání politického poradního výboru v roce 1976 byl předložen návrh na uzavření Smlouvy o vzájemném nepoužití jaderných zbraní jako první mezi signatářskými státy Závěrečného aktu konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Moskevské zasedání v listopadu 1978 a Varšavské zasedání v květnu 1980 předložilo rovněž řadu návrhů směřujících k zastavení závodů ve zbrojení, k odzbrojení a k posílení ovzduší důvěry.

Členské státy Severoatlantického paktu tyto návrhy ignorovaly. Ve všech případech jim chyběla ochota přistoupit ke konkrétním jednáním, ochota přispět k řešení neodkladných vojenskopolitických problémů.

Přes tyto nevlídné akty se členské státy Varšavské smlouvy nenechávají odradit od svých mírových snah. Z pražského zasedání se opětovně obrací k státům NATO s výzvou přijmout nový vzájemný závazek mezinárodně právní povahy — uzavřít Smlouvu o vzájemném nepoužití vojenské síly a zachování mírových vztahů. Jádrem smlouvy by se měl stát vzájemný závazek členských států obou svazků nepoužít proti sobě jako první jaderné zbraně ani konvenční zbraně, a tudíž nepoužít proti sobě jako první vojenskou sílu vůbec. Představitelé některých členských států NATO se snaží tento návrh odmítnout s poukazem na to, že jeho obsah je možno s různými obměnami nalézt v řadě politických či mezinárodně právních dokumentů, jako např. v Chartě OSN, v definici agrese přijaté Valným shromážděním OSN v roce 1974 nebo v Závěrečném aktu KEBS apod. Ve skutečnosti se chtějí vyhnout, především USA, převzetí závazku, který by jim bránil ve vedení prvního úderu, se kterým jejich strategie počítá. A právě takový závazek — o vzájemném nepoužití jako první jaderných i konvenčních zbraní a též o nepoužití vojenské síly jako první — je v navrhované smlouvě formulován poprvé. Podobný závazek státy NATO dosud nepřevzaly. Nejde tudíž o opakování již přijatých závazků, ale o zásadní odmítnutí závazku, který je pro účinnou strategii států NATO nepřijatelný.

Je nesporné, že odmítnutí podobného závazku státy NATO nepřispívá k nastolení ovzduší důvěry a vzájemného porozumění. Naopak jeho přijetí a praktická realizace by významně přispěla k posílení bezpečnosti a důvěry v Evropě i všude tam, kde existuje možnost střetu obou těchto vojenskopolitických svazků. Navíc, pokud by byl rozšířen o závazek nepoužít síly proti třetím zemím, jak to navrhuje státy zúčastněné na pražském zasedání, znamenalo by to důležitý přínos pro upevnění míru a celosvětové bezpečnosti.

Ke smlouvě, kterou navrhuje členské země Varšavské smlouvy, by se mohly připojit další zainteresované evropské státy a zúčastnit se jejího vypracování a podpisu. Dále: „Tato smlouva by od samého počátku byla rovněž otevřena k přístupu dalším státům světa, které projeví takové přání, jako jejím rovnoprávným účastníkem.“ (Rudé právo, 7. ledna 1983.)

Při rozboru situace, která vzniká v daném okamžiku v Evropě, účastníci zasedání poukázali na velmi vážné nebezpečí, které představuje pro evropské národy záměr NATO realizovat své rozhodnutí o rozmístění nových amerických raket

středního doletu, vyhlášené v tzv. dvojím usnesení na prosincovém zasedání rady NATO v roce 1979 a znovu potvrzené v prosinci 1982. Členské státy Varšavské smlouvy se domnívají, že nejlepším řešením by bylo úplné odstranění z Evropy jaderné zbraně jak středního doletu, tak i taktické. Pokud v současné době není takovéto, skutečně nulové řešení možné, pak považují za účelné radikální snížení jaderných prostředků středního doletu v Evropě na základě zásady rovnosti a stejné bezpečnosti. V tomto směru byl na zasedání oceněn přínos Sovětského svazu v jeho návrzích z 21. prosince 1982.

Státy zúčastněné na zasedání vycházely z předpokladu, že jednání o těchto a dalších předkládaných návrzích, podobně jako jednání ve Vídni, Madridu a Ženevě mohou být úspěšná pouze za předpokladu, že bude posláno ovzduší vzájemné důvěry mezi státy, což není možné bez respektování principu rovnosti a stejné bezpečnosti zúčastněných stran. Vyzýváje to zároveň s rozvojem politického dialogu a přijetím odpovídajících závazků a opatření v hospodářské a vojenské oblasti šíření pravdivých informací, zřeknutí se velmocenských nároků, propagování rasismu, šovinismu a nacionální výlučnosti, snah poučovat jiné národy, jak si mají zaříditi svůj vlastní život, hlásání násilí a rozdmýchávání válečné psychózy.

Řešení otázky války a míru v soudobém světě do značné míry závisí na tom, zda se podaří odstranit nedůvěru a snížit úroveň konfrontace mezi oběma největšími vojenskopolitickými svazky — Varšavskou smlouvou a Severoatlantickým paktem. Ozbrojený konflikt mezi nimi by měl katastrofální důsledky pro lidstvo. Vzhledem k současné vyhrčené situaci jsou nezbytná okamžitá a účinná opatření, která by oslabil nedůvěru mezi oběma svazky a zmírnila obavy z možné agrese.

Členské státy Varšavské smlouvy neustálí o získání vojenské převahy nad členskými státy Severoatlantického paktu, nemají v úmyslu napadnout tyto státy ani jakoukoli jinou zemi v Evropě nebo za jejími hranicemi. Socialistické státy mají jediný zájem — budovat v podmínkách míru a všestranné spolupráce s ostatními zeměmi socialistickou společnost, komunismus, zajišťovat rostoucí potřeby lidí, zabezpečovat vysokou životní úroveň pracujících svých zemí. Proto upřímně a nezištně navrhuji zemím NATO jednání o otázkách, které jsou dnes pro všechny životně důležité a které je nutné vyřešit za jednacím stolem, pokud se chceme vyhnout válečnému střetu.

Všechny tyto mírové iniciativy členských zemí Varšavské smlouvy nenacházejí bohužel u států Severoatlantického paktu náležitou odezvu. Spíš než na mírové soužití, jednání a spolupráci se orientují na konfrontaci, na získání vojenské převahy, na vítězství v jaderné válce.

Současně se prosazuje další tendence, spjatá s růstem mírového hnutí ve většině států Severoatlantického paktu, která omezuje možnosti antikomunistických sil zvlášť v politické a ekonomické oblasti. Vládnoucí kruhy imperialistických zemí, aby neohrozily své třídní pozice, musí brát tuto tendenci v úvahu. Výrazný růst mírového hnutí a vážné ekonomické problémy tak oslabují konfrontační politiku USA a dalších zemí NATO, posilují možnost řešení mezinárodních politických problémů cestou jednání.

Návrhy pražského zasedání politického poradního výboru představují vyvrcholení dosavadního zahraničně politického úsilí socialistických zemí při řešení otázky evropské bezpečnosti a spolupráce států s rozdílným společenským zřízením. Představují ucelený systém řešení problémů evropské bezpečnosti, který překračuje Závěrečný akt helsinské konference a tím otevírá cestu ke snížení konfrontace v této části světa a odvrácení nebezpečí nové války, především jaderné. Jde o koncepci, která směřuje k uvolňování napětí a jeho dalšího rozvíjení i ve vojenské oblasti.

Evropa a svět se tak ocitly na křižovatce dějin. Politická deklarace států Varšavské smlouvy přijatá v Praze v lednu 1983 zdůrazňuje: "... jakékoli kalkulace na vítězství v jaderné válce po jejím rozpoutání jsou nesmyslné. V jaderné válce pokud by byla rozpoutána, nemůže být vítězů. Tato válka by nevyhnutelně vedla k záhubě celých národů, k nesmírnému zničení a katastrofálním následkům pro civilizaci a samotný život na Zemi." (Politická deklarace členských států Varšavské smlouvy. Rudé právo, 7. ledna 1983.) Proti imperialistické politice příprav jaderné války staví členské státy Varšavské smlouvy alternativu odvrácení jaderné války, upevnění míru a mezinárodní bezpečnosti. K dosažení míru nestačí jen kritika agresivní politiky imperialismu a jen předkládání mírových návrhů. To vše je důležité, má to svůj význam. Tvoří to sou-

část mírové iniciativy socialistických zemí. Avšak k zajištění bezpečnosti států Varšavské smlouvy a míru je třeba reálné politické, ekonomické a vojenské síly a neustálý boj proti imperialismu. Reálnou silou států Varšavské smlouvy tvoří mnoho komponentů, např.: vyrábějí jednu třetinu světové průmyslové výroby, disponují potřebnou vojenskou silou, jejíž hodnota je vyjádřena ve vojenskostrategické rovnováze, díky SSSR mají vše potřebné k výrobě všech druhů zbraní a další. Generální tajemník ÚV KSSS J. V. Andropov při oslavách 60. výročí vzniku SSSR prohlásil: „Programy dalšího stupňování zbrojení nedonutí Sovětský svaz k jednostranným ústupkům. Vyprovokování americkou stranou budeme nuceni odpovídat rozmístěním vlastních odpovídajících systémů zbraní: na MX obdobnou raketou, na americkou střelu s plochou dráhou letu a dlouhým doletem svou vlastní střelou s plochou dráhou letu a dlouhým doletem, kterou už zkoušíme.“ (Rudé právo, 22. prosince 1982.)

Členské státy Varšavské smlouvy však rozhodně vystupují proti fatálnímu pojetí nevyhnutelnosti všeobecné termojaderné války. Imperialistická propaganda sice vnučuje národům přesvědčení, že v boji proti rostoucímu válečnému nebezpečí jsou bezbranné, avšak členské státy Varšavské smlouvy v Politické deklaraci zdůrazňují: „Státy zastoupené na zasedání jsou proto přesvědčeny, že ať je situace ve světě jakkoli složitá, možnosti překonat nebezpečnou etapu v mezinárodních vztazích existují. Současný vývoj událostí musí a může být zastaven a obrácen směrem, který odpovídá tužbám národů.“ (Politická deklarace členských států Varšavské smlouvy. Rudé právo, 7. ledna 1983.)

Mírová strategie členských států Varšavské smlouvy nepodceňuje reálné nebezpečí, které pro mír představují imperialistické síly. Tato strategie není ani výrazem jejich slabosti. Konečně tato strategie nevylučuje péči o obranyschopnost. Hlavním cílem budování obranného potenciálu států Varšavské smlouvy byla a zůstává obrana pokojné výstavby socialismu a komunismu. Tento potenciál slouží věci míru a bezpečnosti všech národů a křídí agresivní záměry reakčních kruhů imperialismu.

Realizace závěrů XVI. sjezdu KSČ ve Výzkumném ústavu GŠ ČSLA

Věda se stává v současných podmínkách vědeckotechnického rozvoje jedním ze základních faktorů, které ovlivňují stupeň obranyschopnosti státu a bojeschopnosti jeho ozbrojených sil.

Při rozboru aktuálních otázek rozvoje vědy v naší společnosti po XVI. sjezdu KSČ je často konstatováno, že vědeckotechnický pokrok se ještě nestal stálým dynamickým prvkem naší společnosti a že vymoženosti vědy nejsou dosud chápány jako zdroj intenzifikace výroby a zefektivňování našeho národního hospodářství.

Tyto obecné závěry mají platnost i v armádě. Stále se setkáváme s takovými jevy, jako je nedoceňování a malé pochopení postavení vědy při výstavbě naší armády, jejíž význam v soudobých podmínkách rapidně vzrůstá. Tuto skutečnost potvrdil i ministr národní obrany ČSSR armádní generál Martin Džúr, který na celarmádním stranickém aktivu zdůraznil, že zvlášť odpovědné postavení při uplatňování a prosazování vědeckotechnického pokroku mají komunisté, kteří pracují ve vědeckovýzkumné základně.

V nynější situaci, kdy se prohlubují a zostřují mezinárodní vztahy mezi oběma protichůdnými společenskými systémy a kdy ozbrojené síly Severoatlantického paktu neustále zvyšují svou sílu, význam vojenské vědy a vědeckotechnického pokroku v naší armádě neustále vzrůstá. Při

budování naší armády se musí věda ve stále větší míře zapojovat do tvorby nových koncepcí vedení soudobých operací a boje a v úzké součinnosti s ostatními vojenskovědeckými pracovišti spojeneckých armád, především Sovětské armády, podstatně přispívat k upevňování obranyschopnosti našeho státu a celého socialistického společenství.

Úloha a místo vojenské vědy a vojenské teorie je určována mimořádně rychlým tempem vývoje zbraní a bojové techniky. V důsledku toho dochází k rozsáhlým změnám v organizaci, způsobech vedení a řízení, i v obsahu, formách a metodách přípravy vojsk.

Hlavním omezujícím činitelem vojenské vědy je však to, že existuje omezená možnost ověřovat si teoretické závěry v praxi a dělat bojové praktické experimenty. Proto se např. snaží buržoazní vojenští teoretikové využívat lokálních válek jako pokusných střeňic, kde si mohou ověřovat některé dílčí závěry pro vedení soudobého boje.

Naše armáda využívá k ověřování poznatků vědy a techniky různých cvičení se štáby a vojsky, bojové střelby a zkoušky bojové techniky. Je pochopitelné, že poznatky získané při těchto zkouškách jsou ovlivněny řadou mírových omezujících faktorů, které musíme brát v úvahu při celkové tvorbě závěrů.

V článku chci navázat na zásadní článek, uveřejněný ve Vojenské mysl číslo 1/1982, ve kterém byly rozebrány hlavní úkoly vojenskovo-vědecké práce v naší armádě po XVI. sjezdu KSČ.

Tak jako pro celou vědeckovýzkumnou základnu staly se i pro náš ústav východní dokumenty pro další práci po XVI. sjezdu naší strany závěry sjezdu, celooarmádního stranického aktivu a usnesení PUV KSČ k vědeckotechnickému rozvoji z 8. 5. 1981.

Výzkumný ústav GŠ ČSLA je zařízením ČSLA pro výzkum v oblasti vojenských věd a současně plní funkci školícího pracoviště vědeckých pracovníků pro vědní obor 91-20-9 „teorie velení“.

Základním posláním ústavu je zabezpečovat pro potřeby velení ČSLA výzkum a koncepční řešení stanovených vojenskovo-vědních problémů. Mezi hlavní úkoly ústavu patří mimo jiné rozpracovávat otázky rozvoje velení vojskům ČSLA, použití a zabezpečení druhů vojsk, zejména použití a zabezpečení činnosti letectva, vojsk PVOS, otázky rozvoje zpravodajské oblasti, spojovacích soustav, týlového zabezpečení a jiné.

Výzkumný ústav GŠ ČSLA existuje téměř 20 let. Původně po svém zřízení v roce 1963 pracoval jako Středisko mechanizace a automatizace 401 a v pozdějších letech pod názvem Výzkumný ústav 401. Po reorganizaci v roce 1977 má nové zaměření a organizační strukturu.

K rozpracování závěrů XVI. sjezdu KSČ, celooarmádního stranického aktivu a aktivu PO MNO jsme přistoupili na základě analýz a s kritikou náročnosti jsme se zabývali problémy, které dosud brání důslednějšímu naplňování poslání ústavu — jako vědeckovýzkumného pracoviště GŠ ČSLA.

Při rozpracování těchto závěrů jsme jednoznačně přihlíželi k rostoucímu významu vědeckotechnického pokroku a vojenské vědy při zabezpečování obrany-schopnosti země a při výstavbě ČSLA.

Z poslání a úkolů vojenskovo-vědecké a projektové práce ústavu vyplývá, že hlavním kritériem účinnosti veškeré práce je především její přínos ke zvyšování připravenosti a bojové pohotovosti ČSLA.

Především k plnění hlavních úkolů je nutné vytvářet odpovídající podmínky v samotném ústavu. Hlavním předpokladem je potřebná naplněnost, odborná připravenost a kvalifikace vědeckovýzkumných pracovníků ústavu. Ústav je z hlediska kádrové naplněnosti od svého vzniku na posledním místě ve VVZ ČSLA (65 %), což se pochopitelně nepříznivě promítá v jeho praktické činnosti.

Nutnost vysoké odborné připravenosti a zabezpečení trvalé informovanosti o současném stavu řešení úkolů a problémů jsou základním předpokladem pro plnění vědeckovýzkumných úkolů. Ve vojenskovo-vědecké práci se někdy u našich pracovníků projevuje určitý komplex, že nejsme schopni samostatně řešit řadu úkolů a že musíme čekat, až je vyřeší vědeckovýzkumná fronta sovětských ozbrojených sil. Domnívám se, že máme schopné pracovníky, kteří mohou samostatně řešit řadu úkolů a problémů, čímž můžeme podstatně přispět ke zvyšování síly našich společných ozbrojených sil v rámci Varšavské smlouvy.

Na druhé straně se musíme snažit meziť zkoumat a objevovat „objevené“, nebo se snažit řešit takové problémy, kde nejsou ani technické ani vědecké předpoklady k výzkumu a experimentálnímu ověřování výsledků výzkumu.

Jsem si vědomi, že kurs naší strany na další zvyšování kvality a efektivnosti práce platí nejen pro ekonomickou oblast, ale v plném rozsahu platí i pro pracovníky vojenské vědeckovýzkumné základny. Při plnění tohoto požadavku jsme dosáhli v uplynulém období pozitivních výsledků. Odevzdané práce byly přijaty a byla vešměs kladně hodnocena jejich vědecká kvalita.

V práci ústavu existují určité rezervy nejen ve výsledné produkci, ale i ve spolupráci s ostatními ústavy VVZ ČSLA i ústavy civilní VVZ, zejména ČSAV (SAV).

Ve vědeckovýzkumné práci a projektové činnosti byly splněny všechny úkoly podle plánu a představují výrazný přínos pro zkvalitnění a zefektivnění naší práce, i pro práci velitelů a štábů v polních podmínkách. V činnosti ústavu se nám podařilo výrazněji promítnout otázku odpovědnosti za efektivnost a kvalitu odborné práce a jejího přínosu pro činnost štábů a vojsk. Přijatá opatření napomohla k upevnění organizovanosti života, ke zlepšení využívání pracovní doby k plnění úkolů. Osvědčila se diferenciací odborné přípravy s ohledem na potřeby jednotlivých pracovišť. Ve vědecké přípravě se ústav jako školící pracoviště v oboru teorie velení snaží získávat perspektivní mladší důstojníky, kteří mohou být v budoucnu přínosem pro práci ústavu při řešení jeho úkolů.

Hlavní příčiny našich problémů, kromě neobsazení plánovaných funkcí kvalifikovanými kádry vševojskového charakteru, jsou i v nízké úrovni připravenosti určité části dnešních vědeckovýzkumných pracovníků pro plnění náročných úkolů výzkumu. Proto bylo zorganizováno něko-

lik celouštavních seminářů za účasti zadavatelských složek a specialistů z jiných pracovišť vědeckovýzkumné základny ČSLA, které napomohly k řešení některých úkolů.

S využitím zkušeností předcházejícího období byl zpracován rozbor a kriticky posouzen stav ve vědecké výchově a v publikační činnosti příslušníků útvaru. Ve vědecké výchově byla nastoupena cesta dalšího zkvalitnění práce v této oblasti. Při výběru kádrů do vědecké výchovy byla pozornost náčelníků a stranické organizace orientována na mladé, talentované a perspektivní kádry, které v praxi prokazují správný vztah k vědeckovýzkumné práci a mají předpoklady pro úspěšné zakončení studia aspirantury.

Dosavadní praxe ukazuje, že někteří pracovníci, kteří jsou již řadu let zaměřeni jednostranně ve svém oboru na řešení jednotlivých úkolů útvaru, ztratili kontakt s vojsky a někteří ani neměli možnost během své předcházející vojenské služby získávat potřebné zkušenosti z praxe.

Tato situace vyžaduje doplňovat jednotlivá pracoviště útvaru zkušenými staršími důstojníky, kteří vzhledem ke svým zdravotním potížím nemohou dále vykonávat namáhavé funkce u štábů a vojsk, ale na druhé straně by mohli řadu let využívat svých bohatých zkušeností k řešení vojenskovědeckých úkolů a napomáhat tak rozvoji vojenskoteoretického myšlení v naší armádě.

Zatím se však převážně setkáváme při každoročně vypisovaných konkursních řízeních s malým pochopením příslušných funkcionářů uvolňovat zájemce z vojsk o práci ve výzkumném útvaru.

Je pochopitelné, že ke zlepšení tohoto stavu by určitě napomohlo i vytvoření příznivějších podmínek pro zařazení zkušených funkcionářů i pracovníků operačních i taktických štábů na pracovištích útvaru, jako je např. zachování jejich dřívějších platů apod.

Velení vojskům v poli se stává v soudobých podmínkách základním faktorem, který má vliv na úspěch či neúspěch operace a boje. Stejně tak úroveň soudobého řízení ozbrojených sil v míru, kvalitní činnost velitelů a štábů při řízení bojové a politické přípravy a plnění náročných výcvikových úkolů má zásadní vliv na úroveň plnění stanovených úkolů v daném výcvikovém roce. Tyto požadavky platí i pro VZÚ GS ČSLA. Proto ke zkvalitnění řízení činnosti útvaru i jeho jednotlivých pracovišť byla v uplynulém období po XVI. sjezdu KSČ přijata řada opatření.

Hlavním cílem bylo vytvořit podmínky pro kvalitnější plnění vědeckovýzkumných úkolů. K realizaci tohoto požadavku se snažíme využít všech dostupných forem, jako jsou vnitřní oponentní řízení, odborné semináře a porady. Osvědčují se kontrolní dny a řízení hlavních úkolů řídicí pracovní skupinou. Snažíme se také účelněji využívat pracovní doby. Vedeme tvůrčí pracovníky k leninskému stylu práce, snižujeme neúčelnou administrativu, omezuje porady a shromáždění.

S větším důrazem je zabezpečován režim útvaru podle denního řádu. Kvalitu plnění vědeckovýzkumných úkolů posiluje odborná příprava, která je zaměřována na plnění rozhodujících úkolů útvaru. Uskutečňování těchto opatření přispívá ke zvýšení intenzifikace a efektivity naší práce.

Je pochopitelné, že všechna tato opatření jsou přijímána v těsné součinnosti se stranickou a svazáckou organizací i ZO ROH, které se snaží vést své členy k efektivnějšímu využívání pracovní doby a kvalitnějšímu plnění úkolů. Tento proces nepřetržitě pokračuje.

Roční i pětileté plány vědeckovýzkumné práce útvaru vycházejí z požadavků jednotlivých zadavatelů, které představují správy a samostatná oddělení MNO a GS a v některých případech i velitelství vojenských okruhů.

Současná praxe, která se projevuje při tvorbě plánů, v maximální možné míře „vytížit“ pracovní kapacity útvaru na plnění zadávaných úkolů, je neúčelná. Vždyť útvar má podle svého „Statutu“ plnit trvale řadu úkolů a rozvíjet jednotlivé vědní obory, ale na tuto činnost nezbyvá během celého roku prakticky žádný čas.

Bylo by proto účelné vyčleňovat v ročních plánech útvaru maximálně 60–70 % kapacity na řešení „zadávaných“ vědeckých úkolů, zbytek času věnovat řešení vnitřních úkolů, rozvoji stanovených vědních oborů podle „Statutu“ a jako zálohu pro neplánované úkoly, které se pravidelně každoročně vyskytují.

Posuzujeme-li konkrétní možnosti jednotlivých stupňů řízení v rámci útvaru, vidíme, že velení útvaru se musí věnovat především řešení praktických otázek spojených s plánováním, koordinací a kontrolou vědeckovýzkumné činnosti útvaru. Dále značnou část doby věnuje na konkrétní problémy života útvaru jako každého jiného vojenského organismu. Týká se to plnění běžných úkolů bojové a politické přípravy příslušníků jednotlivých pracovišť, materiálně technického zabezpečení útvaru, kontrolní činnosti apod. Poměrně značný podíl ve velení musí být

věnován kádrovým otázkám a jiným problémům, spojeným s běžným životem ústavu.

Po výčtu těchto úkolů je zřejmé, že zbývá jen nepatrná část doby na řešení takových problémů. Jako jsou základní koncepční otázky ústavu, které by měly být řešeny podle perspektivních potřeb v závislosti na rozvoji vojenské vědy.

Současná struktura a zaměření ústavu, kdy jsou jednotlivá jeho oddělení odborně přímo řízena svými zadavateli, tj. správami a složkami MNO, nedává totiž ani možnost velení ústavu řešit „strategii“ rozvoje ústavu a jeho perspektivních úkolů.

V našem případě je hlavní těžiště řešení odborné problematiky soustředěno do jednotlivých oddělení, jejichž náčelníci musí být v trvalém styku se svými odbornými partnery MNO a GS, popř. i štáby vojenských okruhů. Tyto nadřazené složky jim vydávají úkoly, hodnotí je a měly by je i odborně školit a průběžně informovat o rozvoji daného druhu vojska, speciálního vojska a služby. Jedině tak mohou jednotlivá pracoviště na základě stále informovanosti o „novinkách“ v rozvoji svého druhu vojska či služby navrhovat řešení nových, perspektivních úkolů, které vyplynou z rozvoje vojenství v dané oblasti.

Řešení vědeckovýzkumných úkolů je soustředěno především do jednotlivých skupin a pracovních týmů, jejichž náčelníci a vedoucí jsou prakticky hlavními řešiteli úkolů. Proto se v posledním období zaměřujeme na tyto stupně, které jsou rozhodující při vlastním plnění stanovených vědeckovýzkumných úkolů. Snažíme se zvýšit autoritu, pravomoc, odpovědnost a především celkovou úroveň řízení náčelníků skupin a pracovních týmů.

Jedním ze základních úkolů ústavu je zaměření výzkumné činnosti ve prospěch zvyšování bojovosti a připravenosti naší armády a našeho státu.

K plnění tohoto požadavku bude náš ústav v nejbližších letech řešit vědecký integrovaný úkol „Vybrané teoretické otázky obranyschopnosti ČSSR“, který vychází z jednotného programu společenských věd po XV. sjezdu KSČ a je součástí celkového úkolu „Teoretické otázky zvyšování obranyschopnosti a bezpečnosti ČSSR“.

Výzkumný ústav je určen koordinačním pracovištěm tohoto úkolu. Cílem řešení této problematiky je rozpracování vybraných základních teoretických otázek obranyschopnosti ČSSR a hlavním zaměřením na posílení tendencí ve výstavbě ČSLA a zkvalitňování její bojové pohotovosti a připravenosti ve druhé polovině osmdesá-

tých let. Výsledná expertiza bude využita při bilancování usnesení XVI. sjezdu KSČ a při návrhu podkladů pro XVII. sjezd naší strany.

Z toho je zřejmý význam tohoto úkolu pro naši armádu, na jehož řešení se budou podílet vědečtí pracovníci našich vojenských akademií, některých pracovišť vědeckovýzkumné základny ČSLA a řada správ MNO a GS.

Je pochopitelné, že vojenskovědecká práce naší armády musí být těsně přimknuta k zabezpečení spojeneckých potřeb. Při realizaci tohoto úkolu se podílíme i na řešení několika spojeneckých úkolů, zaměřených na otázky zpravodajské činnosti a automatizace velení vojskům. Máme určitý podíl i na organizování spojeneckých akcí, zejména v oblasti MAV.

Řešením několika úkolů, spojených bezprostředně s rozvojem a zkoumáním nových otázek vedení operací a boje, se snažíme napomoci ke zvýšení bojové připravenosti našich štábů a vojsk k plnění náročných úkolů příští možné války.

Hromadné zavádění moderních zbraňových komplexů bude podstatným způsobem ovlivňovat zásady vedení bojové činnosti. To se pochopitelně odráží i v nových požadavcích na systém velení vojskům. Ten musí být v souladu s novými požadavky, které vyplývají ze stále rostoucích bojových možností vojsk. Ukazuje se, že jedinou možnou cestou dalšího rozvoje velení vojskům je postupná komplexní automatizace velení, která musí napomoci velitelům a štábům efektivně velet vojskům a dovedně využívat všech soudobých zbraňových a zabezpečovacích systémů.

V této oblasti plní ústav značný počet úkolů, které mají konkrétně napomáhat našim operačním štábům při řešení složitých otázek řízení operací a boje v různých podmínkách.

Převážná část výzkumných úkolů a především projektová činnost je zaměřena ve prospěch štábů a vojsk. Zpracované projekty podstatně napomáhají k urychlení výpočtu poměru sil, vedení počtů osob a bojové techniky, výpočtu pravděpodobných ztrát po jaderných úderech vlastních vojsk i nepříteli i při vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní.

V rámci automatizace vševojskového systému velení se vyřešením komplexu operačně taktických úloh ALEX se společnou bankou dat dosáhlo značného zefektivnění a úspory práce pracovníků štábů na operačních stupních velení, zejména v oblasti informačních procesů, kalkulací a propočtů.

Podstatně byly zkráceny doby výpočtů kvantitativních a druhých polovině osmdesá-

sil a výpočtů ztrát po vlastních jaderných úderech i úderech nepřítele. Při cvičeních bylo ověřeno, že např. výpočet jednoho kvantitativního a kvalitativního poměru sil pro front trvá ručně 50–60 minut, strojově 3–5 minut. K vyhodnocení 200 jaderných úderů na vlastní vojska byly zapotřebí ručním způsobem tři hodiny, zatímco při strojovém vyhodnocení 10 až 15 minut.

Úkoly, řešené ve prospěch teritoriálního systému velení, vytvářejí předpoklady pro další zefektivnění práce teritoriálních štábů. V praxi se to projevuje především ve zkvalitnění informačních, výpočtových a rozhodovacích procesů při vyhodnocování jaderných úderů po hromadném jaderném úderu na teritoriu státu a při vyhodnocení otázek bojové pohotovosti.

Např. k ručnímu vyhodnocení jaderného úderu nepřítele na teritoriu státu při kalkulaci 250 jaderných úderů potřebují 3–4 pracovníci 4 hodiny, zatímco strojový výpočet trvá přibližně 20 minut.

Těchto projektů je trvale využíváno ve štábech a vojenských školách při zaměstnáních operační přípravy, ke zpracování podkladů pro cvičení a štábní nácviky a podstatně napomáhají zkvalitnit a zefektivnit práci operačních štábů.

Obdobné projektové úlohy jsou zaměřeny na řešení problematiky průzkumu, leteckta, PVOS, týlového zabezpečení apod. Zejména jde o problémy rozvoje systému velení letectvu v polních a mírových podmínkách, o řešení otázek rozvoje automatizovaného polního systému velení s využitím prostředků výpočetní techniky, dále o racionalizaci systému řízení průzkumu, racionalizaci velení jednotlivých druhů vojsk apod.

Na základě řešených vědeckovýzkumných úkolů byly v mnoha případech zpra-

covány studijní a metodické pomůcky pro štáby a vojenské školy.

Pracovníci ústavu se podílejí na přípravě řady cvičení, a to na zpracování podkladů, jejichž cílem je zefektivnit procesy velení a ověřit nové způsoby mechanizace a automatizace velení vojskům. Jsou poskytovány v široké míře konzultace příslušníkům štábů, vojenských škol i pracovníkům vědeckovýzkumné základny naší armády i civilního sektoru.

Ústav se v některých případech podílí na přípravě odborných shromáždění a školení, organizovaných po jednotlivých druzích vojsk a služeb v MNO a svazů. Tato činnost napomáhá rozpracování nových metod a forem mechanizace a automatizace procesů velení u jednotlivých podsystémů, zvýšení účinnosti rozborové činnosti, zdokonalení spolupráce v jednotlivých oblastech vojenskovědeckého výzkumu i výzkumu nových způsobů zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti leteckých útvarů a svazků.

Na odborných shromážděních svazů jsou jejich účastníci seznamováni s možnostmi využití automatizovaného podsystému velení týlu. Jsou jim objasněny možnosti využití, doplněny praktickými ukázkami.

U svazů a svazků je organizováno praktické školení uživatelů jednotlivých projektů, organizovány ukázky využití terminálů v budoucí práci operačních štábů, v práci štábů svazů v poli apod. Naši pracovníci organizují (zejména v oblasti týlu) instruktáže k využívání jednotlivých projektů, zaměřených např. k využití moderní výpočetní techniky, k budování automatizovaného podsystému velení týlu apod. Tato činnost posiluje vzájemnou informovanost a přispívá ke zvyšování úrovně vojenskovědecké práce.

V současné době, kdy plníme rozpracované závěry XVI. sjezdu KSČ, celoarmádního stranického aktivu a aktivu PO MNO v podmínkách ústavu, naléhavě vystupují do popředí požadavky koncepčnosti vojenskovědecké práce, efektivnosti a kvality, hospodárnosti a dalšího zkvalitnění organizátorské a řídicí práce na všech stupních řízení.

Cílem vědecké práce ústavu v nejbližších letech bude především v souladu s realizací závěrů XVI. sjezdu KSČ v oblasti vědy a s využitím vědeckých poznatků přátelových armád, zejména sovětské vojské vědy, soustředit se na řešení vybraných vědeckých úkolů. Hlavní důraz je přitom kladen na další rozvoj systémů velení s využitím prostředků automatizace

velení vojskům, na rozvoj jednotlivých druhů vojsk a služeb a na problematiku bojového, materiálního a technického zabezpečení soudobé operace a boje.

Splněním těchto úkolů chceme dále přispět k upevnění obranyschopnosti a zvyšování bojové síly naší armády. Budeme dále prohlubovat propojení teorie s praxí, zkvalitňovat a prohlubovat užitou hodnotu řešených vojenskovědních a projektových úkolů.

Úkoly, které před ústavem stojí, jsou náročné a složité. Jsou však splnitelné za předpokladu maximálního využívání poznatků marxisticko-leninské vědy a sovětských zkušeností při respektování objektivních zákonitostí vývoje ozbrojených sil a potřeb praxe soudobého vojenství.

SPP pri organizovaní a vedení obrany v horskom zalesnenom teréne

Horský zalesnený terén vytvára na jednej strane relatívne výhodné podmienky pre organizovanie obrany aj s pomerne nevelkými silami. Na druhej strane však veľké množstvo hluchých priestorov, skrytých prístupov a veľkých terénnych úsekov, ktoré nie sú obsadené vojskom, dávajú nepriateľovi možnosť nepozorovaného prístupu k obrane, k prenikaniu v medzerách, k vysadzovaniu vzdušných výsadek a prieskumných záškodníckych skupín.

Na všetky tieto skutočnosti musia velitelia pri organizovaní a vedení obranného boja na jednotlivých stupňoch armádneho organizmu brať ohľad a v súlade s týmito skutočnosťami viesť obranný boj. Na tieto skutočnosti musia reagovať aj politickí pracovníci a politické orgány pri organizovaní a uskutočňovaní SPP. Samotný charakter obranného boja v horskom zalesnenom teréne, rozmiestnenie vojsk na veľkom, členitom priestore, ako i ďalšie skutočnosti nám vplývajú na obsah, konkrétne formy a metódy straníckopolitickéj práce.

Obrana v horskom zalesnenom teréne v súčasnom boji musí byť čo najaktívnejšia, lebo vojská môžu udržať svoje pozície len vtedy, keď zničia živú silu a bojovú techniku nepriateľa, sústredia svoje sily na vybraných smeroch, s dôrazom na tankový terén a snažia sa vo vhodnom okamihu zasadiť údery útočiacemu nepriateľovi. Pritom sa musí dôraz položiť na

prehradenie prístupov k horským priesmykom, prístupov k údoliam a ku križovatkám ciest. Aktivita vojsk v obrane otupuje sily útočiaceho nepriateľa, núti ho, aby bol neprestajne ostrážitý a súčasne kladne pôsobí na morálny a politický stav vlastných vojsk a štábov. Skúsenosti Sovietskej armády z Veľkej vlasteneckej vojny ukazujú, že ak vojská zotrávajú dlhý čas v pasívnej obrane, znižuje sa ich bdlosť, ochabuje ich nenávisť k nepriateľom.

Úlohou veliteľov, politických orgánov a politického aparátu, straníckych a zväzových organizácií je mobilizácia štábov a vojsk k bojovej aktivite, aby sústavne a nepretržite ničili živú silu a bojovú techniku nepriateľa.

Keď velitelia, politické orgány a politickí pracovníci organizujú a uskutočňujú obranu, musia brať do úvahy, že po úspešných bojoch môžu niektorí príslušníci jednotiek a útvarov, podľahnúť pocitu uspokojenia. V. I. Lenin vo svojich prácach často upozorňoval, že je treba čeliť týmto nebezpečným náladám. Nech by boli naše predchádzajúce úspechy akokoľvek veľké, musíme trpezlivo posúdiť sily nepriateľa, byť bdelý, nepripustiť jeho podcenenie.

Medzi najdôležitejšie opatrenia SPP pri prechode do obrany v horskom zalesnenom teréne bude, aby veliteľ, štáb a vojská správne pochopili bojovú úlohu, jej politický a vojenský obsah. Predovšetkým

treba pochopiť politický význam budúceho boja, dôležitosť bránených čiar, konkrétnej bojovej úlohy jednotlivcom, veliteľom, štábom, jednotkami i útvarmi. Bojové úlohy treba vysvetľovať diferencovane. Dosiahnuť aby každý jednotlivec a vojenský kolektív poznal svoje miesto v obrannom systéme, bol si vedomý toho, že úspech vojsk v celku závisí pri obrannom boji v horskom zalesnenom teréne predovšetkým od každého jedinca, od bojovej činnosti kolektívov čiat a rot. To predpokladá, aby každý poznal miesto svojej jednotky v obrane, vedel ako je organizovaný palebný systém, kedy a aký nepriateľ pôjde proti nám, ako sa chrániť pred účinkami jadrových a neutrónových zbraňí, ako chrániť tanky a bojové vozidlá pechoty pred útokom bitevných vrtuľníkov. Pochopenie a realizácia týchto skutočností vedie k vytvoreniu pevnej a odolnej obrany.

K významným podmienkam vybudovania pevnej obrany patrí jej žieninové zabezpečenie. K zvláštnostiam žieninového zabezpečenia obrany v horskom zalesnenom teréne patrí schopnosť prispôbena prírodných krytov na rozmiestnenie palebných prostriedkov a na ochranu vojsk proti jadrovým a neutrónovým prostriedkom nepriateľa. Patrí sem aj náročná úprava ciest a odbočiek na úzkych úsekoch a v prudkých zatáčkach, na miestach veľkého stúpania a klesania, stavby špeciálnych mostov a vysutých lanových ciest cez horské rieky, príprava závalov, ničenie ciest a prepravísk, zriaďovanie zátarasov v priemysloch a pod.

Na splnenie týchto náročných úloh, politickí pracovníci a stranické organizácie vedú vojská aj tým, že na konkrétnych príkladoch im ukazujú, že najväčšie straty spôsobuje nepriateľská paľba v tých jednotkách, kde majú zle, nedostatočne upravené palebné postavenia, zanedbávajú maskovanie, nie sú presne vymedzené vzdialenosti k orientačným bodom a pod.

Aby sa urýchlilo žieninové vybudovanie obrany, treba dosiahnuť znalosti rozsahu prác a viesť veliteľov a vojská k rýchlej realizácii týchto úloh. Rôznymi formami a metódami SPP vo vojskách a štáboch vytvárame podmienky pre pochopenie týchto úloh a rýchlu žieninú úpravu obrany.

Velitelia a politickí pracovníci vysvetľujú ako budovať a uskutočňovať žieninú úpravu terénu vzhľadom na podmienky v horskom zalesnenom teréne, vedú vojská k vysokej aktivite a iniciatíve pri úprave postavení, budovaní miest velenia, zriaďovaní zátarasov a maskovaní, sledujú dosahované výsledky a s najlepšimi zoznamujú vojská rôznymi spôsobmi, ako napr. pro-

stredníctvom poľných novín, bojových letákov a bleskoviek, ústne, pri osobnej účasti v jednotkách a pod. Vyzdvihujú predovšetkým prácu najlepších vojakov, veliteľov, štábov, jednotiek a útvarov, zovšeobecňujú formy a metódy, ktorými sa tieto výsledky dosahujú.

Významnú úlohu v tejto oblasti zohrávajú aj stranické organizácie, členovia bojových aktivov jednotiek, agitátori. Komunisti, členovia bojových aktivov jednotiek, agitátori dostávajú pri budovaní obrany od politických pracovníkov rôzne materiály (bleskovky, letáky a pod.), články, aby mohli zoznamovať s aktuálnymi otázkami vojská v prestávkach pri budovaní obrany. Prostredníctvom nich sa vojská zoznamujú s pokynmi, výzvami, výňatkami z poriadkov a predpisov o organizácii obrany v horskom zalesnenom teréne, sú im davané informácie o posledných správach, o bojových operáciách našej armády a spojeneckých vojsk štátov Varšavskej zmluvy, o hrdinských činoch vojakov na rôznych úsekoch frontu. Treba vidieť, že členovia bojového aktivu a agitátori sú významnými činiteľmi pri uskutočňovaní SPP vo vojskách predovšetkým preto, že žijú bezprostredne v kolektívoch jednotiek. Politickí pracovníci jednotiek, útvarov ale i politického oddelenia venujú potrebnú pozornosť príprave týchto súdruhov a ich zásobeniu potrebným materiálom, ktorý potrebujú pre svoju prácu. Pri príprave vedíme agitátorov k tomu, aby ku každému vojakovi pristupovali individuálne. Pri tom vychádzame z Leninových slov: „Každý z vás sa musí vedieť priblížiť k najzaostalejším a najmenej úspešným červenoarmejcom, a vysvetliť im situáciu z hľadiska pracujúceho človeka, ... pomôcť im v ťažkej chvíli, odstrániť každú váhavosť, naučiť ich bojovať...“ (Lenin, V. I.: Spisy zv. 30, SVPL, Bratislava 1954, s. 69.)

V podmienkach vedenia obranného boja v horskom zalesnenom teréne pre veľké rozptýlenie jednotiek sa SPP uskutočňuje bezprostredne v jednotkách, v zákopoch, v pohotovostných úkrytoch, družstvách, čatách a rotách. Velitelia a politickí pracovníci jednotiek, útvarov ale i z politického oddelenia väzku a vyšších stupňov musia navštevovať vojská väčšinou v noci a vo večerných hodinách, prichádzať do úkrytov, chodiť do jednotiek, útvarov, zložiek štábov a robiť všetko pre zosilnenie odolnosti obrany, pre upevnenie morálnej politickej a bojovej pripravenosti vojsk. Hovorí o tom aj slová L. I. Brežneva v knihe Malá zem, kde povedal: „Väčšina našich politických pracovníkov — politrucci, komсомolskí organizátori a agitátori — vedela nájsť správny tón, mala medzi vo-

jakmi autoritu, a dôležité bolo, že ľudia vedeli, že ten, čo ich vyzýva, aby vydržali, bude v ťažkej chvíli po ich boku, zostane spolu s nimi, so zbraňou v ruke ich povedie.“ (Brežnev, L. I.: Malá zem/Znovuzrodenie, Pravda-Smena, Bratislava 1978, s. 36.)

Ochrana vojsk pred účinkami jadrových a nukleárných zbraní má aj v obrane v horskom zalesnenom teréne prvoradý význam a organizujú ju velitelia všetkých stupňov, aby sa zachovala bojeschopnosť vojsk.

Cieľom SPP pri organizácii protijadrovej a protineutrónovej ochrany vojsk je udržanie vysokej disciplíny a bojaschopnosti vojsk pri plnení úloh. To predpokladá presvedčiť vojská o účinnosti prostriedkov a metód, stanovených vojenskými poriadkami a predpismi a chrániacich ľudí a bojovú techniku a zbrane pred ich účinkami.

Vojská sa musia zbaviť strachu z následkov použitia jadrových a neutrónových zbraní. Treba im vysvetľovať charakter ich pôsobenia a viesť ich k presvedčeniu, že odporúčané prostriedky a metódy ochrany sú preverené a že prax ukázala, že účinne ochraňujú ľudí a bojovú techniku. Pri organizovaní a uskutočňovaní SPP v podmienkach používania jadrových a neutrónových zbraní, osobitnú pozornosť musíme venovať pripravenosti vojsk, reagovať na ich použitie v nočných podmienkach, kedy je odstraňovanie následkov oveľa zložitejšie a zvyšuje sa morálny efekt ich použitia. Treba dosiahnuť, aby každý jednotlivec dokonale poznal miesta pripravených úkrytov, vedel v tme používať individuálne ochranné prostriedky, čiastočnú dezaktivizáciu zbraní, výstroja a obranných zariadení. Dôležité je, aby vojaci zvládli v zalesnenom teréne poznať, že je nevyhnutné hasiť vzniknuté požiare, ktoré v noci môžu slúžiť nepriateľovi za orientačné body. Aby mali pripravené základné hasiace prostriedky ako sú vrecia s pieskom, lopaty a pod.

Významná je práca straníckych skupín v obrannom boji. Jej ťažisko z hľadiska rozmiestnenia vojsk je v kolektívoch čiat a rôt, pretože si to vynucujú veľké priestorové vzdialenosti týchto jednotiek.

Stranícke schôdze sú aj v týchto podmienkach účinným prostriedkom pre zvyšovanie politickej uvedomelosti komunistov. Potvrdzujú to aj slová L. I. Brežneva, keď o svojich poznatkoch z bojov na Malej zemi hovorí: „Zúčastnil som sa na mnohých straníckych schôdzach, konajúcich sa v bojových zväzkoch a útvaroch...“ (Tamtiež.)

Pri vedení obranných bojov v horskom zalesnenom teréne nebude vždy možné uskutočňovať stranícke schôdze v plnom zložení. Na základe skúseností Sovietskej armády vo Veľkej vlasteneckej vojne sa osvedčuje organizovať stranícke schôdze za účasti delegátov z jednotlivých bojových kolektívov. Na týchto schôdzach možno prerokovať úlohy stojace pred straníckymi kolektívami v obrannom boji bez toho, že by bolo treba odpútať veľa komunistov z bojových stánov. Účastníci takýchto schôdz potom zoznamujú s úlohami a uznesením ostatných komunistov vo svojich jednotkách. V plnom rozsahu možno uskutočňovať schôdze straníckych organizácií v kolektívnych oddelení a skupín na štáboch k mobilizácii komunistov na plnenie bojových úloh.

Politickí pracovníci jednotiek, útvarov a zväzku musia byť v úzkom kontakte so straníckym a zväzáckym aktívom, pomáhať im v straníckej a zväzáckej práci pri plnení bojových úloh, podnecujú a vedú komunistov a zväzákov k tomu, aby bojovali obetavo, pomáhajú im lepšie pochopiť opatrenia komunistickej strany a vlády v otázkach vnútornej a zahraničnej politiky.

Pri vedení obranného boja v horskom zalesnenom teréne v dôsledku členitosti terénu, medzier a neprahľadných miest v obrane môže nepriateľ preniknúť do hĺbky obrany. Na likvidáciu týchto vojsk sa uskutočňujú protiseče vlastnými silami a silami nadriadeného veliteľa. Protiseč sa musí uskutočniť rozhodne a so značným nasadením bojujúcich vojsk. Je vhodné aby k jednotkám a útvarom, ktoré uskutočňujú protiseč, prišli politickí pracovníci aj z nadriadených stupňov a pomáhali tam veliteľom a politickým pracovníkom vysvetliť úlohu a situáciu, pomáhali organizačným politickým pracovníkom, funkcionárskemu aktívu v mobilizácii ľudí pre najlepšie splnenie úloh.

Pri vedení obranného boja bude dochádzať aj k tomu, že jednotky a útvary sa dostanú do nepriateľského obkľúčenia. Za tejto situácie si kladú velitelia a politickí pracovníci za cieľ dosiahnuť, aby vojská aj v tejto zložitej situácii rozhodne a odvážne plnili svoje úlohy. V SPP vieme všetkých príslušníkov bojujúcich vojsk k tomu, aby pevne držali dominujúce výšiny, horské priesmyky, komunikačné uzly a aktívnu činnosťou viazali sily nepriateľa a znemožňovali mu manévrovať so zálohami. To vyžaduje upevňovať vojenské kolektívy jednotiek a štábov, zachovávať vysokú disciplinovanosť a organizovanosť a bojom si vytvoriť predpoklady pre spojenie s hlavnými silami.

Viesť veliteľov a politických pracovníkov, stranícke a zväzacké organizácie k tomu, aby rozhodne postupovali proti zradcom, panikárom a tým, ktorí by akýmkoľvek spôsobom podlamovali bojovú odhodlanosť bojujúcich vojsk. Viesť vojská k tomu, aby radšej v boji obetovali svoj život než by sa mali dostať do nepriateľského zajatia. Vychovávať vo vojskách aj v tejto situácii presvedčenie o vzájomnej súdržnosti, aby vedeli že nie sme opustení. Viesť ich súčasne k prísnejšiemu šetreniu na všetkých smeroch — streľivom, potravinami a liekmi.

V takej situácii treba vplývať na veliteľský zbor, aby bol neprestajne s podriadenými, aby bol voči nim náročný, ale súčasne chápal aj ich potreby, aktívne politicky pracoval s jednotlivcami a vo vojenských kolektívoch. Bol príkladom pri organizovaní a vedení bojovej činnosti. Organizoval obranný boj v obkľúčení tak, aby naše vojská boli pre nepriateľa neviditeľné, avšak silné, aby sme boli rýchli v akciách, strieľali nepriateľa naisto a viedli vojská k vytrvalosti.

Formy a metódy SPP v obrannom boji v horskom zalesnenom teréne budú závisieť vždy od konkrétnej situácie, medzi základné však môžeme považovať tieto:

- Osobný styk veliteľov a politických pracovníkov s podriadenými v jednotkách, útvaroch, oddeleniach a skupinách štábov. Ide o bezprostredný vplyv na prácu podriadených, na mobilizáciu ľudí k tomu, aby dané úlohy plnili čo najzodpovednejšie.

- Popularizácia hrdinských činov vojakov, obetavého a úspešného plnenia bojových úloh.

- Staráť sa o materiálne a zdravotnícke zabezpečenie vojsk.

- Stranícke a zväzacké schôdze, vo-

jenské schôdze, porady a inštrukáže politických pracovníkov, straníckych a zväzackých funkcionárov, členov bojových aktivov.

- Krátke besedy a informácie v jednotlivých bojových kolektívoch, neformálne rozhovory s jednotlivými príslušníkmi bojujúcich vojsk.

- Využívanie tlače, letákov, bleskoviek, poľných nástených novín, filmov, rozhlasu a iných prostriedkov informácie a iné.

Za organizovanie a uskutočňovanie SPP v obrannom boji zodpovedá v plnom rozsahu v súlade so základnými poriadkami veliteľ na danom stupni.

Bezprostredným organizátorom a uskutočňovateľom SPP je zástupca veliteľa pre politické veci — u politických orgánov — náčelník politického oddelenia. Za jej stav zodpovedá veliteľovi a nadriadeným straníckopolitickým orgánom.

Základným dokumentom pre jej uskutočňovanie je Plán straníckopolitickej práce na obdobie prípravy a vedenia obranného boja, ktorý spracúva politický pracovník od stupňa ZVP pluku vyššie schvaľuje to príslušný veliteľ. Pri jeho spracovaní vychádza zo základných dokumentov Komunistickej strany Československa, vlády ČSSR, velenia a Hlavnjej politickej správy ČSLA, ako i z príslušných rozkazov a nariadení veliteľov a politických orgánov na jednotlivých stupňoch armádneho organizmu. Súčasne musí rešpektovať konkrétnu bojovú situáciu, morálny a politický stav vlastných vojsk ako i činnosť vojsk nepriateľa. Len takto plánovaná a uskutočňovaná SPP pri vedení obranného boja v horskom zalesnenom teréne prispieva k úspešnej činnosti vojsk a v konečnom dôsledku napomáha k splneniu danej bojovej úlohy.

OBRANA VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Obrana si spolu s útokem zachovává význam jednoho z hlavních druhů bojové činnosti. Tento význam neztrácí ani tím, že je dočasným druhem bojové činnosti. A to je proto, že i v soudobých podmínkách můžeme jenom útokem dokončit zničení uskupení ozbrojených sil nepřítele a obsadit důležité prostory na jeho území. Nemůžeme však podlehnout představě, že ničení silných uskupení nepřítele na pozemním válčišti bude probíhat jako nepřetržitý úspěšný útok.

Na některých směrech může nepřítel v důležitém období dosáhnout značné převahy sil a prostředků, a to jejich manévrem, přeskupením na rozhodující směry, nebo vážným snížením bojeschopnosti vojsk, která proti němu přešla do útoku. V různých obdobích tak mohou na různých směrech vzniknout podmínky, za nichž nebude možné nebo účelné, aby vševojsková armáda přešla do útoku nebo v něm pokračovala. V takových případech bude nezbytné organizovat a vést obranu a zmařit, odrazit nebo alespoň zastavit útok nepřítele.

Síla obrany je založena na možnosti využít střeleckotechnických vlastností zbraní k ničení nepřítele, podmínek terénu k ochraně živé síly a techniky, k uskutečnění skrytého manévru i k přehrazení směru útoku nepřítele a terénem upravit daleko účinněji než za útoku. Pro organizaci a vybudování pevné obrany má proto rozhodující význam dovedné využití podmínek terénu, jeho členitosti, různých přirozených překážek i pokrytosti.

Jižní část Západního válčiště, jejíž součástí je i území našeho státu, se vyznačuje pestrým povrchem území. Její terénní reliéf je značně členitý, výrazně členitější než na ostatních částech válčiště. Střídají se tu vysočiny různých typů s rovinatým terénem. Především jsou tu rozsáhlé prostory pahorkatin, které představují asi 40 % povrchu. Vrchoviny se rozkládají asi na 30 % a hornatiny na 10 % území a jsou z větší části pokryty lesy. Charakteristické je, že jednotlivá pohoří tvoří **několik sledů**, ve směru východ těžko průchodných

zpravidla 30—60 km hlubokých příčných překážek, které od sebe oddělují relativně průchodnější prostory. V podmínkách jihoněmeckého operačního směru na Západním válečnickém je tak **vertikální členitost a pokrytost terénu důležitým faktorem, který významně ovlivní způsob použití sil a prostředků a vedení bojové činnosti.**

Cílem článku je ukázat na některé podmínky a charakteristické zvláštnosti přípravy obrany vševojskové armády v těžko průchodném, především horském zalesněném terénu.

Vševojsková armáda může organizovat a vést obranu v různých podmínkách. Zpravidla ji bude organizovat a vést **v sestavě frontu a v jeho prvním sledu.** Vševojsková armáda může organizovat a vést obranu **v rámci přípravy a vedení frontové útočné operace jako její součást.** Někdy může být tato obrana **součástí obranné operace frontu.** Vševojsková armáda může přecházet do obrany **v dotyku,** pod tlakem hlavního uskupení nepřítele a pod jeho údery, za podmínek, kdy se nepřítelem podařilo vytvořit převahu sil a prostředků a tuto převahu realizovat útokem. Odlišné podmínky mohou vzniknout, bude-li vševojsková armáda přecházet do obrany záměrně předem, mimo dotyk s nepřítelem nebo v dotyku s jeho slabšími silami v době, kdy se jeho hlavní síly budou připravovat k útoku v hloubce. Vševojsková armáda tak může organizovat obranu k odražení útoku nepřítele předem, při jeho odražení nebo po přechodu do útoku po odražení útoku nepřítele. Jestliže úkolem vševojskové armády bude bránit se **v těžko dostupném, horském zalesněném terénu, bude to zpravidla na dalším směru činnosti frontu,** mimo uskupení jeho hlavních sil a prostředků.

Místo a úloha vševojskové armády v operaci frontu budou zásadně určovat cíl i úkoly vševojskové armády v obraně i její složení. Různé podmínky přechodu vševojskové armády se odrazí **v rozsahu, poslušnosti a lhůtách** pro práci velitele a štábu při přípravě obrany, **v obsahu a rozsahu opatření** pro přípravu vojsk k vedení nadcházející bojové činnosti i **v učlenění obrany.** Obsah přípravy obrany bude však v podstatě za všech podmínek shodný s obecnými zásadami.

Cíl obrany vševojskové armády v horském a zalesněném terénu bude vycházet z obecného cíle, který je společný pro každou obranu. To je zmařit, odrazit, v krajním případě zastavit útok nepřítele, který je v převaze, udržet důležité prostory, nedovolit nepřátelskému uskupení proniknout a rozvinout útok do hloubky na bráněných směrech, způsobit mu ztráty a vytvořit podmínky pro vlastní přechod do útoku. V závislosti na místě a úloze vševojskové armády v sestavě frontu může být cílem takové obrany též ušetřit síly a vytvořit tak podmínky pro pokračování v útoku, nebo přechod do útoku na jiných, důležitých směrech a zpravidla také krýt bok hlavního uskupení frontu.

Příprava obranné operace zahrnuje celou řadu opatření zaměřených na vybudování odolné obrany v krátké době. Nutnost organizovat a realizovat tato opatření platí obecně pro přechod do obrany ve všech případech. Zvláštnosti se projevují především **v obsahu a způsobu uskutečnění** těchto opatření. Chci se proto zaměřit především na zvláštnosti, které se projevují **při přípravě rozhodnutí,** zejména při hodnocení situace a **v učlenění obrany.**

Při přípravě obranné operace v horském zalesněném terénu bude mít rozhodující význam správné zhodnocení podmínek obranného pásma vševojskové armády. S velkou pečlivostí je nutné **zhodnotit vliv členitosti a pokrytosti terénu** na způsob činnosti vojsk i použití zbraní a techniky.

Reliéf terénu i jeho pokrytosti do značné míry ovlivňují použití jaderných zbraní i ostatních zbraní hromadného ničení. Mohou mít vliv na snížení, nebo také na zvýšení a prodloužení doby trvání jejich ničivých a škodlivých účinků. Horský zalesněný terén výrazně ztěžuje manévr silami a prostředky, ovlivňuje směr útoku a častými přirozenými překážkami snižuje jeho tempo. Obránce má zpravidla možnost organizovat obranu na výhodných čarách. To mu umožňuje volit prostor, a tím do určité míry i dobu a způsob ničení nepřátelských uskupení. Vnutit tak nepříteli místo rozhodujícího sražení, vytvořit podmínky pro vybojování iniciativy a zbavit iniciativy nepřitele. Členitost a pokrytost terénu má určující vliv na konkrétní obsah opatření všestranného zabezpečení bojové činnosti, především na ochranu proti zbraním hromadného ničení, vedení radioelektronického boje, maskování a ženijní zabezpečení. Odráží se ve spotřebě PHM i ve zvýšených požadavcích na techniku. Kapacitně omezená a zranitelná komunikační síť značně ztěžuje přísun i odsun a celé týlové zabezpečení.

Horský zalesněný terén ovlivňuje použití letectva, raketového vojska, dělostřelectva i prostředků PVO a ztěžuje velení vojskům omezením možnosti využití a připravit vhodné letištní plochy, prostory bojového rozmístění a palebná postavení i složitými podmínkami pro činnost radiotechnických prostředků, pojítek i ostatních radioelektronických systémů.

Při přípravě obranné operace bude mít proto velký význam osobní praktická činnost velitele a vedoucích funkcionářů velitelství a štábů vševojskové armády u podřízených velitelů a přímo v terénu. To umožní konkrétně vyhodnotit podmínky obranného pásma, vzít v úvahu jejich zvláštnosti na různých směrech a poskytnout pomoc podřízeným při přijetí rozhodnutí pro plnění stanoveného úkolu.

Při přípravě rozhodnutí pro obranu v horském zalesněném terénu je třeba vyhodnotit podmínky terénu s ohledem na určení možných směrů výhodných pro útok nepřitele a jejich kapacity, výchozích prostorů pro útok a možných prostorů rozmístění nepřátelských prostředků jaderného napadení a ostatních palebných prostředků, přístupových cest k obraně, prostorů skrytých před pozorováním a chráněných před palbami dělostřelectva a protitankových prostředků, možných prostorů použití nepřátelských vzdušných výsadků, směru činnosti obcházejících odřadů a možnosti manévru nepřátelských sil a prostředků na jiné směry, výhodných čar a prostorů pro organizaci obrany, průběhu předního okraje obrany a jednotlivých pásem obrany, prostorů, jejichž udržení má rozhodující význam pro odolnost a celistvost obrany, prostorů ničení nepřitele, výhodných úseků a prostorů pro zatarasování, prostorů rozmístění a čar rozvinutí druhého sledu a záloh, možností uskutečnit skrytý manévr, vhodných směrů pro protiúder, prostoru bojového rozmístění raketového vojska, palebných postavení dělostřelectva, postavení prostředků protivzdušné obrany, skrytého a chráněného rozmístění míst velení a týlu. Při tom je třeba brát v úvahu i změny, ke kterým může dojít v důsledku meteorologických podmínek i vedení bojové činnosti, jako např. sesuvy půdy a lavin, zaplavení roklí a údolí řek apod.

Při učlenění obrany půjde o uskupení sil a prostředků, jejich operační učlenění, systém obranných pásem, postavení a rajónů, systém protivzdušné, protitankové, protivýsadkové obrany a ženijní úpravy terénu.

Učlenění obrany má zabezpečit nejúčelnější využití terénu, jeho rychlé ženijní vybudování, účinné využití všech palebných prostředků k ničení pozem-

ního i vzdušného nepřítele, úpornou obranu důležitých prostorů, narůstání odporu na nebezpečných směrech, má též klamat nepřítele o skutečném rozmístění vojsk, ztížit mu volbu objektů ničení i ostatních prostředků nepřítele, nepřetržitou součinnost a trvalé pevné velení vojskům.

Zvláštnosti učlenění obrany vyplývají z konkrétních podmínek terénu v obranném pásmu. Ty se projeví zejména tím, že v důsledku rozsáhlých těžko dostupných a někdy neprůchodných úseků terénu, které ztěžují nebo dokonce znemožňují vedení útoku, slabě rozvinuté komunikační sítě i závislosti pohybu techniky převážně na komunikacích bude nutné budovat obranu zpravidla na jednotlivých směrech, často od sebe značně vzdálených, oddělených těžko průchodnými pásy terénu. Mezi obrannými rajóny a úseky budou mezery neobsazené vojsky. Nepřítel bude usilovat o využívání těchto neobsazených mezer k proniknutí do hloubky sestavy, boků i týlu vojsk v obraně diverzními skupinami, obcházení odřady i vzdušnými výsady.

Základní kostru obrany tvoří **systém pásem obrany**, která se vytvářejí v souladu s přijatým rozhodnutím a s přihlédnutím k charakteru terénu i času, který je k dispozici pro její budování.

V obranném pásmu vševojskové armády se připravuje a buduje **první pásmo obrany**, které je zpravidla **hlavním pásmem** obrany. Jeho přední okraj je současně předním okrajem obrany vševojskové armády.

V některých případech se v závislosti na podmínkách přechodu vševojskové armády do obrany a na terénu může vytvářet i **zabezpečovací pásmo** na horských přístupech k obraně nebo v předhůří ve vzdálenosti kolem 20–40 km před předním okrajem obrany. Při zaujetí obrany předem k odražení útoku nepřítele obranou ve výchozím prostoru bude úlohu zabezpečovacího pásma zpravidla plnit pásmo překrytí státní hranice.

Na důležitém směru se v závislosti na podmínkách může v hloubce, ve vzdálenosti 10–15 km za hlavním pásmem obrany, připravovat **druhé, mezilehlé pásmo obrany**. Ve vzdálenosti kolem 40–60 km od předního okraje se připravuje **první armádní pásmo obrany** a na vzdálenost dalších 40–50 km v celkové hloubce kolem 80–100 km se může připravovat i **druhé armádní pásmo obrany**. Mezi pásmy obrany se budou připravovat i další mezilehlá a příčná pásma a postavení. V některých případech může být výhodné mít hlavní síly a těžiště obrany v hloubce, na prvním armádním pásmu obrany a v hloubce obrany připravit zničení hlavního uskupení nepřítele. V takovém případě se pak první armádní pásmo stává hlavním pásmem obrany.

Celková **hloubka operační sestavy** vševojskové armády v obraně zahrnuje taktickou a operační hloubku. **Taktická hloubka** obrany zahrnuje první a bude-li organizováno i druhé pásmo obrany a zbývající prostor až po přední okraj prvního armádního pásma obrany. **Operační hloubka** zahrnuje první a je-li připravováno i druhé armádní pásmo obrany i prostor mezi nimi a za nimi do celé hloubky pásma určeného vševojskové armádě k obraně. Celková hloubka operační sestavy vševojskové armády v obraně může dosahovat 100 až 120 km. **Šířka obranného pásma** vševojskové armády závisí na jejím místě a úloze v operaci frontu, cíli obrany, síle nepřátelského uskupení, zámyslu a způsobu vedení útoku nepřítele, množství sil a prostředků v sestavě vševojskové armády a podmínkách terénu a může dosahovat 150 i více km.

Vzhledem k průběhu horských hřbetů mohou pásma obrany probíhat podél nebo napříč horskými hřbety. Budou-li pásma obrany probíhat podél horských hřbetů, souběžně s nimi, k přehrazení směrů, které je příčně překračují, pak

v podmínkách Západního válečného pásma může taktická hloubka obrany zahrnovat celou hloubku horského pásma. Zabezpečovací pásmo se může budovat na přístupech k horskému pásmu, v jeho předhůří a přední okraj armádního pásma obrany se může připravit na výstupech přechodů horského hřebtu. V takových případech bude zpravidla výhodné položit hlavní úsilí obrany a těžiště ničení nepřítele před přední okraj prvního pásma obrany a do prostorů v jeho hloubce, do nichž může nepřátelské uskupení proniknout.

Přední okraj obrany a průběh jednotlivých pásem obrany stanoví velitel armády a v terénu upřesňují velitelé svazků. Přední okraj pásem obrany se zpravidla volí na svazích horských hřbetů a dominujících výšin na čarách, které zabezpečují podmínky pro pozorování a vedení paleb na přístupy k obraně a organizaci souvislých paleb před předním okrajem i na bocích obrany.

Uskupení sil a prostředků v obraně a jejich operační učlenění záleží na jejich účelném složení a rozmístění v obranném pásmu do šířky i do hloubky s cílem vytvořit potřebnou hustotu sil a prostředků a podmínky pro zmaření nebo odrazení útoku nepřítele, ničení jeho uskupení na přístupech k obraně i narůstání úsilí z hloubky k jeho zničení v případě proniknutí do hloubky obranného pásma.

Vytváření uskupení sil a prostředků v obraně v horském zalesněném terénu zásadně ovlivňuje rozložení a kapacita směru možného nebo připravovaného útoku nepřítele, možnosti manévru silami, prostředky i palbou na různé směry a rozlehlost úseků a prostorů těžko dostupného terénu. Při organizaci obrany se zpravidla **na každém samostatném směru vytváří uskupení sil a prostředků schopné vést samostatně bojovou činnost** a odrazit útok nepřítele. Proto značná část armádních prostředků, především dělostřelectva a ženijních útvarů a jednotek se přiděluje jako posilové prostředky vojskům na jednotlivých směrech.

K vytvoření výhodných podmínek pro vedení bojové činnosti v souhlase se zámyslem vedení obranné operace a ničení nepřítele i k zabezpečení výhodných podmínek pro velení vojskům se vytváří **operační sestava**, která je základem uskupení sil a prostředků vševojskové armády. V obraně zahrnuje operační sestava vševojskové armády zpravidla první sled, druhý sled nebo vševojskovou zálohu, ve výjimečných případech v závislosti na počtu divizí v operačním složení vševojskové armády druhý sled, vševojskovou zálohu, uskupení vojskového letectva, armádní raketovou brigádu, podle situace i armádní raketometnou, dělostřeleckou a někdy i samostatnou dělostřeleckou skupinu, uskupení vojska protivzdušné obrany, protitankovou zálohu, pohyblivý odřad zatarasovací, ženijní zálohy a chemickou zálohu. Pokud bude k obraně zabezpečovacího pásma vyčleněna motostřelecká nebo tanková divize, bude tvořit samostatný prvek operační sestavy vševojskové armády. Jestliže vševojsková armáda přejde do obrany předem k odrazení útoku nepřítele obranou ve výchozím prostoru, budou samostatným prvkem její operační sestavy i vyčleněná vojska příkrytí státní hranice.

V **taktické hloubce** obranného pásma se rozmísťují, připravují a vedou bojovou činnost divize prvního sledu, zálohy druhých vojsk a speciálních vojsk, většina prostředků vojska protivzdušné obrany a vojskové letectvo. Rozmísťují se v ní i předem určené prvky operačního týlu určené k plnění úkolů speciálního technického a týlového zabezpečení ve prospěch prvního sledu. V **operační hloubce** se rozmísťují druhý sled a vševojsková záloha, armádní raketová brigáda, operační týl kromě předem určených prvků, místa velení a část záloh že-

nijního a chemického vojska určená k zabezpečení armádní raketové brigády, druhého sledu, míst velení a týlu.

První sled vševojskové armády v obraně je určen k odražení útoku nepřítele, způsobení ztrát jeho uskupením, udržení důležitých prostorů a vytvoření podmínek pro protiúder ke zničení nepřítele, který se vklíní do obranného pásma. V prvním sledu je zpravidla většina divizí, především motostřeleckých, které budují a brání hlavní pásmo obrany.

V horském zalesněném terénu je možné s velkou pravděpodobností vyhodnotit směry útoku nepřítele a sílu jeho uskupení. To se projeví v budování obrany i v soustředování úsilí vytvářením různě silných uskupení vojsk. Na směrech možného útoku nepřítele v **průchodném terénu** se bude budovat hluboce členěná a několikapatrová obrana, bojová sestava divizí bude členěna do dvou sledů nebo budou vytvářeny silné vševojskové zálohy. **Základem obrany** v takových případech budou **uzly obrany praporů a opěrné body rot** členěné do hloubky do jednotlivých obranných postavení a navzájem spojené palbou. Na těchto směrech, zpravidla při obraně širokých, průchodných horských údolí nebo náhorních plošin, může šířka pásma obrany motostřelecké (tankové) divize dosahovat 30 km. V některých případech může divize bránit i užší pásmo obrany a na rozhodujících směrech tak vytvořit vyšší hustoty sil a prostředků. Pásmo obrany divize v takových podmínkách může zahrnovat 3—4 obranná postavení a dosahovat hloubku 20—25 km i větší. **Na méně dostupných směrech** se obrana bude organizovat a budovat tak, aby zabezpečila udržení důležitých prostorů, jejichž ztráta by ohrozila celistvost a odolnost obrany. Obrana obrany má **charakter obrany na široké frontě**. Její základ budou tvořit **opěrné body rot, v některých případech i čet**. Těžko průchodné, tankům nedostupné úseky budou zpravidla zajišťovány jen **hlídkováním, pozorováním a zátarasy**. V těchto podmínkách může šířka pásma obrany divize dosahovat 50 i více km. Jeho hloubka bude poměrně mělká. V převážné části pásma bude dána hloubkou úseků obrany pluků prvního sledu a bude dosahovat 10—15 km.

Za hlavním pásmem obrany se může připravovat **druhé pásmo obrany**, které je určeno k narůstání síly odporu, zabezpečení trvalého palebného ničení nepřítele i při jeho vklínění do hloubky obrany a vytvoření podmínek pro rozvínutí druhého sledu nebo vševojskové zálohy a ostatních sil k vedení protiúderu nebo protizteče. Druhé pásmo obrany obsazují v průběhu vedení obranné operace odcházející jednotky divizí prvního sledu nebo předsunuté jednotky druhého sledu či vševojskové zálohy. Zpravidla se v něm připravují dvě obranná postavení a může tak dosahovat hloubku 10—15 km.

Druhý sled vševojskové armády v obraně je určen k narůstání síly odporu, vytvoření hloubky obrany, k vedení protiúderu ke zničení nepřátelského uskupení, které se vklíní do hloubky obranného pásma. V některých případech může být divize druhého sledu použita k nahrazení některé divize prvního sledu, která po nepřátelských úderech ztratila bojeschopnost. Část sil druhého sledu musí být neustále připravena k zasazení k ničení nepřátelských vzdušných výsadků, obcházecích odřadů a skupin nepřítele, které pronikly do hloubky obranného pásma nebo do boků a týlu obranné sestavy. Část druhého sledu může být použita k zesílení obrany prvního sledu v taktické hloubce obranou druhého pásma nebo i mezer, které vznikly po jaderných úderech nepřítele. Ve druhém sledu mají místo především tankové divize.

Vševojsková záloha (v síle jednoho až dvou pluků) bude vytvářena tehdy, jestliže nebylo možné vytvořit druhý sled nebo bude-li dostatek sil vytvořit

ji i v případě, kdy byl vytvořen druhý sled. Je určena především k narůstání síly odporu obranou v hloubce nebo nahrazením některých útvarů prvního sledu, které ztratily bojeschopnost. K úhradě ztrát vojsk prvního sledu, k ničení nepřátelských vzdušných výsadek, obcházejících odřadů a skupin, které pronikly do hloubky obranného pásma a ke krytí boků. Ke zničení nepřátelského uskupení, které se vklínílo do obranného pásma, připravují protizteče nebo se spolu s ostatními vojsky zúčastňuje protiúderu.

Pro úspěšné vedení obrany v horském zalesněném terénu má značný význam vytvoření takových uskupení sil a prostředků, která budou schopna vést na směrech nepřátelského útoku úpornou a aktivní obranu, způsobit ztráty nepřátelskému útočnému uskupení a zničit jeho hlavní síly. Proto je důležité, aby učením sil a prostředků byly vytvořeny podmínky pro uchování volnosti manévru, narůstání síly odporu i k vedení protiztečí a protiúderu k dokončení zničení nepřátelského uskupení. S ohledem na omezené možnosti uskutečnit v horském a zalesněném terénu manévry silami a prostředky podél fronty i z hloubky, bude účelné **vytvářet v operační sestavě vševojskové armády v obraně druhý sled i vševojskovou zálohu.**

Druhý sled i vševojsková záloha jsou v obraně prvky, jejichž hlavní úlohou je **dosáhnout aktivity obrany.** Hlavním hlediskem pro stanovení jejich složení i rozmístění je požadavek zabezpečit vysokou schopnost uskutečnit rychlý manévry a dosáhnout velkou údernou sílu. Druhý sled se zpravidla bude rozmísťovat na prvním armádním pásmu obrany nebo za ním, rozptýleně v prostorech soustředění, z nichž bude možné uskutečnit manévry na směry útoku nepřítele, zvláště na směr jeho hlavního úderu k vedení protiúderu nebo k zajištění obrany. Vševojsková záloha se bude rozmísťovat podle stejných zásad. Bude-li vytvořen druhý sled i vševojsková záloha, pak se vševojsková záloha rozmísťuje zpravidla mimo směr hlavního úderu nepřítele, na jeho možných dalších směrech útoku. K vytvoření podmínek pro uskutečnění rychlého manévru do prostoru zasazení může být **část vševojskové zálohy připravena k přesunu vrtulníky vzduchem.**

Obrana prvního i druhého armádního pásma (bude-li zřizováno) se bude připravovat jako obrana na široké frontě k přehrazení možných směrů útoku nepřítele. Bojová sestava vojsk při obraně těchto pásem bude zpravidla učená do jednoho sledu. Za těchto podmínek bude jejich hloubka dosahovat 15—20 km. Bude-li se první pásmo obrany připravovat jako hlavní pásmo, bude v závislosti na podmínkách terénu jeho hloubka dosahovat 20—25 km.

Jaderné a palebné ničení nepřítele je jedním ze základních prvků síly obrany. Uskutečňuje se údery a palbami raketového vojska, frontového a vojskového letectva, dělostřelectva, protitankových zbraní, palebných prostředků mostostřeleckých a tankových divizí. Organizuje se v soulase se zámyslem vedení obranné operace tak, aby bylo zabezpečeno zničení nepřátelských prostředků jaderného napadení a dělostřelectva, ničení vojsk nepřítele v prostorech soustředění, za přesunu, ve výchozích prostorech pro útok, na přístupech k obraně a na čarách rozvinutí, při boji v zabezpečovacím i obranném pásmu tak, aby byly vytvořeny podmínky pro zmaření útoku, odražení hromadných ztečí tanků i pěchoty nepřítele, palebné ničení nepřítele, který se vklíní do obrany, přehrazení mezer, přehrazení možných směrů proniknutí nepřítele do boků vojsk i vedení protiztečí a protiúderu.

Požadavek vytvořit výhodné podmínky pro organizaci jaderného a palebného ničení určuje i učení obrany. Kromě členění operační sestavy určuje i uče-

nění systému pásem obrany. Vzdálenost mezi pásmy obrany do hloubky má přinutit nepřítele vždy **znovu organizovat útok** na každé další pásmo obrany, **poutat jeho síly** bojem na několika postaveních a **tím je rozdělit** do hloubky a zabezpečit **palebnou součinnost mezi pásmy obrany**. Hlavní palebné prostředky vojsk rozmístěných na následujícím pásmu obrany v hloubce musí být schopny palebně podporovat vojska bránící předcházející pásmo obrany, ničit nepřítele při proniknutí předcházejícím pásmem obrany a rozvíjení útoku do hloubky.

Při obraně v horách se **jaderné údery** kromě ničení prostředků jaderného napadení, letectva na letištích, míst velení, prostředků PVO a REB nepřítele připravují především k ničení jeho vojsk při průchodu horskými soutěskami, na nahuštěná uskupení při překonávání terénních překážek v úzkých dolinách, při rozvinování k útoku na jednotlivá pásma obrany, na nahuštěné bojové sestavy při zastavení jeho útoku. K ničení nepřítele na přístupech k obraně, zabránění vytvoření úderného uskupení a zmaření útoku mohou se použít i pozemní jaderné údery.

Systém paleb organizovaný k palebnému ničení nepřítele zahrnuje hromadné, soustředěné, pohyblivé i nepohyblivé přehradné palby dělostřelectva, údery raketového vojska bojovými hlavicemi s tříštivotrhavou náplní, údery frontového letectva i bojových vrtulníků (palebné podpory), palby tanků, bojových vozidel pěchoty, protitankových zbraní i palbu ostatních zbraní motostřeleckých a tankových vojsk. Systém palby se organizuje především jako pásma souvislých, několikapatrových paleb všech druhů před předním okrajem, na bocích i v hloubce pásem obrany. Systém paleb musí být sladěn se systémem výbušných i nevýbušných zátarasů a terénními překážkami a organizovaný tak, aby byly vyloučeny hluché prostory v mezerách a na úsecích těžko průchodného, vojsky slabě obsazeného terénu. Proto je nutné využít vertikální členitosti terénu k několikapatrovému rozmístění palebných prostředků, zvláště v patrovitě uspořádané obraně horských průsmyků i na svazích a výšinách podél horských údolí na směrech očekávaného útoku nepřítele.

Při obraně v horském a zalesněném terénu bude **základním článkem organizace systému palby stupeň divize**. Na některých směrech bude účelné organizovat komplexní palebné ničení nepřítele velitelem armády. Může tomu tak být při organizaci komplexního palebného ničení při obraně širokých, dobře průchodných horských údolí nebo náhorních plošin, na nichž bude útočit hlavní uskupení nepřítele. Někdy bude velitel armády organizovat komplexní palebné ničení nepřítele jen při plnění některých obranných úkolů, např. při přípravě, palebném ničení uskupení nepřítele, které se vklíní do hloubky obranného pásma, při přípravě a vedení protiúderu apod.

Pro dokončení zničení nepřátelského uskupení, které se vklíní do obranného pásma, má i v obranné operaci v horském zalesněném terénu rozhodující význam **vedení protiúderu**. Protiúder se připravuje s ohledem na podmínky terénu a kapacitu komunikační sítě z hlediska možností vytvořit protiúderné uskupení, volit výhodnou čáru rozvinutí a organizovat palebnou podporu i všestranné zabezpečení protiúderu. Protiúder se obvykle připravuje a vede **do boku hlavního uskupení** nepřítele. Vzhledem k terénním překážkám však v některých případech nebude možné vytvořit silné protiúderné uskupení na bocích, kde se vklíní nepřítel. V takových případech se zpravidla bude organizovat silné protiúderné uskupení k vedení **čelního protiúderu**, k němuž se připojí další síly vojsk, která se brání v dotyku, údery do boku a týlu nepří-

tele. Úspěšné vedení takového protiúderu vyžaduje spolehlivě zničit síly na čele nepřátelského uskupení jadernými údery, údery letectva a ostatními palebnými údery v období palebné přípravy i podpory protiúderu. V takových případech může protiúder nabýt charakter útoku na nepřítele, který spěšně přešel do obrany nebo i střetného sražení. V závislosti na členitosti terénu, komunikacích, průběhu linie fronty a situaci vojsk bude někdy účelné v horském terénu vést protiúder **z několika směrů, někdy i v různé době postupně na sebe navazujícími údery vojsk.** V některých případech bude výhodné použít při protiúderu i **vzdušné výsadky** k ovládnutí horských průsmyků důležitých komunikačních uzlů a výhodných terénních čar v týlu nepřítele, k dezorganizaci jeho bojových sestav a zabránění přísunu druhých sledů a záloh nepřítele. Obvykle bude účelné použít k plnění obdobných úkolů a k vedení překvapivých úderů do boku a týlu nepřítele, k ničení míst velení, prostředků jaderného napadení, prostředků PVO, REB a dělostřelectva v palebných postaveních i **obcházecích odřadů a speciálních skupin.**

Na závěr chci zdůraznit skutečnost, že harmonický rozvoj operačního umění vyžaduje stále hledat nové, účinné a soudobým podmínkám odpovídající způsoby ničení nepřítele. Možné, vhodné způsoby je třeba ověřovat a rozvíjet. K tomu má dílčím způsobem přispět i tento článek.

OBRANA V POHRANIČNOM PÁSME NA ZAČIATKU VOJNY

Stupňujúce sa zostrovanie medzinárodnej situácie nás vojakov núti kritickéjšie a dôslednejšie prehodnocovať stav pripravenosti na splnenie úloh pri rozpútaní a vedení vojny.

Osobitný význam v celom komplexe otázok vzťahujúcich sa k týmto úlohám predstavuje pripravenosť na organizáciu a vedenie obrany na začiatku vojny.

Význam obrany v pohraničnom pásme na začiatku vojny je daný skutočnosťou, že sa o jej spoľahlivosť a odolnosť opierajú všetky ďalšie opatrenia spojené s prevodom ozbrojených síl a štátu na vojnový stav. Aby toto očakávanie armáda splnila, musí byť schopná odraziť prvé pozemné a vzdušné údery nepriateľa, udržať zaujaté postavenia a pásma v pohraničnom priestore a zabezpečiť organizované rozvinutie a vstup do vojny hlavných uskupení prvého operačného sledu.

Schopnosť odraziť prvé vzdušné a pozemné údery nepriateľa pri rozpútaní vojny musí byť zaručená a vierohodná. Táto záruka a vierohodnosť obranných opatrení vyžadujú pravidelné hodnotenie možnosti nepriateľa v zasadení vzdušných a pozemných úderov s rozpútaním agresie na jednotlivých operačných smeroch a vyčlenenie adekvátneho množstva vlastných síl a prostriedkov na obranu. Hlavnou požiadavkou na obranu v pohraničnom pásme je zabrániť preniknutiu nepriateľa na naše územie a spôsobiť mu také straty, ktoré mu znemožnia v krátkom čase obnoviť útočnú činnosť. Takáto požiadavka si vyžaduje, aby na základe prepočtov možných pomerov síl na jednotlivých smeroch útoku nepriateľa bolo vyčlenené na obranu nie minimálne požadované množstvo síl a prostriedkov ale skôr viac než ukazujú prepočty, aby sa dosiahla spoľahlivosť a záruka udržania stanovených postavení a pásiem obrany. Nestačí však len sily a prostriedky vyčleniť, musí im byť zabezpečené včasné zaujatie, vybudovanie určených postavení a pásiem a prípravu na obranu.

Skúsenosti z Veľkej vlasteneckej vojny, ale i z posledných vojnových konfliktov potvrdzujú následky spôsobené oneskoreným zaujatím a nedostatočnou prípravou obrany v pohraničnom priestore.

Pripomeňme si za všetky skúsenosti Sovietskej armády zovšeobecnené v knihe maršála SSSR Bagramjana „Tak sa začínala vojna“. Divízie prvého sledu

armád prikrýtia so začiatkom agresie fašistického Nemecka nemali zaujaté určené pásma obrany a prakticky boli zasadzované do stretných bojov za nevýhodného pomeru síl. Hitlerovské vojská zasadili do prvého sledu 110 divízií s 2500 tankami proti 83 sovietskym divíziám majúcim v svojom zložení len 1000 tankov.

Preto sa nepriateľovi podarilo preniknúť zostavou sovietskych vojsk a ani protiúdermi armád za použitia mechanizovaných zborov vykonaných na druhý a tretí deň vojny sa postup Nemcov nepodarilo zastaviť. Fašistické vojská za prvý deň vojny prenikli do hĺbky 30—50 km a k 10. 7. 1941, t. j. v 19 deň vojny do hĺbky 350 až 600 km. Táto situácia si vynútila na sovietskom hlavnom velení dať úlohu prisunovanému druhému strategickému sledu prejsť do obrany na dvoch obranných líniah. Prvá prebiehala na čiare Riga, Kyjev, rieka Dnepr a druhá bránila prístupy k Moskve. Takto hlboko členená strategická obrana potom vyčerpala sily fašistov a umožnila v ďalšom období Veľkej vlasteneckej vojny prejsť k rozhodujúcim strategickým úderom.

Z uvedených skutočností boli vyvedené závery o dôležitosti včasného zaujatia a pripravenosti na obranu prvého operačného sledu v pohraničnom priestore na začiatku vojny.

Tieto skúsenosti majú platnosť aj v dnešných podmienkach. O prekvapivé rozpútanie vojny proti socialistickým štátom neprestávajú hlavné imperialistické kruhy usilovať ani v súčasných podmienkach. O tom svedčia snahy velenia NATO o dosiahnutie v Európe takého stavu, aby dobu prevedenia ozbrojených síl na vojnový stav skrátili na 2—3 dni a všetky ostatné opatrenia v príprave na rozpútanie vojny uskutočnili za 10 dní.

Dislokácia ich vojsk umožňuje vyviesť prvosledové útvary do predurčených priestorov za 12—16 hodín, doplniť divízie na plné vojnové počty za 2—3 dni a celé armádné zbory pripraviť na zasadenie do pohraničného zrazenia za 3—6 dní. V týchto normách plánujú pripraviť na použitie všetky druhy ozbrojených síl.

V pásme proti ČSSR môže velenie NATO pri prekvapivom rozpútaní vojny zasadiť v prvom slede do 5 divízií s 1700 tankami za podpory do 500 bojových lietadiel a v druhom slede do 3 divízií s 450 tankami.

Pri rozpútaní vojny po prevode ozbrojených síl na vojnový stav môže proti ČSSR zasadiť v prvom slede do 8 divízií s 2500 tankami a v druhom slede do 8 divízií s 950 tankami za podpory do 700 bojových lietadiel a do 380 bitevných vrtuľníkov.

V prípade rozpútania vojny bez jadrových zbraní by táto začala najpravdepodobnejšie vzdušnými operáciami vojsk NATO. Ak hodnotíme, že v pásme proti ČSSR môže nepriateľ použiť do 500 bojových lietadiel, to pri intenzite 3 vzlety za prvý deň vojny predstavuje do 1500 pôsobiacich moderne vyzbrojených vzdušných cieľov. Pri takomto množstve útočiacich vzdušných cieľov sa musí počítať aj so stratami u našich prvosledových zväzkov, ktoré so súčasným odrážaním vzdušných úderov sa budú pripravovať na odrazenie úderov pozemných síl nepriateľa. Nepriateľské letectvo si bude zrejme vyberať ako objekty svojich úderov najcitlivejšie prvky v zostave našich vojsk. Budú to zrejme miesta velenia všetkých stupňov, spojovacie uzly, prostriedky navedenia nášho letectva, raketové a protiletadlové raketové prostriedky a iné dôležité rádiové objekty. Vyradiť, alebo na určitý čas ochromiť prvky velenia a navedenia bude zrejme hlavnou úlohou prvých vzdušných úderov.

Táto skutočnosť si vynucuje venovať mimoriadnu pozornosť pri riešení otázok ukrytia miest velenia a navedenia a ich spoľahlivej protivzdušnej obrany.

Na útočné použitie pozemných síl nepriateľa v pohraničných podmienkach, na formu ich bojových zostáv bude značným spôsobom vplývať terén, ktorý v prevážnej časti svojou členitosťou a zalesnením nedovoľuje prekonávať štátnu hranicu a pásma za ňou široké 4—10 km inak než v prúdoch. To môže viesť nepriateľa k snahe prebíjať cestu prúdom pozemných síl, bitevnými vrtuľníkmi, údermi letectva a hromadným použitím taktických vzdušných výsadkov. Pri prekonávaní tohto pohraničného pásma budú zohrávať rozhodujúcu úlohu prvosledové brigády nepriateľa, ich predvoje, prieskumné a predsunuté odriady, ktoré s využitím úderov bitevných vrtuľníkov a ostatných druhov letectva, úderov triestivých rakiet a palieb delostrelectva na tie prvky obrany našich vojsk, ktoré budú prehradzovať smery postupu nepriateľským prúdom, budú mať za cieľ rýchle prekonať pohraničné pásmo a tým zabezpečiť plné rozvinutie vojsk do bojových zostáv a umožniť zasadzovanie ďalších síl na rozvíjanie útoku.

Obrana na štátnej hranici a v blízkom pohraničnom priestore, ktoré označujeme ako prikrytie štátnej hranice, bude stáť pred úlohou odolať úderom bitevných vrtuľníkov a letectva nepriateľa, úderom jeho triestivých rakiet a palbám delostrelectva a zachovať si spôsobilosť odraziť prenikanie prúdov tankov a obrnených vozidiel nepriateľa. Popritom musí byť spôsobilá zničiť nepriateľskú pechotu postupujúcu na bokoch alebo za zostavou obrnených prúdov.

Vychádzajúc z možných účinkov vzdušných a pozemných úderov a palieb nepriateľa je možné odolnosť obrany v prikrytí štátnej hranice zabezpečiť jednak účinnými odvetnými údermi a palbami a jednak spoľahlivou obranou živej sily a palebných prostriedkov v odolných úkrytoch a okopoch.

Vezmáme si príklad, že nepriateľ uskupí brigádu prvého sledu do 3 prúdov a každý prúd bude smerovať na jeden pohraničný prechod. Šírka zostavy brigády by v tomto prípade v závislosti od terénnych podmienok dosahovala do 15 km a hĺbka každého prúdu do 30 km.

Pre úspešné ničenie postupujúcich prúdov brigád prvého sledu sa javí výhodné vytvárať za dôsledného využitia terénu v pohraničnom priestore hlboké pasce zladené s prekážkami a zátarasmi, v ktorých zladí letecké a palebné údery naraz na celú hĺbku postupujúcich prúdov a po častiach ich ničť a zabrániť ich ďalšiemu prenikaniu.

Na vytvorenie a prípravu vojsk pre zladenú činnosť v takýchto hlbokých páscách treba počítať minimálne 8 h svetlého času, čo znovu podtrhuje význam včasného vyvedenia vojsk do určených postavení v pohraničnom pásme.

Činnosť vojsk v pohraničnom pásme musí vytvoriť možnosť pre organizovaný vstup do boja hlavných síl prvého operačného sledu a preto si vyžadujú hlboké a detailné rozpracovanie na všetkých stupňoch velenia a stálu vycvičenosť a pripravenosť veliteľov, štábov i vojsk plniť predpokladané úlohy, ktoré by pred nami hlavne prekvapivým vpádom nepriateľa vyvstáli.

Nie náhodou je v rozkaze MNO na výcvikový rok ukladaná úloha zdokonaľovať prácu veliteľov všetkých stupňov pri príprave a organizácii boja v teréne. Táto požiadavka má svoj význam nie len pre taktické stupne velenia, ale i pre stupeň operačný. Nemôže byť ľahostajné operačným stupňom velenia, ako sú ich predstavy a zámery o ničení nepriateľa na taktických stupňoch pochopené a ako je organizovaná príprava na ich realizovanie. Pri rozpútaní vojny, osobitne v priebehu jej prvého dňa budú zohrávať rozhodujúcu úlohu útvary a zväzky prvého sledu a na splnenie týchto úloh musia byť dokonale pripravené.

OBRANA DIVIZE ZAUJÍMANÁ MIMO DOTYK S NEPŘÍTELEM

Divize může přecházet do obrany za různých podmínek. Kromě přechodu do obrany v přímém dotyku s nepřítelem, což vzhledem k charakteru soudobé bojové činnosti bude častější varianta, může vzniknout situace pro přechod do obrany i mimo dotyk s nepřítelem.

Před zahájením války může divize zaujímat obranu k odražení útoku nepřítele na předpokládaném směru, kde se neplánuje přechod vlastních vojsk do útoku, nebo k zabezpečení rozvinutí hlavních sil armády.

V průběhu válečné činnosti může dojít k přechodu svazků do obrany mimo dotyk s nepřítelem zpravidla za těchto podmínek:

- na odkrytém směru, který vznikl v průběhu útoku, k ochraně boku útočícího uskupení vlastních vojsk a tam kde se očekává nepřátelský protiúder,
- k obraně důležitých směrů na hranicích s neutrálním státem, jehož území může nepřítel zneužít,
- v operační hloubce vlastní obrany na armádních a frontových obranných pásmech na směru hlavního úderu nepřátelských uskupení, kde se nepříteli podařilo vytvořit značnou převahu sil a prostředků,
- po ovládnutí důležitých prostorů v operační hloubce nepřítele samostatně působícím svazkem k udržení tohoto prostoru do příchodu hlavních sil armády, např. při obraně předmostí velkých řek apod.

Tyto varianty nevyčerpávají všechny možnosti přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem, ale jsou nejnepřítelštější. Hovoříme-li o zaujímání obrany mimo dotyk s nepřítelem, neznamená to vždy na všech

stupních totéž. Např. při přechodu do obrany v průběhu rozvíjení útoku, kdy v dotyku s čelními prvky bojové sestavy divize jsou slabší ustupující síly nepřítele, který z hloubky přisunuje silné zálohy, kterým se nadřazený velitel rozhodne čelit přechodem divize do obrany na tomto směru, mohou předsunuté odřady divize, které pronásledují nepřítele, obdržet úkol k vytvoření zabezpečovacího pásma. Hlavní síly divize budou přecházet a zaujímat obranu divize mimo dotyk s nepřítelem, ale jednotky (případně celý pluk), které vytvářejí zabezpečovací pásmo, budou organizovat boj od samého počátku v nepřetržitém dotyku s nepřítelem. Taková situace může nastat tehdy, když síly nepřítele v dotyku jsou slabší a nemohou vytvořit takový poměr sil, aby naše jednotky ze zabezpečovacího pásma vytlačily a současně se vytvářelá taková operační situace, která nás nutí k přechodu do obrany.

Divize může přejít do obrany jednak samostatně, nebo v rámci obranné operace celé armády, a to v prvním nebo ve druhém sledu armády. Místo a úloha divize ovlivňuje organizaci obrany.

Obrana divize zaujímá mimo dotyk s nepřítelem v **prvním sledu** s předstihem před příchodem nepřátelských záloh se bude odlišovat zejména vybudováním zabezpečovacího pásma a předsunutého postavení, i když tyto prvky obrany mohou být za určitých podmínek vytvářeny i při obraně zaujímání v dotyku s nepřítelem, např. v horském terénu, nebo jestliže předsunutý odřad divize v průběhu útoku je na čáře, která není vhodná pro organizaci obrany hlavními silami a není účelné usilovat

o ovládnutí výhodné čáry postupem vpřed.

Zabezpečovací pásmo se vytváří s cílem zdržovat útok nepřítele, přinutit ho k předčasnému rozvinutí a vedení útoku na nevýhodných směrech, vytváření podmínek pro jeho ničení jadernými údery na přístupech k obraně prostředky nadřazeného velitele, zjistit jeho uskupení a zámysly, působit mu ztráty, získávat čas pro budování hlavního pásma obrany. Zabezpečovací pásmo zpravidla obsazují zesílené motostřelecké a tankové prapory vyčleněné z druhého sledu prvosledové divize, popř. celý druhosledový pluk, podporované palbou dělostřelectva z dočasných palebných postavení a údery letectva. V některých případech může v obranné operaci armády vytvářet zabezpečovací pásmo celá druhosledová divize.

Hloubka zabezpečovacího pásma zřizovaného u divize na samostatném směru může být 25 km i více, v rámci obranné operace armády může dosahovat 20–30 kilometrů před předním okrajem hlavního pásma obrany. V zabezpečovacím pásmu se připravuje několik obranných postavení ve vzdálenosti 6–8 km za sebou, poslední postavení na úrovni předstunutých postavení rovněž 6–8 km od předního okraje obrany.

Tendence narůstání hloubky zabezpečovacího pásma a vzdálenosti jednotlivých postavení vyplývá z narůstání dosahu palebných prostředků nepřítele na základě požadavku, aby z jednoho palebného postavení nemohl vést palbu na dvě obranné čáry a byl nucen palebné prostředky přemísťovat.

V mezeře mezi obrannými postaveními zabezpečovacího pásma se připravují zátarasy, léčky a důležitá komunikační objekty ke zničení. Boj vyčleněných jednotek a útvarů (předstunutých odřadů) v zabezpečovacím pásmu má charakter obrany na široké frontě a postupný odchod bojem z jedné obranné čáry na další. Bojová sestava předstunutých odřadů musí být učlena tak, aby odchod z jedné čáry na druhou byl dostatečně zabezpečen krycími silami a zabránil nepříteli postupovat ve vysokém tempu. K tomu musí umně využívat terén, zátarasy a léčky. Zejména v členitém terénu nebo při méně výrazném poměru sil ve prospěch nepřítele mohou odchod z jedné obranné čáry na druhou zabezpečovat i slabší krycí síly využitím zátarasů a léček.

Jednotlivá postavení zabezpečovacího pásma tvoří systém rotních opěrných bodů, a to na výhodných místech, která svými přirozenými terénními vlastnostmi omezují manévry nepřítele a přehrazují jeho pravděpodobné směry postupu. Posílený

motostřelecký (tankový) prapor brání jeden směr v šíři 5–8 km (za příznivých podmínek i více) a může být posílen tankovou (motostřeleckou) rotou, protiletadlovou četou a ženijní četou s protitankovými minami a travinami k destrukci komunikačních objektů na směru postupu nepřítele. Jeho boj podporuje dělostřelectvo z dočasných palebných postavení hodnotou až oddílu a údery letectva. Takto posílený prapor je schopen odrazit útok prvního sledu brigády a zdržet útok nepřítele po dobu 2–3 hodin na jedné obranné čáře.

Posílený motostřelecký (tankový) pluk je schopen bránit zabezpečovací pásmo v šíři 15–20 km, na méně dostupných směrech i více. Vševojsková divize může bránit zabezpečovací pásmo armády v šíři 40–60 km, v závislosti na konkrétních podmínkách situace.

Rozmístění palebných prostředků v opěrných bodech obranných postavení zabezpečovacího pásma musí zabezpečovat překvapivé napadení nepřítele palbou, palebný styk se sousedy, palebné střežení protitankových zátarasů, možnost manévru palbou a posléze i možnost vyvedení z boj na další obrannou čáru.

Ženíjní jednotky předstunutého odřadu vytváří 1–2 destrukční skupiny k ničení objektů na komunikačním směru, dále zálohu ke kladení minových polí. Ve prospěch boje jednotek a útvarů v zabezpečovacím pásmu působí i ženijní prostředky divize, které zabezpečují minování zejména v mezerách mezi jednotlivými směry a mezi obrannými postaveními zabezpečovacího pásma, připravují uzly zátarasů a zabezpečují pořádkovou službu u průchodů v těchto zátarasech i jejich uzavření po průchodu krycích sil na rozkaz (stanovený signál) velitele předstunutého odřadu, který na tomto směru vede boj.

Na těch směrech, kde není zabezpečovací pásmo, se připravuje předstunuté postavení ve vzdálenosti 6–8 km od předního okraje. Toto brání jednotky z druhých sledů prvosledových pluků s cílem klamat nepřítele o průběhu předního okraje obrany, zabezpečit budování obrany hlavními silami divize, zamezit pronikání nepřátelského průzkumu a obdobně jako u posledního postavení zabezpečovacího pásma donutit nepřítele, aby předčasně rozvinul síly a prozradil svůj zámysl.

Předstunuté postavení organizují velitelé prvosledových pluků, zabezpečovací pásmo organizují a boj v něm řídí velitelé divizi.

Hlavní pásmo obrany divize zaujímané mimo dotyk s nepřítelem pod ochranou

zabezpečovacího pásma a s předstihem před úderu nepřítele umožňuje výhodnější podmínky pro studium a využití terénu, plně využití ženijní techniky a tržavin při budování obrany i u prvního sledu, větší rozsah realizace opatření k ochraně vojsk proti zbraním hromadného ničení, pečlivěji zpracovat systém komplexního palebného ničení nepřítele, součinnostní opatření všech prvků bojové sestavy, přípravu manévru, maskování a klamání nepřítele.

Tyto možnosti přispívají k růstu odolnosti obrany zaujímané a budované za těchto podmínek. Učlenění bojové sestavy divize a předpokládaný manévru se musí volit nešablonovitě, nelineárně, vyjadřovat soustředění úsilí na rozhodující směr. Včasné zjištění uskupení nepřítele a jeho ničení na přístupech k obraně umožňuje zeslabit jeho úder. Efektivní využití všech palebných prostředků obrance ve spojení se zátarasy a ženijním budováním obrany umožňuje překvapení nepřítele, narůstání mohutnosti palby a manévru palbou na ohrožené směry podle jejich významu. Hluboké učlenění obrany divize umožňuje narůstání odporu směrem do hloubky, ztěžuje nepříteli zjištění struktury obrany, vytváří podmínky pro manévru, snižuje zranitelnost vojsk obrance úderu zbraněmi hromadného ničení. Např. ženijní budování obrany po dobu 6 hodin snižuje dvojnásobně poloměry vyřazení živé síly ve srovnání s nechráněnými osobami.

Koeficienty efektivity protitankových palebných prostředků u připravované obrany (proti nepřipravené) jsou vyšší o 20 až 25 %. To znamená, že taková obrana je schopna čelit vyšším počtům tanků a bojových vozidel nepřítele. Např. srovnání bojových možností msd (td) vyzbrojených bojovými vozidly pěchoty podle cvičné organizace ČSLA se svazky kapitalistických armád ukazuje na schopnost při obraně zaujímané mimo dotyk s nepřítelem bránit pásmo v průměru 30–40 km široké, divize bez BVP je schopna bránit pásmo v dostupném terénu 25–30 km široké, přičemž jsou vzaty v úvahu i předpokládané ztráty po jaderné a palebné přípravě nepřítele. Vliv na bojové možnosti má dále vycvičenost, předchozí ztráty, morální stav vojsk, terén a další činitelé. Při zámyslu nadřazeného velitele, který předpokládá převážné využití palebné síly bránců se divize s využitím ženijních úprav terénu a bez vedení divizní protizteče, při vybavení divize moderní bojovou technikou (T-72, BVP) bude tato schopna za uvedených podmínek bránit pásmo až 45 km široké a 25 i více km hluboké, s mezerami 4–6 km mezi jednotlivými

postaveními a 6–9 km mezi první a druhým sledem divize.

Rovněž posílení divize ovlivňuje její možnosti. Divize prvního sledu na hlavním rozhodujícím směru může být pro obranu posílena 3–4 dělostřeleckými oddíly, ženijní rotou až ženijním praporem, může mít přiděleno 6–8 jaderných náplní, v její prospěch se může plánovat zásah až protitankového pluku a 2–3 plukovní vzlety stíhacího bombardovacího letectva a bojových vrtulníků. Vlastními a přidělenými prostředky může vyřadit nebo umlčet až 50 % hlavních objektů v hodnotě praporu (odřlu) u jedné až dvou divizí nepřítele v útoku.

Uváděné hodnoty vycházejí z konkrétních propočtů palebných možností divize v obraně s přihlédnutím k různým vlivům situace a ukazují, jak škodlivá je každá šablona v rozhodování a stanovení bojových úkolů.

Při organizaci a budování obrany mimo dotyk s nepřítelem máme na zřeteli, že nepřítel může použít jaderné zbraně a letectvo i na svazky přecházející do obrany za těchto podmínek a vojska musí být neustále v pohotovosti k odražení úderů letectva a respektovat zásady ochrany proti zbraním hromadného ničení.

Učlenění bojové sestavy divize pro obranu závisí na řadě činitelů: zámyslu velitele armády, posílení divize, zámyslu a možnostech nepřítele, terénu a rovněž na podmínkách přechodu do obrany.

Na předpokládaný zámysl nepřítele musí uskupení bojové sestavy reagovat soustředěním sil a prostředků na rozhodující směry. Úkoly pluků na hlavním směru jsou užší, používá se zde zpravidla pluk vyzbrojený BVP. Na tomto směru se v hloubce rozvinuje druhý sled divize a zálohy. Při učlenění bojové sestavy se využívají obranné vlastnosti terénu, ale současně je nutné nepřítele klamat, průběh obranných postavení nevolit lineárně. Při obraně zaujímané mimo dotyk zpravidla zaujmají obrannou sestavu buď současně, nebo krátce po sobě jednotky v zabezpečovacím pásmu, pluky prvního sledu, palebné prostředky, místa velení, zálohy a druhý sled, tyl divize. Zaujetí obranné sestavy obvykle předchází rozhodnutí velitele a rekonstrukce v terénu.

V prvním sledu divize mohou být 2–3 pluky, ve druhém sledu 1–2 pluky. Dva pluky ve druhém sledu je účelné použít za předpokladu, že nepřítel může vytvořit značnou převahu sil a prostředků a že může proniknout do hloubky, a divize má stanovenou užší pásmo. Jestliže divize zaujímá obranu ve výhodném terénu, na méně důležitých směrech, kde je předpo-

klad, že se podaří zastavit nepřítele v úsecích obrany pluků prvního sledu, a má stanoveno širší pásmo, potom se většina sil používá v prvním sledu.

Motostřelecká divize využívá v prvním sledu především motostřelecké pluky a tankový pluk je určen k plnění úkolů druhého sledu, částí sil (popř. celý) může být použit nejprve v zabezpečovacím pásmu. U tankové divize se v prvním sledu v obraně používá především motostřelecký pluk a další tankové pluky.

Vytváření ostatních prvků sestavy divize a jejich úkoly, systém komplexního palebného ničení nepřítele i zásady využití jaderných úderů jsou obdobné jako při obraně zaujímané v dotyku s nepřítelem. Jednotky bojových vrtulníků, pokud je divize bude mít k dispozici, budou určeny především k ničení tanků a jiných bojových vozidel, protitankových prostředků a dělostřelectva i k jiným úkolům. Jejich předem určené vzletové plochy se volí ve vzdálenosti 15–20 km od předního okraje obrany.

Ze sestavy druhého sledu je kromě plnění obranných bojových úkolů předurčen posílený prapor k ničení výsadek a diverzní průzkumných skupin, vysazených do obranného pásma divize.

Ve struktuře obranného pásma divize zaujímaného mimo dotyk s nepřítelem budou více rozvinuta záložní, příčná, mezi- a lehlejší obranná postavení, klamná postavení a připraveny komunikace pro manévry.

Volba předního okraje obrany i dalších postavení kromě využití obranných vlastností terénu bude vedena snahou o klamání a překvapení nepřítele. Přední okraj zpravidla stanoví velitel armády a upřesňují jej velitelé divizí, kteří stanoví i průběh dalších postavení. Je účelné volit jej za přirozenými protitankovými překážkami, na čarách, které umožňují organizaci palby a zřizování zátarasů. Část průběhu obranných čar je vhodné volit na svazích odvrácených od nepřítele na vzdálenost účinné palby protitankových prostředků od vrcholu svahu, ve spojení se zřizováním klamných postavení. Takto členěná obrana ztěžuje nepříteli vedení palby a umlčování prostředků obrance, vojskům v obraně umožňuje zahájení palby s překvapením.

Organizaci obrany velitelem a štábem divize při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem ovlivní čas, který mají do stanovené doby pohotovosti. Mohou použít jak metody souběžného plánování, tak i metody postupného plánování.

Po obdržení úkolu velitel divize přijímá rozhodnutí a vydává úkoly podřízeným na mapě. Základem rozhodnutí je zámysl boje, v němž velitel divize stanoví

směr soustředění hlavního úsilí a prostory, na jejichž udržení závisí odolnost obrany, prostory kde předpokládá ničení nepřítele jadernými údery a palbou, bojovou sestavu, učlenění obrany a manévry.

V bojových nařízeních plukům se zpravidla stanoví: zprávy o nepříteli, obranný úsek pluku, směr hlavního úsilí, úkoly sousedů, dobu pohotovosti a hlavní opatření organizace boje (kdy a kam se dostavit k upřesnění rozhodnutí a organizaci součinnosti).

Celá další organizace obrany probíhá v terénu: rekognoskace a upřesnění úkolů, organizace součinnosti a velení k zabezpečení bojové činnosti.

Velitelské stanoviště je účelné rozvinout mezi prvním a druhým sledem divize, popř. i v sestavě druhého sledu, pokud se předpokládá hlubší proniknutí nepřítele. Nejvýhodnější pro umístění je střední osada se zahradami a pevnými sklepními místnostmi v mírné proláklíně (ani na kopci, ani v hlubokém údolí) s dostatkem komunikací, mimo předpokládaný směr hlavního úderu nepřítele. Jeho součástí je vzdušné místo velení aktivované podle potřeby. Ke sledování bojové činnosti vojsk se na vhodných místech zřizují pozorovatelné se spojením na velitelské stanoviště.

Záložní velitelské stanoviště se rozvíjí ze stranou a za velitelským stanovištěm ve vzdálenosti kolem 5 km podle obdobných zásad.

Týlové velitelské stanoviště se rozvíjí v prostoru rozmístění týlu divize 25 toho je účelné připravit záložní prostory až 30 km i více od předního okraje. Kromě pro VS a TVS divize pro případ nezbytnosti jejich přemístění do jiného prostoru, zejména ve větší hloubce.

Vedení obranného boje divize v obraně zaujaté mimo dotyk s nepřítelem v prvním sledu armády zahajují jednotky či útvary v zabezpečovacím pásmu spolu s dělostřelectvem a prostředky protivzdušné obrany, které zaujaly dočasná palebná postavení v zabezpečovacím pásmu, za podpory bojových vrtulníků a stíhacího bombardovacího letectva. Vojska v zabezpečovacím pásmu zabraňují pronikání nepřátelského průzkumu, obranou zaujatých postavení zadržují útok předem určených částí nepřítele, nutí ho rozvíjet předčasně hlavní síly a tím vytvářejí podmínky pro jejich ničení jadernými údery i ostatními palebnými prostředky. Vzhledem k omezeným silám a prostředkům, vyčleněným k obraně zabezpečovacího pásma, široké frontě jejich činnosti a dočasnému charakteru úkolů, které tato vojska plní, bude hlavním způsobem jejich činnosti nenadálé

palebné napadení nepřítele s překvapením a postupná obrana nejdůležitějších výhodných postavení na hlavních směrech přibližování nepřítele k přednímu okraji obrany. Mezery mezi opěrnými body a obrannými rajóny přehrazují palbami, zátarasy a manévrováním záloh. Jakmile se projeví příznaky rozvinování hlavních sil nepřítele, informují velitele divize a s jeho souhlasem organizované odcházejí na další obrannou čáru, snaží se vyhnout rozhodnému střetnutí se značně silnějším nepřítelem, odpoutat se, části sil aktivně napadají nepřítele z odkrytých boků a týlu a zřizovat léčky, zatarasovat směry jeho postupu, a tím získávat čas pro organizaci obrany na dalším postavení. Odchod probíhá co nejrychleji po rotách, ženijní jednotky aktivují připravené destruktory na komunikacích, komunikačních objektech a zřizují minové zátarasy. V průběhu vedení boje o zabezpečovací pásmo se úsilí průzkumu zaměřuje na upřesnění sestavy a zámyslu nepřítele a zjišťování jeho prostředků jaderného napadení.

Poslední obranné postavení zabezpečovacího pásma se volí na úrovni předsunutého postavení. Při odchodu z této obranné čáry

přebírají boj hlavní síly na předním okraji obrany, vyváděné části procházejí ve stanovených místech a po vyhrazených osách do druhého sledu. Součinnostní opatření pro průchod předním okrajem obrany se volí s důrazem na signály ke vzájemnému rozpoznání, vytyčení průchodů v zátarasech, signály k jejich uzavření po průchodu odcházejících vojsk a organizaci pořádkové služby pro přesun vlastní sestavou do druhého sledu.

Při vyvádění vojsk ze zabezpečovacího pásma a předsunutého postavení je důležité nedovolit vniknutí nepřítele do předního okraje obrany bezprostředně za odcházejícími vojsky, zastavit jeho čelní jednotky a donutit ho k zasazení dalších sil, k nové organizaci útoku. Aktivní nepřetržitá bojová činnost vojsk v zabezpečovacím pásmu a palebné ničení nepřítele na přístupech k obraně, včetně účasti divize v protipřípravě, mají za cíl dezorganizovat vojska nepřítele, oslabit sílu jeho počátečního úderu, zdržet zahájení útoku, získat čas a vytvořit podmínky pro jeho odrazení. Další vedení obranného boje o hlavní pásmo obrany je obdobné jako v obraně zaujaté v dotyku s nepřítelem.

K obraně divize ve druhém sledu armády

Na směru hlavního úderu nepřítele, kde se mu podařilo vytvořit značnou převahu sil a prostředků, zejména jaderných a letectva, dále narůstání úsilí zasazovat dalších záloh, je nutné předpokládat možnost prolomení hlavního pásma obrany a proniknutí nepřátelského uskupení do operační hloubky.

Jestliže se nepodařilo obranným bojem prvosledových divizí oslabit nepřítele a ten bude pokračovat v útoku se značnou převahou, není účelné vést armádní protíúder a divize ve druhém sledu armády bude nucena zaujmout a bránit armádní pásmo obrany k přehrazení směru vltomu.

Divize ve druhém sledu armády je určena k vytvoření hloubky obrany, k narůstání odporu útočícím vojskům nepřítele a k dalším úkolům podle podmínek situace. Do sestavy druhého sledu se zpravidla vylučuje tanková divize. Jako jednu z variant bojových úkolů připravuje armádní pásmo obrany, aby v případě průlomu hlavního pásma obrany společně s dalšími zálohami a odcházejícími divizemi prvního sledu zadržela útok nepřítele.

Armádní pásmo obrany se připravuje ve vzdálenosti 20–30 km za hlavním pásmem obrany, 40–60 km od předního okraje, popř. další pásmo v hloubce 80–100 km.

Na směru hlavního úderu nepřítele bude druhosledová divize budovat a zaujímat obranu předem. Zpravidla bude připravena v prostorech rozmístění k různým variantám použití podle vývoje situace. Na přístupech k armádnímu pásmu obrany se může na směru hlavního úderu zřizovat pásmo zátarasů.

Obranná sestava divize ve druhém sledu se zpravidla volí do větší šířky a menší hloubky. To ovlivňuje požadavek, aby druhosledová divize přehradila co největší šířku, a tím i co největší počet směrů, na nichž by mohly útočit hlavní síly uskupení nepřítele. Průběh a šířka obranného pásma se stanoví podle zámyslu operace, důležitosti bráněného směru a podle vzniklé situace. Nejčastěji bude bojová sestava divize ve druhém sledu armády v jednom sledu se silnou vševojskovou zálohou bránit pásmo 40–45 km široké a 15–20 kilometrů hluboké. Pásmo může mít 2 až 3 postavení.

Obranné pásmo druhosledové divize se ženijně připravuje obdobně jako u divizí prvního sledu, umožňuje plné využití mechanizačních prostředků a dalších předností bojujících mimo dotyk s nepřítelem, kromě vytváření zabezpečovacího

pásma. Tuto úlohu plní odcházející části prvosledových divizí.

Boj o udržení armádního pásma obrany se vede obdobně jako divizemi prvního sledu. Útočícímu uskupení nepřítele musíme působit ztráty na přístupech k obraně. Boj se zahajuje soustředěnými a hromadnými palbami dělostřelectva, údery vojenského a stíhacího bombardovacího letectva na hlavní uskupení nepřítele. Pokud obranným pásmem divize ve druhém sledu armády jsou vyváděna vojska z prvního sledu, je nutné přijmout opatření,

aby nepřítel nepronikl bezprostředně za odcházejícími vojsky.

Vševojsková záloha divize zpravidla v síle tankového pluku je připravena k zásahu na palebné čáry na ohrožených směrech a ničení vzdušných výsadek nepřítele v bráněném pásmu. Je-li vedení divizní protizteče nevýhodné, hlavní úsilí divize musí být zaměřeno na pevné udržení výhodného prostoru pro případný protiúder dalších operačních záloh a jeho zabezpečení, mimo jiné i opatření k připojení se divizní zálohy k protiúderu.

Obrana zaujímaná mimo dotyk s nepřítelem nebude tak častá jako přechod do obrany v dotyku s nepřítelem, nemusí být však pouze výjimkou. Svým učeněním se může odlišovat od obrany zaujímané v dotyku způsobem vytváření zabezpečovacího pásma (předsunutého postavení), větší odolností v důsledku rozsáhlejších možností ženijních úprav terénu a dalších opatření při organizaci obrany, včetně možnosti uskupit bojovou sestavu bez ohledu na předchozí bojovou činnost. Obsah bojového úkolu pro obranu závisí na konkrétních bojových možnostech a podmínkách situace, zejména na kvalitě výzbroje a organizační struktuře, vycvičenosti vojsk, terénu a dalších vlivech. Vzhledem ke změnám ve výzbroji vojsk se projevují tendence narůstání prostorového rozmachu obranného boje.

ORGANIZACE OBRANNÉHO BOJE

DIVIZE V HORÁCH

Obranný boj divize (pluku) v horách organizujeme v souladu s obecnými principy pro obranu v normálních podmínkách, ovšem s přihlédnutím ke zvláštnostem terénu a svérázným meteorologickým podmínkám. Proto velitelé všech stupňů musí tyto zvláštnosti znát, plně využívat výhod horského terénu a naopak vhodnými opatřeními maximálně eliminovat jeho nevýhody.

Horský terén, místy hustě zalesněný, s těžko průchodnými úseky a velkým množstvím různých překážek, v zimě s vysokou vrstvou sněhu, který zde zůstává mnohdy ještě v květnu, vytváří **výhodné podmínky** pro organizaci **odolné obrany i s poměrně malými silami a prostředky**. Horské masívy, hřebeny a jejich výběžky jsou výhodnými přirozenými čarami, které umožňují organizovat několikapatrovou kruhovou obranu s dalekým výhledem a výstřelem. **Umožňují utajit** před nepřítelem uspořádání bojové sestavy i systém palby, jakož i budování zátarasů všeho druhu, mnohdy ve velmi krátké době, bez zvláštních materiálových problémů (např. záseky, sesuvy, zabahnění apod.).

Na druhé straně však silně členitý terén s hlubokými a skrytými přístupy, nespojitelné hřebety a výšiny, velký počet nebráněných prostorů dovolují nepříteli **skrytě se přiblížit** k naší obraně, pronikat nevelkými silami mezerami, používat **vzdušné výsadky a diverzní průzkumné skupiny**, nalétat **bítevními vrtulníky** až k opěrným bodům, vést **s překvapením čelní útoky, obchvaty a obejít** do boků a týlu.

Silně členitý terén **ztěžuje i použití bojové techniky**, zejména tanků, bojových vozidel a samohybných děl, **organizaci velení, přísun materiálu a evakuaci** raněných i poškozené techniky. Co je však zvláště závažné, ztěžuje — a mnohdy bez mimořádných opatření přímo znemožňuje — **manévr silami a prostředky**, částečně i manévr palbou, s cílem zesílit obranu na nejnebezpečnějších směrech. Toto negativní působení horského terénu nepřítel ještě zesílí vlastními opatřeními, jako je např. minování na dálku, použití diverzních skupin apod.

Tato nevýhoda na straně obránce je i nevýhodou pro útočníka. Omezené množství silnic a dostupných úseků terénu pro bojovou a dopravní techniku

ho nutí **působit převážně podél komunikací, rozčleňovat bojovou sestavu brigád a divizí.** Proto vojska v obraně budou využívat toho, že nepřítel povede bojovou činnost roztržistými silami a **na přístupných směrech budou budovat hlubokou obranu a ničit nepřítele po částech.** To však neznámá, že snaha velitele divize bránit v obranném pásmu všechny směry výhodně pro činnost nepřítele povede ke stejnoměrnému rozdělení sil a prostředků. Tím by se zbavoval možnosti vybudovat hlubokou obranu na nejdůležitějších směrech (v rámci divize dva až tři, v pluku zpravidla jeden) a omezoval její aktivnost.

To, že velitel divize může soustředit **hlavní úsilí na obranu důležitých tankových směrů,** především na udržení přechodů, průsmyků, komunikačních uzlů a velkých osídlených prostorů, je pro něho výhodou zvláště tehdy, probíhá-li boj ve známém terénu (např. v pohraničí), neboť volba bývá jednoznačná a ne příliš složitá.

Šířka a hloubka obranného pásma a úseků divize a pluků závisí na celkovém charakteru hor, tj. jak na množství, důležitosti a kapacitě směrů, vhodných pro útok nepřítele, tak na rozsahu nepřístupných, hustě zalesněných a obtížně schůdných (sjiždných) prostorů. Proto svojou rozlohou budou obranná pásma divize a úseky pluků zpravidla větší než v rovinatém terénu, při obraně širokého údolí, nebo náhorní plošiny. Spolu s omezenými manévrovacími možnostmi se tak projevuje jedna z dalších velkých nevýhod při organizaci obranného boje v horách, tj. **mnohem větší počet řešených problémů i přijímaných opatření než v obraně za normálních podmínek.** Můžeme z toho vyvodit i závěr, že organizace obrany v horském terénu je **časově náročnější než v jiných podmínkách.**

Mají-li být proto opatření přijata a vydána včas, musí být do organizace obrany **zapojen velmi aktivně celý štáb.** Přitom velitel divize (pluku) musí zabezpečit jednotné a správné pochopení zámyslu bojové činnosti tak, aby pomoc kteréhokoli funkcionáře při zabezpečování rozhodnutí u podřízených byla účinná. Osobně pracuje leninskou metodou hlavního článku a svoji pozornost soustřeďuje na rozhodující směr a na prosazení nejdůležitějších úkolů.

Má-li své zvláštnosti bojová činnost, pak i v **učlenění bojové sestavy** budou rovněž některé zvláštnosti, které musí velitel divize (pluku) respektovat:

Bojová sestava divize a pluku při obraně v horách, organizované zpravidla na široké frontě a na směrech výhodných pro útok nepřítele, je charakterizována **výrazným rozmístěním sil a prostředků na směrech.** I když má tytéž prvky jako při obraně v normálních podmínkách, bývá většinou učleněna do jednoho sledu spolu s vyčleněnou vševojskovou zálohou.

Může se — zejména na divizním stupni — vytvářet **větší počet záloh** (VŠZ, FTZ, POZ aj.). Jejich včasné a úspěšné zásah však vyžaduje, aby byly **dovedně rozmístěny** v bojové sestavě divize či pluku, byly dostatečně **silné a hlavně pohyblivé.** K rozhodujícím úkolům, které musí být připraveny plnit (obrana stanovených prostorů, zaujetí palebné čáry a čáry minování, protizteče), patří i **boj s výsadky nepřítele, jeho aeromobilními a průzkumně diverzními jednotkami.**

Část jednotek je nutné vyčlenit do nepřehledných mezer mezi opěrnými body s cílem zabránit obejití a obchvatu ze strany nepřítele. Zde plní nejen **průzkumné úkoly** (např. pozorování, naslouchání, získání zajatců), ale i **bojové úkoly,** jako jsou léčky, ničení malých jednotek a jednotlivců překvapivými ztečemi, a konečně budují zátarasy všeho druhu. Samozřejmě že tyto úkoly budou zabezpečovat především velitelé rot a praporů. Štáby pluků a divize sou-

střeďují svoji pozornost zejména na sladění a zabezpečení styků mezi pluky a se sousedy.

Pro použití **dělostřelectva a prostředků protivzdušné obrany** platí zásada maximální **decentralizace** tak, aby byla optimálně zabezpečena samostatnost jednotek a pluků k vedení bojové činnosti na stanoveném směru.

Horský zalesněný terén nabízí veliteli divize (pluku) jako protiváhu obcházení odřadů vyslání **přepadových odřadů** do týlu nepřítele s úkolem demoralizovat jeho vojska, ničit živou sílu a techniku, narušovat komunikace, zmocňovat se zajatců. Jejich úlohu mohou případně převzít jednotky na před-sunutém postavení, nebo předsunuté odřady v zabezpečovacím pásmu, které místo odchodu do sestavy divize či pluku využily nepřehlednosti terénu, ve vhodném prostoru se skryly a zahájily svou přepadovou činnost po přechodu prvních sledů a přiblížení se vhodných objektů k přepadu.

Hovořím-li o „dovedném rozmístění“ záloh, mám na mysli nejen rozmístění z hlediska vhodnosti prostoru podle předpokládané činnosti (a její důležitosti), ale i stanovené optimální odpovědi na otázku „**jak rozmístit?**“, a to především vševojskové zálohy (zálohu). V úvahu přicházejí zejména tyto **varianty**:

1. Zaujetí a vytvoření hloubky obrany na rozhodujících směrech. Velitel, který přijme toto řešení, si musí uvědomit, že jakýkoliv manévry v průběhu bojové činnosti bude časově náročnější a mnohdy velmi obtížně realizovatelný.

2. Ponechání v prostoru rozmístění, ale na větším prostoru než v normálních podmínkách, v menších celcích tak, aby mohly splnit v nejkratších časových lhůtách hlavní úkoly, tj. přechod do obrany a boj s nepřátelským výsadem.

3. Rozmístění (zaujetí obrany) v prostorech, které byly vyhodnoceny jako nejvhodnější pro použití výsadku nepřítelem. Toto řešení přichází v úvahu zvláště tehdy, jde-li o terénní objekty, jejichž ztráta a obsazení nepřítelem by znamenalo vážné ohrožení odolnosti celé obrany.

4. Různé kombinace předcházejících možností. Přitom je možné, že velitel divize pro důležitý směr direktivně stanoví způsob a místo rozmístění plukovní vševojskové zálohy v souladu s použitím vlastní VŠZ.

Charakter horského zalesněného terénu a uvedené zvláštnosti výrazně **ovlivňují obsah práce velitele divize a pluku při přijímání rozhodnutí**. Kromě obvyklých otázek, kterými se velitel a štáb zabývá v průběhu rozhodovacího procesu při organizaci obrany v normálních podmínkách, musí nalézt odpověď na řadu dalších důležitých „neznámých“ a vyvodit z nich potřebné závěry.

Při **hodnocení nepřítele** musí vzít velitel v úvahu i tyto otázky:

- jaká je připravenost divizí a brigád nepřítele k vedení bojové činnosti v horském zalesněném terénu, jde-li o speciální horské a vzdušné výsadkové svazky a útvary, které povedou útok proti naší divizi,

- zhodnocení možných směrů útoku, jejich taktickou kapacitu, výhody a nevýhody (z hlediska útočníka i obránce), možnost obejít kritických prostorů,
- pravděpodobný charakter činnosti nepřítele na těchto směrech,

- pravděpodobné prostory použití zbraní hromadného ničení nepřítelem a možné následky (zejména vznik závalů, požárů, záplav apod.),

- nejvhodnější přiletové směry bitevních vrtulníků,
- možnosti použití vzdušných výsadků a aeromobilních jednotek nepřítele.

Z odpovědí na tyto otázky musí velitel vyvodit, jak nejvýhodněji použít vlastní síly a prostředky k ničení hlavního uskupení nepřítele a na dalších směrech, včetně možností vyslání přepadových odřadů do týlu nepřítele.

Při **hodnocení vlastních vojsk** bude věnovat zvláštní pozornost připravenosti a zkušenostem vojsk divize a pluků k bojové činnosti v horách. To umožní co nejvhodnější rozdělení sil a prostředků podle směrů, určení bojových úkolů podřízeným, jakož i stanovení opatření vedoucích ke kvalitnější přípravě vojsk k vedení boje v těchto podmínkách.

V dalším musí velitel zhodnotit, jaký je charakter obrany organizované **sousedy**, podíl na zabezpečení neobsazených mezer a předpokládané zásahy jejich záloh (druhých sledů) na boky a styky. Ujasnění těchto otázek napomůže veliteli k přijetí optimálních opatření k zabezpečení boků a styků, jakož i ke sladění společných opatření se sousedy k odražení útoku nepřítele v mezerách mezi nimi.

Prvořadý význam analytické činnosti velitele při organizaci obrany v horách má zhodnocení terénu. Při této činnosti musí velitel divize (pluku) **zvlášť pečlivě stanovit:**

- možné prostory soustředění nepřítele, cesty (směry) příchodu a přístupu k obrannému pásmu (úseku), nejvhodnější čáry rozvinování jeho vojsk ke zteči,
- taktické hodnoty směry využitelných nepřítelem pro rozvíjení útoku v hloubce obranného pásma (úseku),
- možnosti využití těžko průchodných prostorů a skrytých přístupů k vlastní obraně,
- důležité prostory, na jejichž udržení závisí odolnost, popř. i aktivnost obrany,
- terénní objekty a úseky komunikací zvlášť výhodné k ničení nepřítele,
- místa vhodná ke zřizování všech druhů záatarasů,
- prostory, ve kterých především můžeme očekávat použití vzdušných vysádek nepřítele,
- možnosti manévru bitevních vrtulníků nepřítele v hloubce obranného pásma (úseku),
- směry a čáry rozvinování k protiztečím druhých sledů a záloh,
- možnost vedení manévru silami a prostředky z jedné (pasivní) směru na druhé,
- přísnové a odsunové cesty a opatření k udržení ve sjízdném stavu.

Při stanovení **prostorů vhodných k vedení vlastních jaderných a chemických úderů** na nepřítele bere v úvahu, že těchto úderů se v horách výhodně používá proti vojskům nepřítele, která jsou v úzkých údolích, zářezích a průsmycích, i na objektech, jejichž rozrušením vzniknou sutě, závaly, laviny a podobně. Tím se nepříteli podstatně ztíží postup a manévr.

Při **určování prostorů**, na jejichž udržení závisí **odolnost** obrany, musí počítat s tím, že v řadě případů může nepřítel rozvíjet útok, aniž by přímo ovládl takové objekty, jako jsou průsmyky, úžlabiny a komunikační uzly. Odolnost obrany nezávisí tudíž jen na bezprostřední obraně těchto objektů, ale také na spolehlivém udržení okolních dominujících výšin a svahů.

V průběhu hodnocení terénu velitel **při upřesňování** (popř. **určování**) **průběhu předního okraje** vychází z toho, že je nejvhodnější volit jej na přívráscových svazích horských hřbetů, výšin a výběžků hor, aby tak byl zabezpečen optimální výhled a postřelování všech k němu vedoucích přístupů. To však neznamená, že k dosažení překvapení nad nepřítelem nebude v některých prostorech určen přední okraj i na odvrácených svazích. Právě jeho nepřetržitý průběh umožní vytvářet palebné pytle.

V dalším je třeba zhodnotit **možnost nenadálých povětrnostních změn**, a tím vznik sesuvů a sněhových lavin a v období silných dešťů a tání sněhu možnosti zaplavení koryt vyschlých řek, prohlubování úžlabin a roklí.

V rozhodnutí pro obranu formuluje zámysl činnosti, bojové úkoly podřízeným, způsob součinnosti a organizaci velení.

Kromě obvyklých otázek musí přesně vyjádřit **zámysl činnosti** ke zničení obcházejících odřadů nepřítele a jeho taktických vzdušných výsadek, uskupení sil a prostředků podle směrů, způsoby boje s bitevnými vrtulníky, jakož i sílu a úkoly jednotek vyčleněných k obraně mezer mezi jednotlivými opěrnými body.

Bojové úkoly stanovi podřízeným podle obvyklých zásad. Za pozornost však stojí stanovení **úkolů druhým sledům a vševojskovým zálohám**. Jestliže považujeme průsmyky, přechody, dominantní výšiny a další terénní předměty v hloubce obranného pásma za důležitý předpoklad odolnosti a aktivity obrany, pak úkoly k jejich obsazení, k organizaci a budování obrany musí být **vydány co nejdříve**, určitě dříve než pluku (plukům) a praporu (praporům) na druhém směru. Opozdit se, znamená nabídku pro nepřítele, aby nás předešel a svými aeromobilními jednotkami je obsadil bez boje. Proto ani v průběhu budování obrany nemůžeme počítat s tím, že by tyto jednotky mohly být využity k ženijním pracem ve prospěch prvních sledů.

Součinnost se organizuje do celé hloubky obrany podle pravděpodobných směrů útoku nepřítele. Velitel divize (pluku) slaďuje úsilí bránících se pluků (praporů) a palebných prostředků ke zničení nepřítele na přístupech k obraně, při vklínění se do obrany, ke zmaření jeho obejítí a obchvatů do boků a týlu bránících se jednotek, jakož i ke zničení vzdušných výsadek.

Jednou ze zvláštností organizace součinnosti v horách je, že kromě sladění činnosti vojsk vyčleněných k obraně na směrech, musí velitel divize a pluku sladit jejich činnost i s vyčleněnými silami do mezer mezi těmito směry. K zabezpečení co nejpřesnější orientace je vhodné přijmout taková opatření, umělé orientační body a dobře viditelné značky.

Pro organizaci velení se vytváří soustava stálých míst velení: velitelské stanoviště, jakož i organickou součástí je i vzdušné místo velení zřízené zpravidla na speciálně upraveném vrtulníku, záložní velitelské stanoviště a týlové velitelské stanoviště. Tato stanoviště se rozmísťují v malých osadách, samostatných objektech nebo na okrajích lesů, vždy však ve skrytých místech a s využitím ochranných vlastností členitého terénu hor. Pro manévr míst velení volí a připravuje velitel divize (na základě návrhu náčelníka štábu) záložní prostor pro každé místo velení tak, aby měl možnost volného pohybu stranou od vlonu nepřítele do naší obrany. Při dodržení zásady, že všechna místa velení je třeba volit mimo předpokládaný směr útoku nepřítele, v méně dostupném terénu, rozmísťuje se VS divize zpravidla ve vzdálenosti 15 km od předního okraje obrany.

Ke sledování bojové činnosti vojsk se na vhodných místech zřizují pozorovací stanoviště s vybudovaným spojením na místa velení a obsazuje se bojovou směnou.

Ke zvlášť náročným úkolům, které musí velitel divize při organizaci obrany splnit, patří **organizace systému komplexního palebného ničení**, který v horách tvoří především systém palby motostřeleckých a tankových pluků (palba dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení, palba protitankových prostředků a ručních zbraní) doplněný palbou dělostřelectva, které si ponechal

velitel divize ve vlastní podřízenosti, jakož i úderý tříštivotrhavou municí raketového útvaru, úderý letectva a bojových vrtulníků. Všechny tyto palby a úderý jsou pečlivě sladěny s jadernými úderý raketového útvaru divize a jadernými prostředky nadřízených velitelů.

V počátečním období války můžeme předpokládat, že k odrazení vpádu nepřítele na naše území i nadřízený velitel použije své dělostřelectvo decentralizovaně, tzn., že většinu podřídí divizím v prvním sledu. V jejich prospěch bude plánovat i zásah většiny svých záloh, bojových vrtulníků a úderý letectva.

Složitá situace (a právě takovou musí být každý velitel připraven řešit) nastane pro velitele divize a jeho štáb tehdy, bude-li divize přecházet do obrany v průběhu útočné operace, protože bude jen výjimečně posílena dělostřelectvem. Rovněž počty vyčleněných vzletů stíhacího bombardovacího letectva a počty přidělených vzletů bojových vrtulníků budou velmi omezené, takže tyto prostředky budou především použity na směru předpokládaného hlavního úderu nepřítele.

Divizní dělostřelectvo bude decentralizováno, rozděleno mezi pluky. Velitel divize si ponechá v podřízenosti zpravidla jen raketometný oddíl k podpoře sil na rozhodujícím směru. Manévr palbou bude vzhledem k šířce obranného pásma divize omezen, stejně jako manévr palebnými prostředky.

Z uvedeného je zřejmé, že požadavek, aby byl nepřítel ničen již na dalekých přístupech k obraně, při svém rozvíjení a po zahájení zteče, bude se dařit veliteli divize **naplňovat především na rozhodujícím směru**, neboť organizace komplexního ničení nepřítele se bude přibližovat normálním podmínkám vedení obranného boje. Splnění tohoto úkolu i na druhých směrech si bude především vyžadovat, aby velitelé (divize i pluky) a jejich štáby umně organizovali systém paleb tak, aby byly optimálně využity bojové vlastnosti všech palebných prostředků.

Výhodou, a tím i pomocí při řešení těchto otázek, je omezené množství směrů vhodných pro útok nepřítele a jejich často jen malá kapacita. Tato skutečnost vytváří vhodné podmínky pro vedení účinných palebných úderů na nepřátelská uskupení, která se přisunují a rozvíjejí ke zteči.

Zvlášť důležitý bude i výběr prostorů, ve kterých se předpokládá ničení nepřítele jadernými úderý. Tyto úderý nejen způsobí nepříteli značné ztráty, ale přivodí i velké sesuvy a závaly v prostorech jeho rozmístění nebo vytvoří pásmo radioaktivního zamoření, která právě ve vhodných místech (úzké úžlabiny, přechody) nebude moci obejít. To umožní nejen zdržet útok nepřítele, ale i zcela jej znemožnit.

Dělostřelectvo zahajuje ničení nepřítele na maximální vzdálenosti a připravuje hromadné, soustředěné a přehradné palby nejen před přední okraj obrany, ale i do její hloubky a k zabezpečení boků a mezer mezi jednotkami. Důležitou roli při ničení nepřítele v hluchých a skrytých prostorech mohou sehrát minomety.

Systém protitankových paleb a paleb z ručních zbraní musí při obraně v horách zabezpečovat vytvoření boční a křížové palby nejen podél fronty a do hloubky, ale i do výšky. Musí se organizovat tak, aby před předním okrajem, na bocích a v mezerách mezi opěrnými body nevznikly hluché prostory. Velká část palebných prostředků se rozmísťuje co nejbližší k předními okraji na svazích výšin obrácených k nepříteli. Protitanková obrana se organizuje na

tankových cměrech do celé hloubky obrany. Její součástí jsou tankové léčky a rozvinutý systém zátarasů na cestách.

Nejhustší palba všeho druhu musí přehrazovat údolí, cesty, východy z úžlabin a soutěsek, výhodné přechody přes řeky a kaňony. Palebné prostředky se v opěrných bodech rozmísťují stupňovitě jak na svazích přivrácených k nepříteli, tak i na odvrácených svazích. Tanky a další protitankové prostředky přidělené motostřeleckým jednotkám se používají v opěrných bodech rot bránících cesty, soutěsky, okraje lesů a místa přeprav přes horské řeky. Důležité je, aby jejich palebná stanoviště byla vybrána v takových místech, odkud je možné zabezpečit vedení palby do velké vzdálenosti.

Jedna ze zvláštností obrany v horách je **široké používání léček všeho druhu** (tanky, BVP, děla, vrtulníky, ruční protitankové zbraně a jiné). Přípravují se především na směrech, které umožňují nepříteli skrytý přístup k naší obraně. Mohou se však organizovat i na bocích, v mezerách i v hloubce obrany.

Vzhledem ke složitosti manévru silami a prostředky vzrůstá značně manévr palbou všech druhů. Z toho důvodu je třeba na nebezpečné směry a k zabezpečení boků a mezer předem plánovat soustředění paleb, zaujetí palebných čar tankovými jednotkami, jednotkami na BVP a protitankovými zálohami, a doplnit je i manévrem pohyblivými odřady zatarasovacími a zaminováním důležitých přístupů dělostřelectva (raketometry na dálku).

Ke složitosti palebného systému v horském terénu přispívají i četné zalesněné prostory. Palba, zejména přímá střelba, je v lese silně omezena. V hustých lesích je dálka střelby všeobecně mezi 50—100 m, ve starých světlých lesních prostorech můžeme zřídka střílet na stojící cíl do vzdálenosti přes 200 m. Proto i v lesích se palba koncentruje především podél silnic, cest a průsmyků. Efektivní bude zejména palba dělostřelectva, minometů a vrtulníků, bude však podmíněně omezena špatnými pozorovacími podmínkami.

Sovětské zkušenosti z vedení bojové činnosti v horách severního Kavkazu ukazují, že výrazných úspěchů dosahovaly zejména ty sovětské jednotky a útvary, které měly **speciální přípravu** (výcvik) a byly **všestranně** k tomuto boji **zabezpečeny**. Významnou úlohu sehrálo i **civilní obyvatelstvo**, které napomáhalo rychleji poznat zvláštnosti terénu, spolupracovalo při využívání komunikací, průsmyků, úžlabin, zejména při zaujímání bojových sestav. Neméně důležitým byla i rozhodnost, samostatnost a dovednost velitelů všech stupňů a jejich umění optimálně zorganizovat a vést obranný boj v horském zalesněném terénu.

RVD V OBRANNÉ OPERACI V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Vliv terénních a klimatických podmínek na bojovou činnost vojsk v horském zalesněném terénu je zjevný. Tyto podmínky ovlivňují i bojovou činnost RVD při vedení obranné operace. Co se však nemění — to je úloha a místo RVD v obranné operaci.

Efektivnost palebného ničení nepřítele v obraně se dosahuje především vysokou pravděpodobností zjištění cílů, stanovením požadovaného stupně jejich ničení, použitím potřebného množství prostředků ničení a vytvořením potřebné hustoty hlavní na předpokládaných směrech útoku nepřítele, jakož i použitím optimálních způsobů a metod palby. V obraně horského zalesněného terénu jde tedy o dovednou aplikaci všech těchto základních požadavků.

Finálním produktem operačního a bojového použití RVD v obraně je účast systému raketových úderů a paleb dělostřelectva v celém komplexu systému palby pluků, divizí a armády. Tyto systémy se vytváří na všech stupních velení, avšak jejich delimitace v podmínkách horského zalesněného terénu vyžaduje, abychom přihlíželi k jeho specifickým podmínkám.

Systém palby zde má svůj zvláštní význam, který spočívá v náročnosti zabezpečení zejména těchto hlavních úkolů:

- boj s taktickými prostředky jaderného napadení,
- ničení nepřítele na vzdálených přístupech k obraně,
- ničení nepřítele při zaujímání výchozího prostoru k útoku,
- podpora boje vojsk o přední okraj obrany, v jednotlivých obranných pásmech a při vklínění se nepřítele do hloubky obrany,
- podpora boje vojsk při protiztečích a protiúderech s přechodem do útoku,
- trvalé udržování palebného styku se sousedy na všech stupních velení.

Boj s taktickými prostředky jaderného napadení nabývá charakteru boje s nepřátelským dělostřelectvem v celém komplexu. Vyplyvá to z možností, které konfigurace terénu dává pro použití zbraní hromadného ničení. Na rozdíl od normálních terénních podmínek zde k dosažení požadovaného účinku bude v řadě případů stačit použití podstatně nižší kilotonáže jaderného výbuchu.

Tento úkol může plnit nepřátelské dělostřelectvo, vybavené jadernou municí. Soustavné zvyšování kvality výzbroje dělostřelectva armád NATO a jeho možností k vedení palby jadernou a v poslední době i neutronovou municí vyžaduje, abychom v horských podmínkách řešili řadu náročných úkolů, zejména organizaci a řízení průzkumu těchto prostředků.

Vzhledem k omezeným možnostem některých prostředků dělostřeleckého **průzkumu** v horských podmínkách, klademe mimořádný důraz na pečlivou organizaci součinnosti se všemi ostatními druhy průzkumu, zejména se vzdušným průzkumem. Těžiště dělostřeleckého průzkumu je v divizích, jejichž průzkumné ústředny je účelné předsunout co nejbliže k přednímu okraji.

V horách má zvláštní význam dovedný a včasný manévř průzkumnými prostředky. Ten se musí v závislosti na časových možnostech podrobně zplánovat a připravit. Účelné rozmístění průzkumných prostředků spolu s jejich manévrem by mělo vyloučit možnost výskytu hluchých prostorů před předním okrajem obrany z hlediska průzkumu a vytvořit podmínky pro efektivní palebné ničení nepřítele ještě do zahájení jeho útoku.

Palebné ničení nepřítele **na vzdálených přístupech** k obraně v horských podmínkách se bude orientovat na vedení úderů raketového vojska a letectva s cílem narušit či zpomalit vytváření úderného uskupení nepřítele v hloubce, oslabit jeho údernou sílu a získat tak čas k další organizaci obrany. Vzhledem k menšímu množství přístupových komunikací v horských podmínkách, je jejich palebné přehrazení ve většině případů reálné. Přitom tento úkol mohou plnit poměrně slabé síly. V případě použití dalekonosného dělostřelectva pro tento úkol je třeba maximálně využít jeho dostřelu a rozmístit palebné baterie v dočasných palebných postaveních co nejbliže k přednímu okraji obrany a zabezpečit po splnění úkolu jejich včasný a spolehlivý manévř do hlavních palebných postavení. Současně je třeba vést boj i s nepřátelským vzdušným průzkumem údery na předsunutá letiště průzkumného letectva a na prostředky radioelektronického boje.

Palebné ničení nepřítele **při zaujímání výchozího prostoru k útoku** je jednou z rozhodujících fází obranné operace. Jeho cílem je zabránit nepříteli vybojovat palebnou převahu, vyřadit z možnosti podpory vojsk většinu jeho palebných prostředků. Ve zvláště výhodných případech bude možné i v horských podmínkách uskutečnit palebnou protipřípravu. Tento úkol však vyžaduje poměrně větší volnost manévru dělostřelectva, což nebude často možné. Proto bude výhodné manévř jednotkami nahradit manévrem palbou až na maximální dálku střelby. Svoji úlohu zde sehraje i cílevědomé uskupení a rozmístění palebných postavení dělostřelectva, plánování a pečlivá ženijně technická příprava jeho manévru. Nepřetržitost palebného ničení nepřítele vyžaduje, abychom plánovali manévř dělostřelectvem v obraně časově i prostorově. Nejméně dvě třetiny palebných baterií by měly být trvale v pohotovosti k palbě. To má v horských podmínkách zvláštní význam.

Boj o **přední okraj obrany** se musí vyznačovat zvýšenou intenzitou palebné činnosti v souladu s narůstajícím úsilím celého systému palby divize či armády. Vedení boje o přední okraj, jakož i při vklínění se nepřítele do obrany má v horských podmínkách charakter boje na poměrně krátké vzdálenosti, boje o jednotlivé výšiny a dominanty, jejichž ovládnutí má rozhodující význam pro další průběh obranné operace. V této fázi operace sehraje významnou úlohu použití prostředků pro přímou střelbu, které mají celou řadu předností. Především je to efektivnost palby, která umožňuje s relativně nízkou spotře-

bou munice dosáhnout vysokého ničivého účinku, což má z hlediska zásobování municí v horách zcela mimořádný význam. Druhou, neméně závažnou předností, jsou jejich malé rozměry, zvláště u protitankových řízených střel. A konečně jejich malé rozměry umožňují je rozmísťovat i na takových místech, kde je nepřítel v horách nebude předpokládat.

Vedení boje přímou střelbou v horách nevylučujeme ani u dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení. Vyplyvá to z charakteru vedení boje nepřítel. Ten může používat často menší úderní skupiny, které budou pronikat do hloubky obrany i skrytými místy, průsmyky a úžlabinami. Z toho důvodu musí být palebné baterie připraveny k vedení kruhové obrany vlastní bojové sestavy, a to jak palbou děl, tak i palbami ručních zbraní. Ke zvládnutí těchto úkolů musí směřovat výcvik palebných jednotek jak dělostřelectva, tak raketového vojska.

V souvislosti s vedením boje v horských podmínkách chcí upozornit na výhody použití dýmového střeliva. Vytváření dýmových clon ve vhodně zvolených prostorech, údolích, průsmycích a úžlabinách poskytuje obránci celou řadu výhod, znemožňuje vést nepříteli mířenou palbu, dezorganizuje velení malým jednotkám a umožňuje vlastním jednotkám vést skrytý manévry do výhodnějších postavení a obranných rájů a v neposlední řadě ničit nepřítel palbami ze zakrytých palebných postavení po částech.

Úkoly palebné podpory **protiztečí a protiúderů** plní raketové vojsko a dělostřelectvo v horách v součinnosti s ostatními prostředky ničení na základě stejných principů jako v normálních terénních podmínkách. Limitujícím požadavkem je vybojování palebné převahy na směru protizteče či protiúderu. Horský terén však znemožňuje vždy soustředit požadované množství dělostřelectva na daném směru. Tyto omezující faktory horského terénu se kompenzují použitím většího množství prostředků pro přímou střelbu, tanků a bojových vozidel pěchoty. Přesto musí se část palebných prostředků připravit k rychlému manévru pomocí vrtulníků.

Zkušenosti z bojů Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce přinášejí řadu poučných příkladů o mistrně vedených bojích v horských podmínkách. Hlavní důraz byl vždy při vedení protizteče či protiúderu kladen na průzkum a umlčení nepřítel na dominantách v úseku protizteče (protiúderu) ještě do jejího zahájení. Ke splnění tohoto úkolu musí náčelník RVD armády (divize) včas orientovat dělostřelecký průzkum a úsilí palebné činnosti RVD.

Vzhledem k tomu, že horský terén umožňuje vyhodnotit s poměrně větší pravděpodobností směry útoku nepřítel a na tomto podkladě i lépe stanovit možné směry protiztečí a protiúderů, může se i dovedně řízeným manévrem raketového vojska a dělostřelectva vytvořit včas potřebné uskupení k podpoře protizteče či protiúderu, jestliže to terénní podmínky umožní. Nevylučují ani možnost přijetí dalších vhodných opatření, která vytvoří podmínky pro úspěšné splnění úkolů protiztečí a protiúderů.

Bude-li při protiúderu použito vzdušných výsadek, je nutné, aby v nich byl zařazen vždy vycvičený dělostřelecký pozorovatel s odpovídajícím vybavením pro řízení palby dělostřelectva.

Plánování operačního a bojového použití RVD při protiúderu v horských podmínkách a zejména palebné ničení nepřítel musí vycházet z charakteru protiúderu, který bude zpravidla probíhat jako útok na spěšně vybudovanou a zaujatou obranu a někdy i jako střetný boj či sražení. Tomu musí odpovídat i jednotlivá období palebného ničení při protiúderu i metody palebné podpory

vojsk. Jejich volba musí být výsledkem podrobného zhodnocení terénních podmínek v pásmu protiúderu a předpokládané činnosti nepřítele (charakteru možných objektů ničení). Hlavním úkolem RVD však bude spolehlivé umlčení a ničení taktických prostředků jaderného napadení a dělostřelectva v pásmu protiúderu a na jeho bocích.

Trvalé udržování **palebného styku** mezi jednotkami, útvary a svazky při vedení obranné operace zůstává i v horských podmínkách neměnným principem bojové činnosti vojsk. Jeho realizace je však v horách značně obtížná a ne vždy úspěšná. Závisí zvláště na spolehlivém průzkumovém přikrytí rozhraní mezi vojsky. Kromě toho je nutné hluché prostory s možností pohybu vojsk zajišťovat zátarasy, minovými poli a dalšími překážkami. I v těchto případech se musí projevit komplexnost palebného ničení nepřítele a účast všech prostředků ničení v něm za účinného řízení vševojskového velitele.

Bojová činnost RVD v horských podmínkách klade mimořádné nároky a požadavky na štáby a vojska, ale i na výzbroj a techniku.

V oblasti teoretické připravenosti je zvládnutí bojového použití RVD v horách, zvláště jeho malých jednotek (baterií, čet) základní podmínkou. Velitelé a štáby RVD však zde musí uplatnit kromě toho i znalosti topografie, meteorologie a dalších disciplín, bez nichž si již dnes moderní formy velení, zvláště v tak náročných terénních podmínkách, nemůžeme představit.

V oblasti praktického uplatnění poznatků a zkušeností je třeba cvičit jednotky pro boj v horských podmínkách. Jde o přípravu palebné jednotky i samostatné, speciální (povětrnostní, průzkumné, topograficko-geodetické) jednotky k vyšší bojové samostatnosti ve všech směrech. A zde se nabízí plné uplatnění zkušeností ze spojeneckého cvičení „Štit-82“.

Vedení palebné činnosti v horských podmínkách vyžaduje též dovedné využití technických parametrů palebných kompletů. Zde se v první řadě uplatňují ty palebné prostředky dělostřelectva, které mohou vést palbu vrchní skupinou úhlů, tzn. houfnice a minomety, dále samohybné palebné komplety, jakož i ty, jejichž hmotnost umožňuje rychlý manévr v obtížných terénních podmínkách.

Zanedbatelnou otázkou není ani efektivní využití možností dělostřelecké munice všeho druhu a další zvyšování její účinnosti a šíře jejího využití právě k palebnému ničení nepřítele v horách.

Konečně i fyzická připravenost a odolnost příslušníků RVD pro překonávání překážek horského terénu je důležitým činitelem k dosažení úspěchu v boji s nepřítelem.

BOJOVÁ ČINNOST LETECTVA

V OBRANNÉ OPERACI

V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Bojová činnost frontového a vojskového letectva v obranné operaci vševojskové armády zahrnuje úkoly, které plní podle plánu frontu a plánu velitele vševojskové armády. K úkolům v plánu frontu patří:

- obrana vojsk a objektů týlu frontu (včetně vojsk armády v obraně) před úderu a vedením vzdušného průzkumu nepřátelského letectva,

- ničení raketových jaderných prostředků nepřítele,

- ničení nepřátelského letectva na letištích a ve vzduchu,

- ničení a umlčování nepřátelských operačních záloh,

- vedení operačního a taktického vzdušného průzkumu v celém pásmu frontu.

K úkolům, které plní frontové a vojskové letectvo podle plánu velitele vševojskové armády v obraně, patří:

1. Letecká podpora bojové činnosti vojsk, při které letectvo ničí:

- prostředky jaderného napadení nepřítele v pásmu obrany armády v taktické, v některých případech i blízké operační hloubce nepřítele,

- dělostřelectvo a zálohy (druhé sledy) divízi a sborů prvního sledu (především obrněné útvary),

- vzdušné výsadky v pásmu armády, místa velení, radiotechnické prostředky a další objekty, především pohyblivé a malorozměrné, v taktické a bližší operační hloubce.

2. Vedení taktického vzdušného průzkumu v pásmu vševojskové armády.

3. Speciální úkoly k zabezpečení bojové činnosti vševojskové armády (řízení dělostřeleckých palb, kladení minových polí, vytváření dýmových clon, radioelektronické umlčování, zabezpečení velení a spojení atd.).

Všechny úkoly, spojené s ničením pozemních objektů nepřítele, vcházejí do předem vytvořeného systému komplexního palebného ničení, který je součástí obrany vševojskové armády a spolu s letectvem se na něm podílí raketové vojsko, dělostřelectvo a další palebné prostředky.

Tyto úkoly plní frontové a vojskové letectvo v rámci vyčleněného bojového úsilí. Toto úsilí vyplývá z cíle a úkolů obranné operace armády, uskupení nepřítele, charakteru a rozsahu úkolů plněných silami frontu ve prospěch armády v obraně a dalších podmínek.

Zkušenosti z velitelsko-štábních cvičení a cvičení s vojsky ukazují, že vševojskové armádě se na obrannou operaci vyčleňuje:

- 5–8 plukovních vzletů stíhacího bombardovacího letectva (podle cílů, úkolů a doby trvání obranné operace),

- 1–2 plukovní vzlety frontového bombardovacího letectva (není-li toto v sestavě letectva frontu, může se nahradit stíhacím bombardovacím letectvem),

- 10–12 letounových vzletů taktického průzkumu,

- 2–3 plukovní vzlety vrtulníkového pluku k plnění dopravní výsadkových úkolů.

Kromě toho z vlastních sil může vševoj-
sková armáda použít:

— 3 plukovní vzlety bojových vrtulníků
denně,

— samostatné vrtulníkové letky spojení,
průzkumu a REB s bojovým úsilím 4—5
vzletů na každou osádku za den,

— 12—16 vzletů bezpilotních průzkum-
ných prostředků letectva za den.

Při protipřipravě nebo ve složitých pod-
mínkách obranné operace může velitel
frontu vyčlenit do pásma armády další síly
letectva.

Charakteristika plnění úkolů podle plánu frontu

**Vojska a objekty týlu vševojskové armá-
dy brání stíhací letectvo v rámci celkového
systému protivzdušné obrany frontu.**

Přechází-li armáda do obrany pod úder
nepřátelského letectva, odráží stíhací le-
tectvo jeho hromadné úderu a vede boj
s průzkumným letectvem s cílem vytvořit
výhodné podmínky pro organizaci obrany
a utajené přeskupení vojsk v souladu s plá-
nem obranné operace.

V průběhu obranné operace stíhací le-
tectvo ničí letouny, střely s plochou drá-
hou letu a vrtulníky nepřítelů na dalekých
přístupech. Tím narušuje leteckou přípra-
vu a podporu vojsk nepřítelů v průběhu
útku. S vysokou účinností musí stíhací
letectvo odrazit úder nepřátelských pro-
středků vzdušného napadení při manévru
vlastních raketových vojsk, dělostřelectva
a druhých sledů (záloh), které se přípra-
vují k vedení armádního protiúderu.

Největší síly stíhací letectvo zpravidla
použije k odražení hromadných úderů le-
tectva nepřítelů při přechodu vojsk armá-
dy do obrany, při zabezpečení protipřiprav-
y a při vedení armádního protiúderu. Na
hodnotu těchto sil (mimo jiné faktory)
bude mít vliv v horském zalesněném teré-
nu letištní síť, vzdálenosti letišť stíhacího
letectva od pásma obrany armády a mož-
nosti rychlého manévru na potřebném smě-
ru s využitím předsunutých letišť. Obecně
se má za to, že při středních bojových
možnostech stíhací letecké divize za jeden
den bojové činnosti (při její bojeschopnos-
ti 0,8, bojovém úsilí 3 vzlety za den a koefi-
cientu zničení vzdušných cílů 0,2—0,3)
bude ničit 58—72 nepřátelských letounů,
střel s plochou dráhou letu a vrtulníků.

**Níčení raketových jaderných prostředků
nepřítelů je hlavním a nepřetržitým úkolem
frontového letectva. Zahnuje ničení útva-
rů taktických a operačních taktických raket,
včetně prostředků jejich zabezpečení, na-
vedení a velení.**

Základním způsobem bojové činnosti při
níčení raketových jaderných prostředků
nepřítelů budou vzlety na výzvu z poho-
tovosti na letištích a samostatné vyhledá-
vání a ničení cílů — „lov“. Vzhledem k po-
žadavkům vedení včasného úderu na tyto
nepřátelské prostředky je třeba v horském

zalesněném terénu považovat za rozhodou-
jící „lov“.

**Nepřátelské letectvo na letištích a ve
vzduchu ničí frontové letectvo nepřetržitě
v průběhu celého období vedení obranné
operace s cílem vybojovat a udržet nad-
vládu ve vzduchu v pásmu frontu. Můžeme
předpokládat, že nepřítel na směru útoku
svých vojsk bude vytvářet nejsilnější usku-
pení letectva. Bude proto nezbytné vést
nepřetržitý vzdušný průzkum jeho letištní
sítě a při zjištění obsazení nových letišť
vést na ně v nejbližší době úder. Při úde-
rech na nepřátelská letiště se nejčastěji
používají hromadné a postupné úder fronto-
vého letectva. Při rozmištní nepřátelské
letištní sítě v horském zalesněném terénu
vzhledem k ekonomii vlastních sil velmi
účinné bude blokování letišť a minování
vzletových a přistávacích drah.**

**Níčení a umlčování nepřátelských ope-
račních záloh je jedním z velmi důležitých
úkolů frontového letectva. Střední vzdále-
nosti prostorů rozmištnění operačních záloh
od čáry dotyku jsou v rozmezí od 60—80
do 200—300 i více km.**

Nejlépejších výsledků v boji s operační-
mi zálohami se dosahuje jejich ničením
v prostorech se zvláštními terénními pod-
mínkami, které omezují silniční a letištní
síť.

Při použití klasických prostředků ničení
je letectvo frontu svými úderu schopné do-
sáhnout jen částečného zničení nepřítelů,
může však zmařit jeho plánované doby
soustředění (rozvinování) zadržením pře-
sunu. Hlavním způsobem bojové činnosti
budou soustředěné a postupné úderu na
proudy vojsk na přepravách, mostech, sou-
těžkách a komunikačních úzlech.

**Operační a taktický vzdušný průzkum
v celém pásmu frontu ve prospěch obran-
né operace armády se vede s cílem zabez-
pečit průzkumné údaje nezbytné k orga-
nizaci a vedení obrany a k následujícímu
přechodu do útoku. Hloubka operačního
vzdušného průzkumu (stejně jako v útočné
operaci) je 800 i více km, taktického do
250—300 km. Operační vzdušný průzkum
plní úkoly v souladu s úkoly vojsk frontu
a dále pak v souladu se stavem, možným**

charakterem a pravděpodobnými směry činnosti nepřítele. Hustota vzletů na průzkum ve dne i v noci musí zabezpečit nezbytné časové intervaly pozorováním nepřítele a včasné předání průzkumových

údajů na VS armády. Např. jen k průzkumu objektů v operační hloubce nepřítele v pásmu obrany armády bude nezbytné okolo 50 letounových vzletů průzkumného letounu za den.

Charakteristika úkolů plněných podle plánu vševojskové armády

Letecká podpora bojové činnosti vojsk v obranné operaci armády probíhá v obdobích:

- přesunu a rozvinování vojsk nepřítele,
- letecké protipřípravy (organizuje se jak podle plánu frontu, tak i armády),
- odrážení útoku nepřítele,
- vedení bojové činnosti v hloubce obrany,
- vedení protiztečí a protiúderu vojsk armády.

Činnost letectva ke zmaření přesunu a rozvinování vojsk nepřítele se vede soustředěnými údery na vojska prvního sledu nepřítele, jeho raketové jaderné prostředky, dělostřelectvo a místa velení.

Letecká protipříprava, jako součást palebné protipřípravy, se organizuje zpravidla podle plánu frontu a uskutečňuje formou hromadného úderu na hlavní uskupení nepřítele, který se připravuje k útoku, jeho letectvo na bližších letištích, prostředky jaderného napadení a místa velení. Zúčastňuje se jí bombardovací, stíhací bombardovací a vojskové letectvo. Jejím cílem bude zpravidla oslabit nepřítele, zdržet zahájení jeho útoku a získat čas k organizaci obrany. Při plánování bojové činnosti letectva v protipřípravě je nutné, aby ničení a umlčování letectva nepřítele a operačně taktických raket probíhalo v celém pásmu frontu.

Letecká podpora vojsk armády při odrážení útoku nepřítele spočívá v tom, aby v součinnosti s pozemními vojsky, jejich raketovými prostředky a dělostřelectvem bylo dosaženo maximálního zničení hlavního uskupení nepřítele, snížení jeho možnosti použití jaderných zbraní, zmaření plánovitě zasazení jeho záloh do útoku, zpomalení tempa postupu a vytvoření podmínek k vedení protiztečí a protiúderu. Úkoly bude plnit stíhací bombardovací a vojskové letectvo vzlety jednotek na výzvu. Útvary frontového a vojskového letectva budou vyčleněným bojovým úsilím ničit a umlčovat bližší zálohy (zvláště tankové), dělostřelectvo a místa velení. K úspěšnému ničení raketových jaderných prostředků je třeba vést nepřetržitý vzdušný průzkum a mít v neustálé pohotovosti ke vzletu jednotky stíhacího bombardovacího a vojskového letectva.

Letecká podpora v hloubce obrany se uskutečňuje při vedení boje za udržení hlavního pásma obrany a následujících obranných čar. V tomto případě frontové a vojskové letectvo údery ničí a umlčuje vojska nepřítele, jeho zálohy, prostředky raketového jaderného napadení, objekty systému protivzdušné obrany a místa velení. Údery může vést podle plánu, nebo stíhací bombardovací a vojskové letectvo lety na výzvu.

V tomto období může nepřítele k rychlejšímu dosažení svých cílů používat výsadky. Ničení vzdušných výsadek je důležitým úkolem frontového a vojskového letectva. Úkoly může splnit zničením dopravně výsadkových a bitevních vrtulníků a vojsk výsadku nepřítele v prostorech jejich soustředění, plochách pro nakládání, za letu, v prostorech vysazení a prostorech bojové činnosti.

Výsadek může být naložen do vrtulníků prakticky v libovolném terénu, na velkém prostoru, v libovolné době a v krátkém čase (20—40 min.). Proto bude velmi obtížné zjistit místo a dobu naložení a tudíž jeho ničení je málo pravděpodobné. Doba letu výsadku z ploch pro nakládání do prostoru vysazení je poměrně krátká, let proběhne v malé výšce, zpravidla mimo možnosti zjištění radiolokátorů. Proto ničení výsadku ve vzduchu během jeho přeletu bude rovněž obtížné. I přes tyto složité podmínky je nezbytné v obdobích nejpravděpodobnějšího použití vzdušných výsadek organizovat a vést vzdušný průzkum k vyhledání míst soustředění vrtulníků, míst pro nakládání a mít v pohotovosti jednotky stíhacího bombardovacího letectva k jeho ničení. Ničení vzdušného výsadku silami frontového a vojskového letectva je nejvýhodnější v době jeho přistání, vykládání a shromažďování jednotlivých skupin. Úplné zničení výsadku je však možné jen v součinnosti s pozemními vojsky.

Letecká příprava a podpora při vedení protiúderu vojsk armády vyžaduje značnou část a někdy i hlavní síly letectva frontu.

Činnost letectva v protiúderu se stejně jako protiúder plánuje předem s přihlédnutím k možným variantám jeho vedení a upřesňuje se v průběhu obranné operace. V horském zalesněném terénu bude volba

směru útoku hlavních sil nepřítele značně omezena, a proto i možné varianty vedení protiúderu budou záviset především na terénních podmínkách a komunikační síti.

Úkoly letectva v armádním protiúderu mohou být:

- obrana vojsk armády (včetně vojsk určených k protiúderu v období přesunu, rozvinování a přechodu do útoku) před údery letectva a vedením vzdušného průzkumu nepřítelů,

- letecká příprava a podpora vojsk v průběhu protiúderu,
- vedení vzdušného průzkumu.

Obranu vojsk armády před údery ze vzduchu a vedení vzdušného průzkumu uskutečňuje letectvo frontu podle plánu frontu. Hlavní úsilí stíhacího letectva se soustředí na obranu prostorů rozmístění raketového vojska a vojsk armády, určených k protiúderu v období jejich přesunu, rozvinování a přechodu do útoku.

K letecké přípravě protiúderu se může použít (jak jsem již uvedl) část nebo hlavní síly letectva frontu. Objekty úderů mohou být prostředky raketového jaderného napadení, uskupení vojsk a dělostřelectva za dosahem palby vlastního dělostřelectva, bližší nepřátelské zálohy. Úspěch protiúderu závisí na počátečním úderu vojsk armády. Zpravidla bude proto výhodné organizovat leteckou přípravu tak, aby údery letectva byly signálem k přechodu vojsk do útoku a letecká příprava bez přestávky přecházela v leteckou podporu.

Speciální úkoly k zabezpečení bojové činnosti vševojskové armády

Dělostřelecké palby řídí osádky vrtulníků s cílem dosáhnout vysokou přesnost a tím i účinnost dělostřelectva.

V podmínkách horského zalesněného terénu bude nezbytné, aby osádka vrtulníku létala nad vlastním územím ve výšce, která zabezpečuje pozorování výbuchu dělostřeleckých granátů. V horském terénu je nezbytná výhodná volba směru letu (zpravidla kolmo na údolí). Spojení s dělostřeleckými pozorovacími stanovišti se udržuje rádiem.

Minové pole je výhodné klást na osách přesunu a čarách rozvinování vojsk nepřítele. To mohou zabezpečit bombardovací, stíhací bombardovací letouny a vrtulníky se speciálním vybavením s použitím protitankových a protipěchotních mìn. Výška letu při minování může být od 30 do 200 m.

Podle sovětské literatury např. letoun Su-17 při podvěšení 4 kontejnerů s 384 protitankovými minami je schopen zamíňovat terén z výšky:

Letecká podpora protiúderu se uskutečňuje vyčleněným úsilím frontového letectva a silami vojskového letectva armády.

Důležitým úkolem frontového a vojskového letectva je pomoc vojskům armády při udržení dosažených čar. Tento úkol se plní znemožněním přeskupení vojsk nepřítele a nedovolením přisunu nových vojsk z hloubky nebo ze sousedních směrů.

Taktický vzdušný průzkum ve prospěch obrany vševojskové armády se vede v taktické a operační hloubce vyčleněným letovým úsilím průzkumného letectva. Taktický vzdušný průzkum v obranné operaci se zaměřuje na zjištění příprav nepřítele k útoku a možnou dobu jeho zahájení. Při přechodu armády do obrany se vede vzdušný průzkum převážně vizuálně, popř. televizními přenosy, do celé hloubky operační sestavy vojsk nepřítele. Je-li zabezpečení potřebný čas ke zpracování, vyhodnocení a předání průzkumných údajů, je možné u některých objektů vést fotografický průzkum.

V průběhu obrany musí vzdušný průzkum zjistit operační sestavu vojsk nepřítele a hlavní směr jeho útoku. S největší intenzitou taktický vzdušný průzkum je třeba vést v noci, kdy nepřítel přeskupuje vojska a soustřeďuje zálohy k útoku.

Hustota vzletů ve dne i v noci musí zabezpečit nepřetržitě sledování činnosti nepřítele a včasné předání průzkumných zpráv na VS armády.

— 30 m — délka 1280 m, šířka 50 m,

— 2000 m — délka 2600 m, šířka 50 až 400 m.

Vrtulníky pomocí minových ukládačů kladou minová pole s cílem zmařit ztec nepřítele nebo zadržet jeho přesun. Ukládač dovoluje poloautomatické kladení mìn při rychlosti letu vrtulníku 15–20 km · h⁻¹ ve výšce 2–3 m. Roj vrtulníků Mi-8 za 2–3 minuty může položit minové pole v délce do 600 m (při 110 minách) a šířce 90 až 120 m ve čtyřech řadách s průměrnou vzdáleností mezi jednotlivými minami 5,5 m nebo za 3–4 min při zásobě 200 min minové pole v délce 1000–1100 m.

Horský zalesněný terén vyžaduje kombinaci obou způsobů, tj. podél komunikací a nepřímých širokých údolích volit způsob dálkového minování z letounů a před předpokládanými čarami rozvinování použít vrtulníky s minovými ukládači.

Dýmové clony z letounů a vrtulníků se vytvářejí s cílem maskovat rozmístění a činnost vlastních vojsk, skrýt různé objek-

ty před průzkumem nepřítelů a oslepit jeho pozorovací stanoviště. Např. 1 stíhací bombardovací letoun může vytvořit dymovou clonu v délce 12 km a šířce 1 km při použití DAP-2000 za méně než 1 min při rychlosti 800–900 km.h⁻¹; vrtulník Mi-8 s použitím 12–24 dymovic BDŠ-15 je schopen za 1–2 min vytvořit dymovou clonu na úseku 4–5,5 km v délce jejího trvání 14–16 min. V horském terénu, při často a rychle se měnícím směru a síle větru je nezbytné při vytváření dymových clon brát v úvahu meteorologickou situaci a roční dobu.

Zvláštnosti bojové činnosti letectva v horském zalesněném terénu

Bojová činnost letectva v horském zalesněném terénu nemusí být vždy spojována s výrazným omezením letištního manévru vzhledem k dostačujícím taktickým doletům všech druhů frontového letectva. Přesto však určité zvláštnosti ovlivní činnost frontového a vojenského letectva při plnění úkolů v obranné operaci vševojskové armády.

Pro veškerou činnost letectva to budou meteorologické podmínky, které budou mít záporný vliv na jeho činnost. V horském terénu je charakteristický náhlý vznik nízké oblačnosti a mlh, časté změny směru a rychlosti větru, intenzivní bouřková činnost se silným deštěm. Tyto podmínky mohou značně omezit nebo i vyloučit činnost letectva.

Pro vojenské letectvo horský zalesněný terén vytváří složitější podmínky při výstavbě a údržbě základů, vzletových a přistávacích ploch. Zpravidla bude nezbytné rozmísťovat je po malých jednotkách. Je-li základna v tomto terénu, bude vzhledem k omezenému počtu cest a jejich propustnosti složitě materiálně technické zabezpečení.

Odrasové vlastnosti horského terénu mají nepříznivý vliv na práci radiolokátorů a dalších rádiových prostředků, např. při bombardování, vyhledávání vzdušných cílů a navádění stíhačů obzvláště v malých výškách. Ke spolehlivějšímu zjišťování vzdušných cílů je výhodné rozmísťovat radiolokátory členitě — úkolí, kopec. K velení využívat radiotechnické prostředky s různými rozsahy a volit pro jejich rozmístění prostory s nejmenšími úhly zakrytí.

Horský terén omezuje manévry skupin letounů v malých výškách. Činnost z větších výšek než jsou výšky vrcholů blízkých okolních hor snižuje účinnost střelby a bombardování. Na druhé straně však hory

K radioelektronickému umlčování se ve vševojskové armádě používají vrtulníky Mi-8 PP samostatné vrtulníkové letky. Na vrtulníku používané stanice rádiového rušení typu R-949 jsou určeny k umlčování mnohokanálových radioreléových směrů operačně taktického stupně nepřítelů, k vyhledávání a vyhodnocování práce radioreléových stanic.

Nejdůležitějšími objekty umlčování pomocí vrtulníku Mi-8 PP budou radioreléové směry spojení divizí prvního sledu a některé směry radioreléového spojení armádního sboru nepřítelů.

vytvářejí výhodné podmínky k překvapivému úderu.

V horském zalesněném terénu budou vojška a jejich prostředky jaderného napadení převážně závislé na pevných komunikacích. Proto je velmi důležité systematicky vést průzkum podél komunikací, údolími a přechody. Je však třeba brát v úvahu, že za slunečného dne ráno a večer se v horském terénu obtížně sledují komunikace z jihu na sever a v poledne údolí, protažená z východu na západ.

V noci se vzdušný průzkum v horském terénu vede z výšek, které převyšují výšku hor. Výsledky průzkumu budou podstatně nižší než ve dne. Vzhledem k profilu terénu nebude vždy možné určit přesné souřadnice cílů.

K ničení znovu zjištěných jaderných prostředků nepřítelů bude výhodné udržovat síly stíhacího bombardovacího letectva na více letištích, protože vzhledem k uvedeným podmínkám nelze předpokládat takovou pravděpodobnost vyhledání a účinnost úderu klasickými prostředky ničení jako v rovinatém terénu.

Obrana vojsk a objektů týlu armády bude zpravidla vyžadovat větší úsilí, protože v řadě případů, vzhledem k omezené práci radiolokátorů, bude nezbytné udržovat stíhací jednotky ve střehu ve vzduchu. Protiletadlové raketové řízené střely je výhodné používat v údolích a na náhorních rovinách, stíhací letectvo nad těžko dostupným terénem.

Vzhledem k tomu, že v horském terénu nebude vždy možné v plném rozsahu použít těžké palebné prostředky pozemních vojsk, vzrůstá potřeba řešit palebné ničení nepřítelů údery frontového a vojenského letectva (**letecká podpora**). Letectvo může v těžko přístupných prostorech ničit hlav-

ní objekty nepřítele, a to nejen v hloubce, ale i v bezprostřední blízkosti našich vojsk. Mimořádnou pozornost je třeba věnovat ničení vojsk a bojové techniky na odvrácených svazích a v úžlabinách, boření důležitých úseků horských cest, mostů a vytvá-

ření závalů na obtížně průchodných komunikacích.

Důležitým úkolem v průběhu obranné operace je ničení a umlčování taktických i operačních záloh. Je proto nezbytné v celém prostoru zjišťovat jejich přesuny.

Vysoké manévrovací možnosti frontového a vojskového letectva, schopnost vést bojovou činnost za všech povětrnostních podmínek ve dne i v noci, různorodost účelové výzbroje a výstroje soudobých letounů a vrtulníků dovoluje účinně používat letectvo k plnění palebných a dalších úkolů ve prospěch armádní obranné operace.

Frontové a vojskové letectvo vede bojovou činnost s cílem zvýšit úpornost a aktivnost obrany a svými údery v součinnosti s raketovým vojskem a dělostřelectvem vytváří výhodné podmínky k organizování přechodu armády do obrany a úspěšného vedení obranné operace.

Hlavní úsilí frontového a vojskového letectva se zaměřuje k obraně vojsk a objektů týlu armády před údery ze vzduchu, ničení prostředků jaderného napadení, dalších palebných prostředků, uskupení vojsk a přisunujících se záloh nepřítele.

Horský zalesněný terén klade na organizaci a vedení bojové činnosti letectva mimořádné požadavky, které však nevylučují a při dovedné práci velitelů a osádek jen málo snižují účinnost úderů letectva.

PVO V OBRANNÉ OPERACI V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Vliv horského zalesněného terénu v obranné operaci se projeví jak na činnost nepřátelských prostředků vzdušného napadení, tak na činnost vlastních prostředků PVO. Taktické letectvo bude mít značně ztíženou situaci při zjišťování objektů a cílů pro úder, neboť horský zalesněný terén bude zamezovat jak možnosti radiolokačního průzkumu, tak průzkumu pozorováním. Tato činnost bude zpravidla omezena i výškově. Využití přízemních výšek bude možné jen podél širokých údolí, v ostatních případech bude nuceno používat výšek větších a úderů vést z horizontálního a klouzavého letu, což povede ke snižování přesnosti zásahu bodových cílů. Úderné skupiny budou převážně tvořit menší počty letounů. Hory a les budou zpravidla snižovat dosah protiradiolokačního rušení a omezovat sektor zarušení radiolokátorů. To vše povede, zvláště při zhoršení povětrnostních podmínek v jarních, podzimních a zimních měsících (nízká oblačnost, častější mlhy v údolích, nárazový vítr) ke ztížení činnosti a účinnosti taktického letectva, a to jak z hlediska počtů vzdušných cílů, tak z hlediska způsobů a výsledků jeho úderů.

Objektem úderů budou především objekty a vojska na komunikacích, zvláště v prostorech přechodů přes horské hřbety, soutěsky, průsmyky, dále důležitá přepraviště přes horské řeky a také týlové objekty a zásobovací proudy.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že komunikace a důležité komunikační objekty, zvláště za jasného dne, byly pod nepřetržitou kontrolou letectva.

Horský zalesněný terén naopak umožňuje využít vojskové letectvo s překvapením. Členitý terén a úzká údolí umožňují

pronikat průzkumným, dopravním i bitevním vrtulníkům do hloubky sestavy skrytých a s překvapením plnit úkoly průzkumu, přepravy taktických výsadků k ovládnutí důležitých terénních prostorů i palebné podpory pozemních vojsk.

Horský zalesněný terén bude také nepříznivě ovlivňovat bojovou činnost prostředků PVO. Omezené množství cest v členitém terénu bude ztěžovat a prodlužovat dobu zaujetí stanovišť radiolokátorů a palebných postavení. Ostré zatáčky mohou v některých případech průjezd protiletadlové techniky i znemožnit. Bude málo vhodných míst, která splňují požadavky na rozmístění radiolokační techniky a ostatních prvků bojové sestavy různorodých jednotek a útvarů vojska PVO. Obtížnější se zajišťuje přímá rádiová viditelnost mezi místy velení, vybavenými automatizovanými systémy velení. To ztíží centralizované uvědomování a řízení jednotek vševojskových útvarů i jednotek protiletadlových útvarů vojska PVO armády. Stínící vliv hor výrazně omezí dosahy radiolokátorů, plynulost sledování vzdušných cílů, což dále sníží možnost centralizovaného využití prostředků PVO armády při odražení úderů nepřátelského letectva. Horský zalesněný terén bude ztěžovat organizaci spojení a ovlivňovat materiálně technické i týlové zabezpečení. Zvýší se spotřeba pohonných hmot, zhorší se možnosti zásobování raketami, neboť místa přístupná pro pásovou techniku nemusí být přístupná pro kolovou techniku. Nepříznivě mohou činnost prostředků PVO ovlivňovat náhlé změny počasí v průběhu dne, silný vítr a bouře, možnost závalů a dlouhodobé působení otravných látek v dolinách a úžlabínách. V lesnatém

terénu mohou navíc činnost ztížit možné požáry, omezení výhledu a výstřelu.

Shrneme-li dopad těchto vlivů, vidíme, že na jedné straně dojde k výrazné změně charakteru činnosti nepřátelských prostředků vzdušného napadení a jejich účinnosti, na druhé straně budou vlivem terénu snižovány průzkumné, palebné i manévrovací možnosti prostředků PVO, což sníží účinnost palebného působení. V důsledku toho **pečlivá znalost a zhodnocení vlivu terénu každým velitelem a náčelníkem PVO bude důležitým předpokladem úspěšného využití možností radiolokační a protiletadlové techniky všeho druhu.**

Organizace PVO v obranném pásmu armády bude kromě uvedeného v rozhodující míře závislá na způsobu učištění obrany, na rozhodnutí velitele armády pro obrannou operaci v horském zalesněném terénu. V tomto směru si všimneme vlivu tří variant učištění obrany na použití jednotek a útvarů vojska PVO armády, kdy se obrana buduje:

- a) podél horských zalesněných hřbetů,
- b) napříč horských zalesněných hřbetů,
- c) kombinací prvních dvou způsobů.

Ve variantě a) budou jednotky a útvary PVO prvosledových divizí zaujímat bojovou sestavu v prostoru prvního pásma obrany na přívrácených svazích a výšinách hor (směrem k nepříteli), v sedlech a v prostoru přechodů přes horské soutěsky a průsmyky.

Čety (družstva) protiletadlových střelců budou zaujímat palebná stanoviště v sestavě praporů (rot) na úpatí či svazích hor, na jednotlivých výšinách a plošinách s nejmenšími úhly skrytu. Jednotlivá družstva se mohou umísťovat v horských sedlech, širších úžlabinách a dolinách, které zabezpečují vedení palby na nepřátelské vzdušné cíle na pozadí oblohy. Členitý terén umožňuje použití družstva střelců z léček. V lesnatém terénu jsou pak nejvhodnější místa pro palebná stanoviště na okrajích lesů, na velkých pasekách, širokých průsecích a cestách. Podle situace a času se mohou jednotliví protiletadloví střelci umísťovat i na stromech. Jsou-li v lesnatém terénu větší vodní plochy, mohou se palebná stanoviště vybudovat na nich s využitím loděk nebo vorů.

Pro protiletadlové baterie vševojskových pluků bude charakteristické častější použití po četách. Jednotlivé čety mohou bránit místa velení, dělostřelecké oddíly či předsunuté odřady nebo posilovat jednotky v zabezpečovacím pásmu (pokud se buduje). Baterie jako celek mohou bránit především průsmyky, horské přechody a úzly cest. V takových případech se umís-

tují ve vzdálenosti 500–1000 m od těchto objektů na směru nejpravděpodobnějšího náletu vzdušného nepřítel. Bude-li se pluk bránit na více směrech nebo na široké frontě, budou čety plnit bojové úkoly často samostatně na jednotlivých směrech a bez styku palbou. Při působení v lese se vybírají palebná stanoviště v průsecích, na pasekách, popř. v řídkém a nízkém lese. Po zaujetí palebných postavení musí obsluhy vyčistit sektor palby. Manévr uskutečňují čety po lesních a pomocných cestách. Lesní závaly a zátarasy se obcházejí nebo se překonávají průchody, zřízenými vševojskovými a ženijními jednotkami.

Velkou pozornost je třeba věnovat výběru stanovišť pro radiolokátory P-15 (P-19) čet radiolokačního průzkumu a velení svazků, neboť bude málo míst, která splňují požadavky na jejich rozmístění (rovina o poloměru 2000 m). V důsledku toho budou cíle zjišťovány na malých dálkách, což může i znemožnit včasné uvědomování náčelníků PVO vševojskových pluků o přiletu vzdušných cílů. Naproti tomu se u jednotek rozmístěných na svazích či vrcholcích hor přívrácených k nepříteli mohou zlepšit možnosti průzkumu pozorováním, a proto musí velitelé všech stupňů tomuto způsobu průzkumu vzdušného nepřítel věnovat zvýšenou pozornost.

Protiletadlové útvary prvosledových divizí bude účelné rozmísťovat tak, aby se první čára rozmístění co nejvíce přimykala k dotyku vojsk a druhá byla v prostoru nejdůležitějších přechodů. Bude také účelné mít připravena palebná stanoviště v sedlech i na odvrácených svazích pro střelbu z léček. S ohledem na možnosti průzkumu a vliv terénu bude nutné zvažovat a vymezovat sektory palby, aby se dosáhlo její maximální hustoty nad nejdůležitějšími úzly a objekty obrany.

Protiletadlové útvary druhosledových divizí budou rozmísťovány v prostorech těchto divizí, zpravidla za armádním pásmem obrany. Část jednotek může být podle situace předsunuta před prostor rozmístění svazku na výhodné terénní dominanty. U jednotek těchto protiletadlových útvarů může být výhodně využito předsunutých pozorovatelů. V závislosti na plánovaných variantách použití druhosledového svazku a jeho vyzbrojení protiletadlovou technikou bude nutné předem připravit zaujetí bojové sestavy v prostoru armádního pásma obrany a v prostoru plánovaného zasedání svazku k vedení protiúderu.

Armádní protiletadlový pluk bude účelné v této variantě umístit na nejdůležitějším směru za prvním pásmem obrany, např. k obraně komunikace a přechodů přes ře-

ku, která protéká příčným údolím. Tuto sestavu pak volit tak, aby současně bránila místa velení armády, popř. jiné armádní objekty. Manévr plukem bude možné zpravidla uskutečnit na jeden ze směrů at již do prostoru armádního pásma obrany nebo do prostoru plánovaného protiúderu. Jeho rozmístění v prostoru armádního pásma obrany se bude řídit stejnými zásadami, jaké jsem uvedl pro divizní protiletadlový pluk v prvním pásmu obrany.

Armádní radiotechnické hlásky, které vytvářejí první čáru radiotechnického systému, bude účelné rozmístovat na náhorních rovinách či vhodných vrcholcích kopců s využitím možností radiolokátorů P-40. Jednu až dvě radiotechnické hlásky bude vhodné rozvinovat za mezilehlým postavením nebo až v prostoru armádního pásma obrany.

Pro variantu b) jsou typická podélná, různě široká údolí, která vytvářejí vhodnější podmínky pro útočnou činnost nepřítele, než tomu bylo ve variantě a). Obrana se tedy soustředí k přehrazení údolních směrů, k čemuž se využívají i přílehlé svahy a výšiny. Síly a prostředky PVO bude nezbytné soustředit k obraně vojsk určených k přehrazení údolí a údolních cest, které směřují do hloubky obrany.

V této situaci se bude bojová sestava jednotek a útvarů PVO prvosledových svazků členit více do hloubky. Jednotky PVO se rozmístí v údolích a na přílehlých svazích a výšinách hor, podél komunikace, popř. i vodní překážky. Jednotky PVO vševojskových pluků se mohou rozmístovat i na řece, na upevněných vorech či lodkách. Široká údolí poskytují i lepší mož-

nosti pro výběr stanovišť radiolokátorů P-15 (P-19). Radiotechnické hlásky armády bude vhodné umísťovat na údolních směrech mimo možné hlavní tankové směry. Použití prostředků PVO druhosledového svazku se v podstatě nebude lišit od předcházející varianty. Důraz musíme klást na PVO údolních směrů v prostoru armádního pásma obrany.

Armádní protiletadlový pluk se může použít tak, aby svou sestavou posiloval PVO na jednom nebo obou směrech. Manévr do prostoru armádního pásma obrany nebo do prostoru protiúderu je třeba sladit s manévrem protiletadlového útvaru druhosledového svazku tak, aby se vytvořilo smíšené uskupení prostředků PVO v prostoru zasazení druhosledového svazku do protiúderu.

Zatímco uskupení prostředků PVO v prvním pásmu se soustředí na údolních směrech a člení do hloubky, uskupení prostředků PVO v prostoru armádního pásma se člení více do šířky.

Varianta c) je kombinací prvních dvou variant. Bude zahrnovat obranu důležitých údolních směrů i horských pásem na široké frontě. Proto také uskupení jednotek a útvarů PVO bude na jednom směru účelné řešit podle varianty a), na jiném směru podle varianty b). Armádní protiletadlový pluk bude účelné mít na údolních směrech tak, aby jednoduchým manévrem mohl přejít k PVO vojsk, která plní v dané etapě obranné operace rozhodující úkol. Při rozmístování radiotechnických hlásek armády bude účelné na údolních směrech mít hlásky s radiolokátory P-15, v horských oblastech pak hlásky s radiolokátory P-40.

Zvláštnosti operačního a bojového použití jednotek a útvarů vojska PVO v obranné operaci v horském zalesněném terénu vyplývají ze změn prostředí, v němž budou prostředky PVO plnit úkol. Protože tyto změny mohou být velmi různorodé, nemůžeme pro všechny případy a situace vypracovat jednoznačné doporučení. Bojové sestavy jednotek a útvarů nebudou pravidelné, na jednom směru budou rozmístěny do hloubky, na jiném do šířky. V jednom případě budou vzdálenosti mezi jednotkami minimální, v druhém maximální. Jednotný palebný systém bude možné organizovat v omezeném rozsahu na jednotlivých směrech činnosti, často jen v taktickém rámci. Velení bude častěji decentralizované do baterií a čet. Využití palebných

možností bude záviset na objektivním zhodnocení vlivu terénu na činnost jednotlivých typů prostředků PVO, čemuž musíme věnovat v přípravě velitelů a štábů maximální pozornost. Manévr se může uskutečňovat zpravidla jen po směrech, neboť možnosti manévru budou značně omezené. Vzhledem k nerovnoměrnému vývoji situace na směrech bude probíhat převážně po bateriích (čtech). V průběhu operace bude nezbytná samostatná a iniciativní činnost velitelů palebných jednotek, neboť centralizované řízení palby nebude (v důsledku stínícího vlivu hor na radiolokátory a prostředky spojení) možné. Velitelé se proto nesmí bát tvůrčím způsobem uplatnit ustanovení bojových řádů a rozhodovat se podle konkrétní situace.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ

OBRANNÉ OPERACE

V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Cíl ženijního zabezpečení obranné operace vychází z cílů operace a musí zabezpečit to podstatné: odrazit útok nepřítel, způsobit mu těžké ztráty, udržet důležitý prostor, chránit vojska proti všem prostředkům ničení a hlavně získat čas k přeskupení sil pro přechod do rozhodného útoku. Budování obrany v horském zalesněném terénu ovlivní řada zvláštností. Bude tu např. velká členitost terénu s relativním převýšením od 50–350 m, množství přirozených překážek, výskyt skalnatých a kamenitých terénů ztěžujících rychlé zahrazení bojových sestav vojsk. Málo rokádních cest a značná pokrytost terénu lesy.

Ženijní zabezpečení obranné operace v horském zalesněném terénu zahrnuje tyto hlavní úkoly:

- ženijní budování pásme obrany prvořadových divízi, prostorů rozmístění a pásme obrany divízi druhého sledu, příčných postavení a čar rozvinutí vojsk k protiúderu,
- ženijní vybudování prostorů bojového rozmístění raketových a PL raketových útvarů a svazků,
- příprava a zřízení zátarasů a ničení komunikačních směrů,
- úprava a udržování cest pro manévr vojsk.

Kromě těchto hlavních úkolů zahrnuje i obvyklé úkoly ženijního zabezpečení, které plní ve všech druzích boje.

Důležitost každého z těchto úkolů, jeho obsah, rozsah prací, pořadí a lhůty jejich plnění vyplývají z rozhodnutí velitele armády pro přechod do obrany a závisí na

na konkrétní situaci a způsobu organizace přechodu do obrany.

Při budování obrany v horském zalesněném terénu se zaměření a počet těchto úkolů neliší od ženijního zabezpečení normální obrany, ale jejich obsah ovlivní horský zalesněný terén. Největší vliv bude mít výběr prostoru pro budování pásma obrany armády (po pečlivém ženijním vyhodnocení terénu). Toto plně dokazuje i úvodní vševojskový článek. Horský zalesněný terén v podmínkách středoevropského válečnictví sice skýtá výhodné podmínky pro vybudování odolné obrany, ale zase omezuje aktivnost obrany a vedení protiútoků. Výrazně snižuje možnost manévru silami a prostředky obránce, ovlivňuje směr protiútoků i jeho tempo.

Tyto úkoly můžeme podle doby jejich plnění rozdělit na úkoly ženijního zabezpečení přípravy a vedení obranné operace. Vzhledem k jejich postupnému plnění při přípravě i vedení obranného boje a určitou návaznost je rozeberu vcelku, abych mohl lépe zvýraznit zvláštnost budování obrany v horském zalesněném terénu.

Ženijní vybudování pásme obrany prvořadových divízi zahrnuje vybudování operních bodů motostřeleckých a tankových rot, prostorů bojového rozmístění raketových útvarů divízi, palebných postavení dělostřelectva a protiletadlových útvarů, palebných čar PTZ a tankových útvarů, prostorů jejich rozmístění a čar rozvinutí k protiztečím, míst velení, záložních a klamných prostorů a postavení.

Podle rozhodnutí velitele divízi se může na některých směrech budovat předem

postavení. Buduje-li se zabezpečovací pásmo, je třeba pro ně vybrat výrazné terénní čáry na přístupech k pásmu obrany 20 až 40 km od předního okraje. Při zaujetí obrany ve východím prostoru převezme jeho úlohu pásmo pokrytí státní hranice.

První pásmo obrany bude zpravidla hlavním pásmem obrany a může zahrnovat tři až čtyři obranná postavení. Na 1. a 2. postavení se budou bránit pluky prvního sledu, na 3. a 4. postavení pluky druhého sledu. Jeho hloubka může dosáhnout až 20–25 km. Hloubku ovlivní charakter horského terénu, zejména jeho průchodnost, a v některých případech i vzdálenost horských hřbetů, výhodných pro zaujetí obrany. Rozsah vybudování prvního pásma obrany, zejména v obraně budované v dotyku s nepřítelem, bude různý a rovněž jej ovlivní horský zalesněný terén.

Obrana v těchto podmínkách musí zabezpečit především úpornost, odolnost, houževnatost a schopnost bránit se kruhově. Na rozhodujících směrech musí být protitanková, mít dokonale — vzhledem k členitosti terénu — organizovaný palebný systém do celé hloubky obrany s jeho navázáním na systém ženijních zátarasů. Směrem do hloubky musí narůstat úsilí obránce a síla odporu, aby nepřítel byl nucen neustále přeskupovat své síly a prošťedky. Jednotlivá obranná postavení nebudou tak vyhraněná jako v normální obraně, ale jejich počet, hloubka a množství zákopů budou odvozeny od charakteru terénu, např. od počtu a průběhu horských hřbetů, soutěsek, důležitých údolí apod. Četnější budou příčná postavení, která budou plně využívat podélné svahy.

Podle terénních podmínek a účelu se zákopy umísťují na úpatí, převrácený nebo odvrácený svah nebo poblíž hřebene. Ze zákopů umístěných na úpatí svahu můžeme vést před přední okraj palbu s plochou dráhou střelby, ale je v nich ztíženo spojení s týlem. Ze zákopů na převráceném svahu můžeme zpravidla postřelovat celý svah, zteč zákopu je pro nepřítel ztížena výstupem do svahu, ale současně se takový zákop a vybudované ochranné stavby špatně maskují a má obtížné spojení s týlem. Zákopy vybudované poblíž hřebene umožňují výhodné pozorování, usnadňují spojení s týlem a ztěžují zastřelení nepřátelského dělostřelectva. Jejich nevýhodou je, že před nimi vznikají velké hluché prostory. Zákopy na odvráceném svahu zabezpečují dobré spojení s týlem a podél fronty, ztěžují nepříteli pozemní pozorování a mířenou přímou palbu. Vlastní palba i pozorování jsou z nich však dosti omezeny. Aby se znemožnilo zatopení zákopů na sva-

hu stékající povrchovou vodou, je nutné 10–15 m nad zákopem vyhloubit sběrnou stružku.

Ve skalnatém terénu se násypy zákopů a okopů budují z kamenů, popř. z pytlů naplněných zeminou. Vnitřní stěny takových zákopů a okopů se obkládají proti vytváření odštěpků kamene při nárazu střel.

Na zalesněných a stromy porostlých svazích se obranné objekty (zákopy i okopy) rozmísťují podél okrajů lesa a na okrajích mýtin. Pro vedení palby a pozorování se pročišťuje předpolí nepravidelným vykácením stromů a keřů. Okopy a zákopy se překrývají proti možnosti zranění padajícími větvemi a celými stromy.

Ženijního budování obrany se zúčastňují všechna vojska při maximálním využití veškeré ženijní techniky, včetně zahlubovacích zařízení na tancích ZZ-T 54/55. Při jeho průměrné výkonnosti 100–150 m³ h⁻¹ můžeme za 2 h vybudovat okopy pro tanky a za 4 h kryty pro všechny tanky, při začlenění 2 tanků ZZ-T 54/55 a 1 BTZ na rotu. Podmínkou je však v horském zalesněném terénu dobrá vycvičenost osádek tanků.

V 1. pořadí (za 5–6 h) se v opěrných bodech hloubí okopy pro družstva, okopy pro tanky a BVP, ochranné okopy pro živou sílu, budují se velitelská pozorovací stanoviště, někdy i záložní podle možnosti pozorování a připravují se palebné čáry rozvinutí PTZ a čáry rozvinutí k protitanku. S ohledem na převýšení terénu je třeba budovat obranu skrytě, nebo ženijní práce maskovat. Obrana se buduje s plným vypětím sil, s maximálně možným využitím mechanizačních prostředků, včetně trhavin a místního stavebního materiálu.

Ve 2. pořadí a dalším (za 10–12 h) se hloubí okopy pro družstva, okopy pro záložní postavení BVP, děla a ostatní palebné prostředky a zdokonalují se zákopy a spojovací zákopy, postavení protitankových prostředků, raketového útvaru a dělostřelectva, budují se pohotovostní okopy a úkryty a kryty pro vozidla a tahače.

Vlastní budování obrany v souladu s rozhodnutím velitele divize plánuje a organizuje náčelník ženijní služby divize, u pluků náčelník ženijní služby pluků, vlastní ženijní práce řídí velitelé praporů a rot.

Dosažený stupeň ochrany vojsk v obraně závisí na čase, který mají provést divize k dispozici, na úrovni mechanizace ženijních prací, na charakteru terénu a třídě zeminy a povětrnostních podmínkách. Za předpokladu průměrné rychlosti postupu nepřítel naší obranou 2–3 km.h⁻¹ budou mít jednotlivé sledy tyto časové možnosti pro budování obrany:

— prapory 1. sledu přejdou do obrany v původní sestavě s maximálním využitím terénu,

— prapory 2. sledu budou mít čas 2–3 h, v nichž v plném rozsahu vybudují okopy pro střelbu z pěchotních zbraní, okopy pro tanky, okopy pro PTRS a velitelská pozorovací stanoviště velitelů praporů; okopy pro BVP budou vybudovány na 40 %,

— 2. sled divize bude mít čas na budování 5–6 h a vlastními silami splní všechny práce 1. pořadí.

Význam ženijní úpravy terénu pro ochranu vojsk proti účinkům ZHN nejlépe ukáží na číslech. Jen prosté samozahloubení sestav vojsk (tj. vybudování jednotlivých okopů) snižuje poloměr ničení jaderných zbraní 2×, při vybudování nakrytých okopů 3×. Opěrný bod čtyř se systémem zákopů a spojovacích zákopů poskytuje 2× vyšší ochranu než opěrný bod čtyř s jednotlivými okopy. Při ženijním budování obrany je však nutné respektovat i zásady ochrany živé síly před neutronovým zářením. Proto se musí všechny vchody k úkrytům řešit jako zalomené a nakryté. Již vrstva 15–17 cm vlhké zeminy stačí zeslabit tok neutronů na polovinu. Proto se doporučuje i větší část ochranných okopů budovat jako nakryté s vrstvou nakrytí 50 cm. Tyto práce samozřejmě ovlivní objem i lhůty ženijního vybudování pásma obrany mšd při zabezpečení ochrany před neutronovými zbraněmi. Je nutné počítat s prodloužením všech časových limitů o 20 %, více času (jak potvrzují zkušenosti) není třeba přidávat. Prodloužení časových norem při budování praporečného rájónu obrany o 40–50 % (viz článek pplk. Ing. Janička ve VM č. 6/1982) je nadsazené.

Při zřizování ženijních zátarasů je nutné brzy dosáhnout největší hustoty zatárasování na předpokládaných směrech útoku nepřítele, zejména na horských komunikacích, průsmycích a přechodech přes horské hřebeny. Na 1. stupeň se zřizují výbušné zátarasy před předním okrajem obrany, v 1. postavení a v mezerách. Je-li budováno předem postavení, tak i před předem postavením. Na cestách odchodu jednotek z předem postavení a v hloubce pásma obrany se zřizují výbušné zátarasy na 2. stupeň pohotovosti.

V horském zalesněném terénu se kromě PT a PP minových polí zřizují uzly zátarasů v počtu až 4–6 na jednu divizi na významných komunikačních křižovatkách horských cest a významných terénních bodech. Tyto uzly zátarasů zvýší odolnost obrany a zpomalí postup nepřítele. Více se používá ničení komunikačních směrů na

horských cestách, ničení silničních objektů opatřených stálým zařízením k ničení v soutěskách a ničení silničního tělesa v zářezech a náspech.

Všechny tyto zátarasy se zřizují jako taktické zátarasy. Jejich cílem je způsobit nepříteli ztráty na živé síle i technice a ztížit mu jeho pronikání do hloubky. Taktické zátarasy zahrnují zřízená PT a PP minová pole před postavením vojsk a v jejich hloubce četní, ale i rotní uzly zátarasů na cestách a horských přechodech, komunikačních směry nebo objekty připravené k ničení. Při dostatku času se v taktické hloubce obrany zřizují i nevýbušné zátarasy.

Všechny taktické zátarasy se zřizují silami organických i posilových ženijních útvarů. Je-li to nutné, i přivolením vojsk. Jejich aktivace, zejména silničních objektů připravených k ničení, se uskutečňuje na rozkaz velitelů divizí. Pokud se však v taktické hloubce vyskytují objekty operačního významu (jako velké mosty, významné vodní přehradky a průmyslové objekty) ničí se jen se svolením příslušného nadřízeného velitele.

Při úpravě cest v prvním pásmu obrany se v horském terénu co nejvíce využívá síť cest. Nové cesty se upravují na kratší vzdálenosti a zcela výjimečně. Plukovní a divizní cesty upravují ženijní jednotky (třeba i s využitím lesních průseků), udržují a vytyčují je pro den i noc. V zimě je nutné počítat i s posypem zledovatělých úseků, zejména na svazích.

Ženijní vybudování prostorů rozmístění a pásma obrany divizí druhého sledu, příčných postavení a čar rozvinutí vojsk k protiúderu zahrnuje vybudování úkrytů pro živou sílu, okopů a krytů pro techniku a úseků zákopů, včetně spojovacích na odkrytých svazích. Charakter budování závisí na čase, který je k dispozici. Při udaném tempu postupu nepřítele budou druhosledové divize mít k dispozici na budování pásma obrany 16–24 h, takže kromě okopů pro dělostřelectvo, zákopů, pohotovostních okopů a krytů pro vozidla a tahače budou všechny ochranné stavby vybudovány v plném rozsahu. Při situování zákopů a okopů v terénu bude převažovat jejich orientace na kruhovou a ohniskovou obranu.

Na čarách rozvinutí vojsk pro armádní protiúder mohou se při dostatku času vybudovat okopy pro tanky, dělostřelectvo a objekty pro místa velení. Připravuje-li prostory rozmístění nebo pásma obrany druhý sled armády, pak bude správně posílit druhosledové divize ještě před jejich příchodem ženijními jednotkami. Nebude-li

toto možné bezprostředně při přechodu do obrany, je nutné je posílit po splnění předcházejících úkolů těchto jednotek.

I při budování těchto prostorů a pásem v horském zalesněném terénu se využívají obdobné výhody jako při ženijním vybudování prvního pásma obrany. Omezená možnost nasazení ženijní techniky při budování ochranných staveb a nevýbušných zátarasů na svazích a v lesních masívech povede v některých prostorech k prodloužení časových norem až o 30 %. Často bude třeba jednotlivé okopy a stavby budovat jako částečně zapuštěné nebo povrchové v kombinaci s dřevem, kamenem apod. Více se pro rozpojování zeminy používají trhavin, včetně speciálního náloživa.

Ženíjní vybudování bojového rozmístění raketových a PL raketových útvarů a svazků musí vytvořit příznivé podmínky pro přípravu a odpálení raket, nepřetržitě a pevné velení v průběhu bojové činnosti, spolehlivou ochranu živé síly a bojové techniky a efektivní kruhovou obranu. Zpravidla započne ještě před jejich zaujetím. Budují je organické ženijní jednotky, dostatečně vybavené výkonnou ženijní technikou. Po přejezdu raketových útvarů se na budování již podílejí i tyto jednotky, zejména při dokončování složitých speciálních okopů pro bojovou techniku a nakrytých ochranných okopů pro živou sílu. Tyto prostory se zřizují zpravidla v lesích pro výhodné maskování, což však negativně ovlivňuje využití ženijní techniky, zejména dozerů a kolových nakládačů.

Pro raketové svazky i v horském zalesněném terénu se buduje vždy hlavní i záložní prostor bojového rozmístění oddílů, prostory povětrnostních stanic, velitelské stanoviště a prostory rozmístění jednotek zabezpečení a týlu. Co nejvíce se využívají pro budování ochranné vlastnosti členitého terénu. V prostorech bojového rozmístění raketových oddílů se připravují palebná postavení baterií, místo technického zabezpečení, velitelské stanoviště oddílu a prostor týlu. Rozsah jejich budování je značný. Jen základní postavení baterie zahrnuje vybudování okopů pro odpalovací zařízení, kryty pro speciální techniku, kryty pro další techniku baterie a okopy pro živou sílu. Rozhodujícím způsobem ovlivňuje tento rozsah správné umístění okopu pro odpalovací zařízení, v závislosti na směru odpálení raket, zhodnocení charakteru terénu, možnosti maskování a vhodného nasazení zemních strojů. Povětrnostní stanice využívají k ochraně živé síly a techniky ochranné vlastnosti terénu. V prostoru týlu se v blízkosti rozmístění technické opravy buduje speciální okop pro skupinu pro-

věrek a kontrol raket k horizontální pověrci, jehož umístění v terénu bude velmi obtížné. Dále se budují kryty pro vozidla týlu a nakryté ochranné okopy. Na velitelském stanovišti se buduje skupinový kryt pro 3 vozidla týlu a 5–6 krytů pro štábní automobily.

Celkový objem zemních prací při vybudování prostoru bojového rozmístění svazku je okolo 18 000 m³. Organická ženijní strojní rota může při dobré organizaci práce a správném zhodnocení terénu splnit práce 1. pořadí za 10 h, práce dalšího pořadí za dalších 10–24 h podle charakteru horského terénu, roční doby, ale i klimatických podmínek. Dobu budování podstatně ovlivní vycvičenost strojníků ženijní techniky a její technický stav.

Charakter ženijního budování záložního prostoru bojového rozmístění je obdobný. Buduje se po splnění úkolů v hlavním prostoru a zahrnuje jen okopy a kryty pro nejdůležitější techniku. Ostatní se buduje po zaujetí prostoru.

Podle plánu operačního maskování se zpravidla buduje i klamný prostor bojového rozmístění.

Příprava a zřízení zátarasů a ničení komunikačních směrů musí zamezit nebo ztížit pronikání nepřítelů do operační hloubky vlastních vojsk, zpomalit jeho postup a vytvořit tak podmínky pro jeho ničení. Zátarasy musí zejména v horském zalesněném terénu překrýt meze mezi divizemi, boky vojsk za protiúderu a upevnit rychle dosažené čáry.

Operační zátarasy se zřizují podle plánu štábu armády na nejdůležitějších směrech nebo před prostory, které zabezpečují odolnost a úpornost obrany. Musí ale i omezit manévry nepřítelů v operační hloubce, znemožnit mu využití těchto prostorů a silniční sítě.

Zahrnují protitanková minová pole zřízená k překrytí těchto směrů a prostorů, přípravu velkých mostů na hlavních magistrálech, vodních přehrad a jiných významných objektů k ničení. Pro splnění cíle se zřizují uzly zátarasů, zatarasované prostory a v podmínkách středoevropského válčičtí a zaplavené prostory.

Zřizují je útvary ženijního vojska armády, v některých případech i ženijní svazky a útvary frontu. Aktivují se podle nařízení velitele armády (frontu).

Systém zátarasů je podřízen zámyslu velitele a musí být dobře sladěn s přírodními překážkami horského zalesněného terénu. Musí též umožňovat aktivní činnost a manévry vlastních vojsk. Zahrnuje zátarasy zřízené při přípravě obrany, ale zejména zátarasy zřizované v průběhu obranné-

ho boje jejich manévrem. Systém zátarasů a jeho hustoty bude odvozen od uskupení nepřítele, jeho zámyslu a předpokládaných směrů jeho útoku. K přehrazení tankových směrů se v horském zalesněném terénu dobře osvědčily uzly zátarasů (četní a rotní) situované na významných komunikačních křižovatkách. Kromě nich se připravují čáry zaminování pro zásahy POZ všech stupňů. Kapacita POZ divize je 2280 PT min u motostřelecké divize, 2040 PT min u tankové divize, což v horách stačí na zřízení několika krátkých minových polí k přehrazení zvoleného směru. Kapacita jedné pokládky pohyblivých odřadů zátarasovacích na stupni armády je 24 480 PT min, což umožní přehradit až 32 km při hustotě minování 0,75 nebo 25 km při hustotě minování 1,0.

Z operačního hlediska je nejsložitější správně umístit zátarasený prostor; jeho šířka může být 15–20 km i více a hloubka 10 i více km. Při jeho plánování je nutné vzít v úvahu rozhodující úlohu terénu, který nejvýrazněji ovlivní charakter zátaraseného prostoru i obsah prací v něm. Zátarasy nesmíme zřizovat šablonovitě, ale hlavně bez návaznosti na přirozené překážky. Všechny se zřizují na 2. stupeň pohotovosti, což náčelníku ženijního vojska armády přímo ukládá mít vyčleněné dostatečné počty ženijních jednotek pro jejich převedení na 1. stupeň pohotovosti.

Praxe minulých velitelско-štábních cvičení ukázala, že ne všichni chápeme správně charakter, způsob zřizování a cíl zátaraseného prostoru. Při plánování systému zátarasů ne všichni správně doceňují charakter horského zalesněného terénu. Plánované zátarasy často nenavazují na přirozené překážky. To zbytečně snižuje efektivnost zřizovaných zátarasených prostorů.

Při úpravě a udržování cest pro manévr vojsk se musí co nejvíce využívat síť horských cest a všechny horské přechody tak, aby byly zabezpečeny přesuny do určených prostorů, manévr na ohrožených směrech, přemístění dělostřelectva, druhostředových divizí a záloh i manévr raketových vojsk. V plánu armády je třeba mít až 2 hlavních a 1–2 záložní armádní komunikace, 1–2 armádní rokády na čáře rozmístění divizních skladů a divizí 2. sledu, 1–2 komunikace pro každou divizi 1. sledu, 1 komunikaci na každou divizi 2. sledu, 1 komunikaci z hlavního prostoru bojového rozmístění k záložnímu prostoru a cesty k vedení protitlaku.

Ženijní vojsko upravuje cesty pro přesun vojsk, ostatní komunikace upravují silniční útvary týlu. Celková délka cest upra-

vovaných ženijním vojskem může být 250 až 400 km. Při vedení obrany bude z toho upravováno cca 25 %, tj. až 100 km cest.

Z ostatních ženijních úkolů chci upozornit na úplné maskovací opatření. Všechna postavení, prostory soustředění nebo rozmístění vojsk (zejména mimo lesy) musí být účelně zamaskovány při plném využití normovaných maskovacích sítí, maskovacích barev, ale i přírodních materiálů. Na tuto skutečnost nesmí zapomínat zejména vjevojskoví velitelé, kteří (jak ukazují poznatky ze cvičení) maskovací opatření podceňují a nevyžadují proto náročné jejich plnění. Maskovací opatření uskutečňují trvale všechny druhy vojsk, ženijní vojsko se zaměřuje jen na maskování míst velení a důležitých objektů.

Mezi důležitá opatření operačního maskování patří zřizování klamných prostorů soustředění vjevojskových svazků, prostorů bojového rozmístění raketových a PL raketových svazků, klamných pásem obrany i postavení. V horském zalesněném terénu bude výhodné demonstrovat i klamné přesuny vojsk a naopak skutečné přesuny dobře radiolokačně i vizuálně maskovat. Tato opatření plní vyčleněné jednotky podle plánu operačního maskování. Ženijní opatření zabezpečují vyčleněné ženijní a ženijní maskovací jednotky nebo útvary.

Důležitým úkolem je i těžení a úprava pitné vody tak, aby její jednotlivé zdroje nebo vodní stánice byly zřízeny přímo v sestavě vojsk a nebylo nutné pitnou vodu zbytečně převážet.

Obsažným úkolem je i ženijní materiální technické zabezpečení, které se však při vedení obranné operace v horském zalesněném terénu řeší bez větších zvláštností obvyklými formami ženijního technického a ženijně materiálního zabezpečení.

Ženijní budování míst velení bude v těchto terénních podmínkách co nejvíce využívat přirozené ochranné vlastnosti terénu, zejména pro ukrytí bojové techniky a vozidel. Při umísťování jednotlivých stanovišť je třeba předvídat vedení nepřátelských jaderných útoků a volit umístění na odvrácených svazích. I zde se budou plně využívat skládací úkryty, ať již normované, nebo z dřevěných prvků.

Ještě se zmíním o některých zvláštnostech při organizaci velení a bojového použití ženijního vojska armády při ženijním zabezpečení obranné operace armády. Zejména jde o účelné organizovanou sestavu ženijního vojska, která musí umožňovat rychlý a postupný nárůst úsilí ženijního vojska na směrech hlavního úderu nepřítele, úplné splnění armádních úkolů a nepře-

tržité velení ženijnímu vojsku, které bude v horském zalesněném terénu ztíženo silně členitým terénem. Dále musí po ženijní straně zabezpečovat samostatné plnění úkolů divizí prvního sledu na směru hlavního úderu nepřítele a raketových útvarů a svazků. Proto zpravidla bude sestava ženijního vojska zahrnovat:

- útvary a jednotky k posílení divizí prvního sledu, útvarů raketového vojska,
- útvary a jednotky vyčleněné pro plnění armádních úkolů,

- jeden až dva POZ armády,
- silnou ženijní zálohu, z které se vyčleňují ženijní jednotky pro posílení protiúderu.

Jednotky, útvary a svazky ženijního vojska se používají na důležitých směrech podle jejich předurčení tak, aby byly co nejefektivněji využity při ženijní úpravě terénu, zřizování systému zátarasů a plnění ostatních úkolů ženijního zabezpečení obranné operace armády v horském zalesněném terénu.

V článku jsem se zaměřil na vysvětlení obsahu hlavních úkolů ženijního zabezpečení obranné operace a zvláštností, které vznikají při vedení obrany v horském zalesněném terénu.

Pro ověření některých otázek ženijního budování obrany bude třeba využít všechna plukovní a divizní cvičení, získané poznatky z praktického budování zevšeobecňovat a vést vševojskové velitele k zvládnutí organizace budování obrany v noci, k dobré znalosti a nejlepšímu využívání ochranných vlastností terénu a k úplnému zamaskování bojové činnosti vojsk. Jedině tak můžeme tyto náročné úkoly obrany v horském zalesněném terénu plně zabezpečit.

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ

OBRANNÉ OPERACE

V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Organizaci chemického zabezpečení armádní obranné operace v horském zalesněném terénu ovlivní řada činitelů. Do popředí vystupuje především vliv horského prostředí na účinnost pronikavé radiace, charakter zamoření a celkový omezující vliv tohoto prostředí na možnosti realizace jednotlivých opatření chemického zabezpečení.

Povrch horského terénu ovlivní účinnost pronikavé radiace. Dávky pronikavé radiace na svazích přivrácených ke zdroji radioaktivního ozáření budou průměrně o 50—100 % větší, kdežto na odvrácených svazích orientačně o 20—25 % menší. Zvláštní vliv na účinnost pronikavé radiace v horském prostředí má i vysoká průzračnost a snížená hustota vzduchu. Dávky pronikavé radiace ve stejných vzdálenostech od epicentra vzdušného jaderného výbuchu téže mohutnosti mohou být přibližně o 50 % větší než v rovinatém terénu.

Z těchto skutečností vyplývá, že účinnost pronikavé radiace se v horském prostředí zvýší.

Horská údolí, přechody a průsmyky mohou být po použití pozemních nebo podzemních jaderných výbuchů neprůchodné. Kromě rozrušení terénu a vzniku závalů se v centru výbuchů vytvoří vysoká úroveň radiace, která dosahuje za 1 h po výbuchu (v závislosti na jeho mohutnosti) řádově tisíců R/h, přičemž její pokles v závislosti na čase bude pozvolný.

Značně nepravidelný reliéf terénu a rozdílné směry větrů způsobí, že radioaktivní stopy po pozemních a podzemních jaderných výbuších budou mít v horách velmi nepravidelný tvar a nebudou souvislé. Ve směru středního větru se mohou vyskytnout celé nezamořené prostory nebo jenom prostory mírného zamoření. Naopak stranou od směru větru se mohou vyskytnout značně zamořená údolí, soutěsky apod.

Úroveň radiace v radioaktivní stopě na svazích na návětrné straně bude vyšší a na závětrné straně naopak nižší. Ve srovnání s rovinatým terénem může úroveň radiace v některých prostorech ve vzdálenosti 10—15 km od centra jader-

ného výbuchu být 2—3krát větší, ve vzdálenosti 50—100 km 5krát a ve vzdálenosti 100 km dokonce až 10krát větší.

Účinnost chemických zbraní v horském zalesněném terénu bude mnohem vyšší. Proto se velmi efektivně využívají k ničení živé síly v údolích, průsmycích a v různých přirozených úkrytech. Je to dáno celou řadou skutečností. Vojska v údolích budou nucena zhušťovat bojové sestavy. V údolích řek a průsmycích se mohou snadněji vytvářet a dlouhodobě udržovat vysoké koncentrace otravných látek. Únava živé síly při použití prostředků protichemické ochrany jednotlivce se v podmínkách horského terénu značně zvýší.

Členitost terénu a velmi nepravidelné vzdušné proudy mohou způsobit pronikání otravných látek do nečekaně velkých hloubek.

Účinnost chemických zbraní v horách různým způsobem ovlivní značné kolísání teploty vzduchu a půdy. Za letních nocí bude v horských údolích, soutěskách a úžlabinách vznikat hluboká inverze, která neobyčejně zvýší účinnost otravných látek [vysoká koncentrace, dlouhodobé působení]. Naopak značná cirkulace vzduchu během dne, doprovázená vznikem konvekce, může vytvořit podmínky pro použití otravných látek naprosto nevhodné.

Analogicky jako u otravných látek se uplatňují horské podmínky i na použití biologických prostředků. Avšak efektivnost biologických zbraní při teplotách nižších jak 10 °C se prudce snižuje.

Všechny tyto skutečnosti budou mít za následek, že vojska v obraně na jednotlivých směrech (do značné míry izolovaných) budou pronikavou radiací a zamořením více zranitelné. To se odrazí nejen ve zvýšení nároků na jednotlivá opatření chemického zabezpečení, ale i v tendenci k jeho decentralizované organizaci. Navíc je nutné plně doceňovat vliv horského prostředí na možnosti uskutečňování jednotlivých opatření chemického zabezpečení.

Organizaci **zjišťování parametrů jaderných výbuchů** bude ovlivňovat především značná šířka obranného pásma armády, poměrně velké a do značné míry izolované rozptýlení jejího operačního uskupení. To ztíží vytváření souvislých a vzájemně se překrývajících prostorů, v nichž budou parametry jaderných výbuchů zjišťovat jednotlivé roty armádního praporu speciální kontroly.

Navíc v horském terénu dosah automatických stanic pro zjišťování parametrů může být 5—10krát menší. Snižuje se i dosah předávání údajů do stanice pro automatické vyhodnocování zjištěných parametrů. Propočty ukazují, že plošný účinek praporu speciální kontroly v horském zalesněném terénu dosahuje pouze 20—30 % jeho kapacit. Orientačně můžeme předpokládat, že prapor speciální kontroly o čtyřech rotách zjistí v horském zalesněném terénu parametry jaderných výbuchů na ploše 3300—5000 km². Z toho vyplývá, že prapor speciální kontroly nemůže organizovat zjišťování parametrů jaderných výbuchů v celém obranném pásmu armády, ale pouze ve vybraných pásmech (prostorech), která z hlediska rozmístění vojsk a jejich plánované činnosti budou pro úspěšné vedení obranné operace rozhodující. Půjde zejména o pásma obrany prvosledových divízií, které přehrazují předpokládaný směr hlavního úderu nepřítele, prostory bojového rozmístění armádní raketové brigády, míst velení armády, prostory rozmístění a směry zasazení 2. sledu, armádních záloh, důležité komunikace, průsmyky a přechody. Jednotlivé roty speciální kontroly je účelné rozmístit ve dvou sledech podél horských komunikací.

Jednotlivé stanice se rozmísťují na dostupných dominantách, které umožňují co největší dosah jejich činnosti. Při plánování manévru rotami bereme v úva-

hu, že komunikace budou vojska intenzivně využívat, a proto doba pro manévr bude delší.

Prapor speciální kontroly zaujímá bojovou sestavu do zahájení přeskupování vojsk armády. Vzhledem k omezeným bojovým možnostem praporu speciální kontroly bude třeba, aby zejména prvosledové divize věnovaly značnou pozornost dokonalé organizaci zjišťování parametrů jaderných výbuchů systémem chemických pozorovacích stanovišť.

Předpovědi následků napadení zbraněmi hromadného ničení nebudou úplně spolehlivé. V důsledku toho vzroste požadavky na rychlé zjištění skutečné situace.

Význam radiačního a chemického průzkumu při vedení obranné operace nepochybně vzroste. Horské podmínky však značně ztěžují vedení pozemního i vzdušného radiačního a chemického průzkumu. Proto jeho možnosti budou omezené a organizace bude složitá a obtížná.

Značná členitost a nedostupnost terénu, omezený počet intenzivně využívajících komunikací, které mohou být činností nepřítel poměrně snadno přerušeny, nedostatek příčných komunikací, které umožňují objíždky, a mnohem obtížnější orientace značně ztěžují a omezují vedení průzkumu na vozidlech. Rychlost průzkumu bude menší ($10-15 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$) a doby jeho vedení přibližně o $\frac{1}{3}$ delší. Zkrátí se účinný dosah rádiových stanic, což ztíží jak velení průzkumným jednotkám, tak i včasné předávání výsledků průzkumu. K zabezpečení spolehlivého spojení bude třeba vyčleňovat retranslační stanice. Tyto skutečnosti vyžadují centralizovanou organizaci pozemního radiačního a chemického průzkumu.

Vzroste význam vzdušného radiačního průzkumu, přestože jeho možnosti budou značně omezené a výsledná měření mnohem nepřesnější. Možnosti vedení vzdušného průzkumu mohou být omezeny, popř. i znemožněny, zejména nízkou oblačností, mlhami a prudkými přízemními větry. Nepřesnost měření bude způsobena nutností vést průzkum ve větších výškách s neustále se značně měnícími přepočítávacími koeficienty v důsledku rychlé změny výšky letu nad zcela nepravidelným reliéfem terénu. Přes tyto nedostatky zůstane vzdušný radiační průzkum nezhledka jediným účinným prostředkem pro získání informací z prostorů se složitou radiační situací.

Radiační a chemický průzkum plánujeme a organizujeme tak, aby umožňoval co největší samostatnost jednotlivých svazků a útvarů.

Efektivní využití sil a prostředků radiačního a chemického průzkumu v horském zalesněném terénu vyžaduje, aby obranné pásmo armády bylo pro průzkum rozděleno na dílčí pásma, která zahrnují taktickou a operační hloubku.

V **taktickém** pásmu radiačního a chemického průzkumu do hloubky 30 až 40 km od předního okraje plní úkoly téměř výhradně síly a prostředky prvosledových divizí.

Operační pásmo radiačního a chemického průzkumu zahrnuje hloubku od 30—40 km do 100—120 km od předního okraje.

Hlavní úsilí průzkumu v něm soustředíme především na prostor týlového rozmístění armádní raketové brigády, prostory rozmístění míst velení armády, druhosledových divizí a armádních záloh, na osy jejich přesunu na plánované čáry zasazení, prostory rozmístění brigád materiálního a technického zabezpečení a na hlavní automobilní silnice.

Jak v taktickém, tak operačním pásmu bude v horském terénu nutné plánovat a organizovat pozemní radiační a chemický průzkum prostorově i co do využití sil a prostředků decentralizovaně. Úsilí jeho vedení musí být zaměřeno na prostory rozmístění a směry činnosti nejdůležitějších prvků operační sestavy armády. Přitom pro každý z vymezených prostorů (směrů) musí být předem vyčleněny potřebné síly a prostředky. To si vyžádá realizaci některých zvláštních opatření.

V důležitých prostorech (horské přechody, přechody přes horské řeky, soutěsky apod.) je účelné zaujmát předem chemická pozorovací stanoviště. Pokud je zřizují družstva radiačního a chemického průzkumu, rozmístíme je tak, aby mohla v případech potřeby plnit i úlohu retranslačních stanic.

Vytváření silnější zálohy jednotek radiačního a chemického průzkumu nebude výhodné. Účelnější bude umístění většiny armádních sil a prostředků v nejvíce ohrožených prostorech a na směrech činnosti vojsk.

Včasně vedení průzkumu k zabezpečení manévru oddílů armádní raketové brigády rotami radiačního a chemického průzkumu bude zpravidla těžko realizovatelné. Účelnější proto bude přidělovat armádní raketové brigádě jednu četvu radiačního a chemického průzkumu.

Vzdušný radiační průzkum bude naopak nutné plánovat centralizovaně. V horském terénu bude hlavním prostředkem k zabezpečení manévru míst velení armády, armádní raketové brigády, pohyblivé raketové technické základny, druhého sledu, armádních záloh a k vedení průzkumu na důležitých osách. V případech, kdy nebude možné počítat se zásahem prostředků vzdušného radiačního průzkumu frontu, bude armádní vzdušný radiační průzkum hlavním zdrojem informací i z prostorů rozmístění brigád materiálního a technického zabezpečení a z hlavních automobilních silnic.

V situaci, kdy armáda bude přecházet do obrany v horském zalesněném terénu v dotyku s nepřítelem a pod jeho tlakem, je nutné úkoly radiačního a chemického průzkumu, spojené se zabezpečováním přeskupení armády, organizovat postupně.

Nejdříve zabezpečíme průzkum prostorů určených k zaujetí vojsky. Teprve poté záložního prostoru bojového rozmístění armádní raketové brigády, prostorů rozmístění druhosledových divízií, armádních záloh, brigád materiálního a technického zabezpečení. Průzkum na 1. pásmu obrany a v prostorech rozmístění armádních záloh si obvykle zabezpečí příslušné vojskové svazky, svazky a útvary druhů vojsk a speciálních vojsk svými silami a prostředky.

Roty radiačního a chemického průzkumu praporu speciální kontroly budou v tomto období obvykle vést průzkum na osách přesunu a v novém prostoru bojového rozmístění armádní raketové brigády, prostorů rozmístění velení armády a nejdůležitějších armádních záloh. Vyčleněné vrtulníky použijeme především k vedení vzdušného radiačního průzkumu os přesunu a určených pásem obrany prvosledových divízií a v prostorech rozmístění brigád materiálního a technického zabezpečení.

Dozimetrická a chemická kontrola se organizuje podle běžných zásad. Avšak v důsledku dlouhodobého pobytu útvarů a svazků v zamořených prostorech se budou na základě výsledků kontroly častěji přijímat opatření, která zabezpečují jejich nezbytnou obměnu s nezamořenými a neozářenými (méně ozářenými) vojsky.

Radu potíží bude mít **speciální očista vojsk**. Po hromadném použití ZHN nepřitelem v horském zalesněném terénu může vzniknout natolik složitá situace, že vyvedení vojsk ze zamořených prostorů bude ztíženo nebo dokonce znemožněno. Značně budou omezeny možnosti manévru jednotkami speciální očisty. Velké problémy bude činit výběr prostorů vhodných pro speciální očistu.

Vzhledem k těmto složitým podmínkám se budou jednotky a útvary speciální očisty využívat hlavně pro odmořování a dezinfekci. Dezaktivaci si budou svazky, útvary a zařízení armády zabezpečovat převážně vlastními silami a prostředky.

Při plánování speciální očisty vycházíme z toho, že vojska budou vystavena zamoření zejména v soutěskách, údolích, na horských přechodech, přechodech přes vodní toky apod. Proto bude vhodné místa speciální očisty plánovat za těmito nebezpečnými prostory a rotu speciální očisty k nim přisunovat.

Vzhledem k tomu, že v podmínkách horského zalesněného terénu efektivní použití armádního praporu chemické ochrany ve prospěch armádní raketové brigády bude ztíženo, je možné jí přidělit jednu rotu speciální očisty. Obdobná situace může nastat v případě vytváření armádní dělostřelecké skupiny (raketometné skupiny).

Neméně náročné požadavky může mít také **odmořování terénu**. Útočník sice bude rovněž odkázán na omezený počet komunikací, ale přesto nemůžeme rozsáhlejší zamoření některých komunikací v hloubce trvalými otravnými látkami vyloučit. Včasný zásah jednotek odmořování terénu i na kratší vzdálenost bude obtížný, protože komunikace nebudou průchodné. Vlastní odmořovací proces při nízkých teplotách může trvat i několik hodin. Bude proto výhodné použít jednotky odmořování terénu decentralizovaně a přesunout je předem do nejvíce ohrožených prostorů, kde je podřídit orgánům pořádkové služby.

V horských podmínkách se zvyšuje účinnost **použití dýmu**. Ve srovnání s rovinatým terénem mohou dýmové clony v horských údolích dosáhnout hloubky 1,5—2krát větší. Při oblačném počasí v ranních, večerních a nočních hodinách budou vytvořené dýmové clony mnohem stálejší.

Tyto skutečnosti spolu s nepravidelnými vzdušnými proudy však činí použití dýmu při vedení obranné operace v horském zalesněném terénu značně riskantním. Nepředvídané a nežádoucí rozšíření dýmových clon může podstatným způsobem ochromit palebný systém, přesuny vojsk, ztížit jejich orientaci v terénu, znemožnit vedení vzdušného radiačního průzkumu apod. Z těchto důvodů musíme použití dýmu plánovat přísně centralizovaně.

Při vedení obranné operace v horském zalesněném terénu bude účelné používat zadýmovací jednotky především k zastření manévru raketového vojska a dělostřelectva, zejména při přesunu do palebných postavení k vedení protipřípravy a protiúderu. Dále k zadýmování přesně a spolehlivě vymezených prostorů v rámci operačního maskování. Účinně použijeme dým k zastření přesunujících se vojsk ve zvlášť nebezpečných prostorech, jako jsou přechody přes vodní toky, horské přechody, soutěsky apod. K plnění těchto úkolů bude účelné přesunout předem zadýmovací jednotky do prostorů určených k zadýmování. Za tím účelem se mohou podřizovat orgánům pořádkové služby nebo svazkům druhého sledu, které jsou určeny k vedení armádního protiúderu.

Specifické přístupy si vyžádá i **organizace chemického, materiálního a technického zabezpečení**. Jeho organizaci ztíží několik činitelů. Rozmístění vojsk na samostatných a od sebe izolovaných směrech si vyžádá i decentralizaci týlo-

vých útvarů a zařízení. Následkem intenzivního využívání omezeného počtu komunikací a jejich rozrušení činností nepřítele se možnosti automobilní dopravy značně sníží. Obtížné bude zejména zásobování vojsk v těžko dostupném terénu.

Tyto potíže můžeme nejlépe překonat zvýšením pohyblivých zásob, a to v technických skladech útvarů a svazků u obou na 3 dny bojů a v armádním chemickém skladu na 6 dnů operace. Celkem tedy u armády na 12 dnů operace. K rychlému vytvoření těchto zvýšených pohyblivých zásob a k jejich doplňování v průběhu operace bude nutné v širokém měřítku využívat vzdušné přepravy vrtulníky. K zabezpečení armádního protiúderu můžeme část zásob převést na směry plánované činnosti vojsk do prostorů předpokládaného rozmístění divizních technických skladů předem.

Zvláštnosti chemického zabezpečení armádní obranné operace vedené v horském zalesněném terénu se nutně promítnou do obsahu a organizace **velení** chemickému vojsku armády. V podmínkách decentralizovaného použití chemického vojska bude mnohdy nejen účelné, ale přímo nezbytné, řídit jednotlivé rozdělené a značně od sebe vzdálené prvky armádního kompletu chemického vojska bezprostředně z jednotlivých míst velení armády. Mimořádné úsilí bude třeba věnovat zabezpečení spolehlivého spojení.

SPOJENÍ V OBRANNÉ OPERACI V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Obrana v horském zalesněném terénu se organizuje podle obecně platných principů, ale s některými zvláštnostmi, které budou bezprostředně ovlivňovat i organizaci a zabezpečení spojení. To musí respektovat uskupení sil a prostředků ve složení operační sestavy.

Horské podmínky podstatně ovlivní velení vojskům. Vzhledem k tomu, že bojová činnost bude často probíhat na samostatných směrech, může v systému velení v některých případech docházet k decentralizaci. Velké vzdálenosti mezi jednotlivými směry, složité terény a povětrnostní podmínky, někdy i omezené možnosti spojení, se musí odrazit i v práci velitelů a štábů všech stupňů, v jejich iniciativě, rozhodnosti a samostatnosti při rozhodování v souladu s vývojem bojové situace. Tato skutečnost není nijak v rozporu s tvrdým centralizovaným prosazováním rozhodnutí velitele, který odpovídá za splnění všech úkolů.

Kromě základních míst velení (VS, ZVS, TVS) se mohou (na kratší či delší dobu) zřizovat pomocná velitelská stanoviště (PoVS), vysílat operační skupiny se spojovacími prostředky, především k zabezpečení velení uskupením vojsk na samostatných a často izolovaných směrech. Je třeba počítat i s tím, že vzdálenosti mezi místy velení budou větší v porovnání s běžnými normami.

Určité zvláštnosti se projeví v možnostech dodržení zásad, platných pro prostorové rozmístění jednotlivých míst velení (omezená plocha, příjezdové a odjezdové

komunikace, náročné ženížní úpravy těžkého terénu, omezený manévr dopravní techniky při zaujímání míst velení apod.).

Zkušenosti ukazují, že v horském zalesněném terénu je účelné co nejvíce využívat výhodných terénních podmínek, jako jsou jeskyně, zářezy, úžlabiny atd.

Při výběru prostorů míst velení je třeba zhodnotit i jejich možný stav při náhlých změnách povětrnostní situace, kdy může docházet k závalům, sněhovým lavinám a vysokým závějím, k rozvodnění horských řek a potoků, sesuvům půdy, k výraznému zhoršení průchodnosti terénu apod.

Při organizaci spojení v horském zalesněném terénu je nutné počítat s těmito **zvláštnostmi**:

- zvyšuje se počet míst velení o pomocná velitelská stanoviště a vytváří se hustá síť pozorovatelů, se kterými je nutné zabezpečit spojení,

- prodlužují se vzdálenosti mezi jednotlivými místy velení, a to jak přímé vzdálenosti (obrana na široké frontě), tak i vzdálenosti vyvolané členitostí terénu a složitostí komunikačního systému,

- ztěžuje se navázání a udržení spojení s uskupeními vojsk na samostatných směrech a mezi nimi,

- ztěžuje se navázání a udržení rádiového, radioreléového a troposférického spojení (v důsledku stínění hor a odrazů rádiových vln od horských masivů),

- ztěžuje se výběr tras, stanovišť radioreléových stanic a jejich přesun na tato stanoviště,

- snižuje se rychlost výstavby linko-

vých vedení a zvyšuje se spotřeba kabelu,

— snižuje se rychlost přesunu pohyblivých spojovacích prostředků a zvyšuje se závislost jejich použití na terénu,

— omezuje se manévr zálohou spojovacích sil a prostředků,

— ztěžuje se ženijní úprava jednotlivých prvků spojovací soustavy,

— ztěžuje se využívání všech spojovacích prostředků vzhledem k náhlým změnám počasí a problémům s dopravní technikou,

— zvyšují se mimořádné nároky na fyzickou a psychickou přípravu všech příslušníků spojovacího vojska.

Rádiové spojení se v horském zalesněném terénu organizuje v plném rozsahu jako za normálních podmínek, s respektováním některých zvláštností v organizační struktuře i možnostech jeho využití.

Organizace obrany na široké frontě a na samostatných směrech může v některých rádiových sítích ovlivnit zhoršení provozních podmínek. Velké rozdíly ve vzdálenostech mezi řídící rádiovou stanicí a podřízenými stanicemi, jakož i v charakteru terénu se projeví v nestejné kvalitě rádiového spojení s jednotlivými účastníky rádiové sítě. Při dostatku rádiových stanic bude proto výhodné přejít od spojení v rádiové síti ke spojení na samostatných rádiových směrech (pouze v hlavních a rozhodujících sítích, budou-li podmínky pro jejich provoz nevýhodné).

Horský zalesněný terén má vliv na šíření rádiových vln, především povrchových a prostorových vln. Rádiové spojení ve svazku a ve vševojskové armádě se uskutěčňuje převážně prostorovými a povrchovými vlnami. Jeho kvalita bude proto výrazně ovlivněna charakterem horského zalesněného terénu.

Spojení povrchovou vlnou má největší dosah na nižších kmitočtech (do 4,5 MHz) a při umístění rádiové stanice na vrcholcích hor nebo na přívrácených svazích. Spojení povrchovou vlnou je tím lepší, čím je terén mezi stanicemi vodivější. Písčité a kamenité terény a souvislé lesní porost zeslabují intenzitu vyzařovaného elektromagnetického pole. Při rádiovém spojení povrchovými vlnami neumísťujeme vysílače do lesa, protože stromy působí jako vertikální přijímači (tyčové) antény a pohlcují značnou část vyzařované elektromagnetické energie. To znemožňuje a někdy dokonce znemožňuje spojení.

Jako prostorové vlny se šíří velmi krátké vlny (rádiové stanice R-137, R-111, R-113, R-123, R-107, RF-10, stanice řady Astra, letecké stanice pro vzdušné spojení apod.). Jde o šíření rádiových vln na optickou viditel-

nost. Intenzita elektromagnetického pole je tím větší, čím vyšší je anténa (přijímače i vysílače) nad krajinou. Z toho vyplývá, že při umístění rádiových stanic na výrazných dominantách se dosáhne při poměrně malém výkonu těchto stanic velmi kvalitního spojení do značné vzdálenosti.

V horském terénu můžeme s dominantami podobného charakteru počítat. Při jejich využívání se však musí přihlídnout k některým omezujícím činitelům. Je to především možnost výjezdu (výstupu) na tyto dominanty a složitost dálkového ovládání zde umístěných rádiových prostředků z prostorů míst velení.

Může docházet i k odrazům rádiových vln od výrazných terénních překážek. Do místa příjmu bude přicházet jak přímý, tak i odražený paprsek. Intenzita elektromagnetického pole se proto může měnit podle toho, jak se fázově oba paprsky budou sčítat (přicházejí buď ve fázi nebo v protifázi). Proto se často v místě příjmu musí ve vzdálenosti několika metrů vyhledat místo s nejlepší slyšitelností.

Není-li možné mezi dvěma místy zabezpečit přímé rádiové spojení, zřizují se retranslační mezistanice. Tyto se mohou umístit buď přímo v terénu (na dominantách), nebo ve vzdušných objektech (nejčastěji ve větrulnicích). Použití větrulníků pro tyto účely bude však ovlivňovat počasí, vzdušná situace a možnosti technického zabezpečení.

V některých případech se může spojení uskutečnit i z míst, odkud není přímá viditelnost protější stanice v důsledku ohybu (difrakce) rádiových vln na terénních překážkách.

Horský zalesněný terén podstatně ovlivní možnosti a rozsah využití **radioreléového spojení**, protože tento druh spojení přímo závisí na vlastnostech terénu.

Členitý a náročný terén má vliv především na umísťování radioreléových stanic, na výběr prostorů pomocných (opěrných) spojovacích uzlů, na množství zasazených radioreléových prostředků a na charakter šíření rádiových vln.

Místo pro radioreléové stanice musí:

— se volit tak, aby mezi radioreléovými stanicemi byla optická viditelnost a dodrženy zásady šíření decimetrových vln, před anténou ve směru vysílání nesmí být překážka (stromy, křoví apod.), stanovíště radioreléové stanice nemusí být vždy na vrcholu dominanty, ale na přívráceném svahu směrem k protější stanici při splnění uvedených základních požadavků,

— umožnit vhodné maskování radioreléové stanice před vizuálním i radiotechnickým pozorováním,

— být co nejbližší místům velení, pro které zabezpečují spojení (odpadá budování dlouhých přípojných vedení a zrychluje se pohotovost radioreléových spojů).

Při umísťování radioreléových stanic v horském zalesněném terénu půjde často při realizaci těchto požadavků o kompromis. Radioreléová stanice by měla být umístěna na výrazných dominantách, ale místa velení se budou rozvíjet v údolích, zářezích a v přirozených úkrytech. Dominanty výhodné pro spojení nemusí vyhovovat z hlediska maskování. Kompromisní řešení se dá nalézt i v těchto vzájemně si odporujících požadavcích, vždy však zpravidla za cenu zvýšeného počtu zasazených radioreléových stanic.

Při výběru prostorů pomocných (opěrných) spojovacích uzlů platí obdobné zásady jako pro jednotlivé radioreléové stanice. Navíc musí umožňovat spojení účastníků z více směrů (s důrazem na směry rozhodující), vzájemné propojení pomocných (opěrných) spojovacích uzlů k vytvoření dostatečného počtu oklikových spojů, zapojení do systému linkového a rádiového spojení (možnost komplexního využívání spojovacích prostředků) a rychlý manévr v průběhu obranné operace.

Budou-li v zájmovém prostoru dlouhé a hluboké horské doliny, které rozdělují horský masív na relativně samostatné části, bude výhodné některý z pomocných (opěrných) spojovacích uzlů umístit na výrazné terénní dominantě ve větší hloubce. Zabezpečí se tak přímé radioreléové spojení od těchto uzlů do jednotlivých dolin (samostatných směrů) bez dalšího zřizování reléových stanic.

Při zabezpečování plnohodnotného radioreléového spojení se musí vždy počítat s větší potřebou radioreléových prostředků, protože vzhledem k šířce obranného pásma a členitosti terénu bude třeba daleko častěji zřizovat reléové stanice.

Radioreléové stanice pracují ve VKV kmitočtovém pásmu. Proto vše, co jsem

uvedl o zvláštnostech šíření velmi krátkých vln v horském zalesněném terénu u rádiového spojení, platí v plné míře i pro radioreléové spojení.

Linkové spojení patří v obraně k základním druhům spojení. V horském zalesněném terénu je nutné přihlídnout k některým zvláštnostem. Linkové spojení lze zabezpečit jak polním kabelem, tak s využitím stálé linkové sítě.

Budování linkových spojů polním kabelem bude daleko obtížnější než v normálních podmínkách. Těžký terén komplikuje využívání mechanizačních prostředků při rozvíjení, zakopávání a svinování kabelových vedení. Menší kapacita komunikační sítě omezuje všestranné použití dopravní techniky organických spojovacích útvarů a jednotek. Horský zalesněný terén ztěžuje orientaci stavebních jednotek a klade mimořádné nároky na jejich fyzickou a psychickou přípravu a též materiální zabezpečení. Neprůchodný terén při rozvíjení kabelových vedení značně zvyšuje spotřebu kabelu a dalšího materiálu. Prodlužuje se doba výstavby i svinování kabelových vedení.

V horském zalesněném terénu je zpravidla méně rozvinutá stálá linková síť. Proto její využití bude omezené a ani na vlastním území nám nezabezpečí spojení ke všem hlavním prvkům operační (bojové) sestavy.

Šířka pásma obrany a časté vedení bojové činnosti na samostatných směrech se promítne i do struktury linkového spojení. Velké vzdálenosti mezi místy velení a omezené možnosti spojovacích útvarů a jednotek vyžadují budovat a zabezpečovat linkové spojení pouze k hlavním prvkům operační sestavy, často po samostatných směrech, bez možnosti vytvoření oklikových spojů.

Horský zalesněný terén ztěžuje rovněž údržbu a ochranu vybudovaných vedení, odstraňování poruch a zabezpečení spolehlivého provozu.

V článku jsem postihl pouze základní zvláštnosti organizace a zabezpečení spojení v obraně v horském zalesněném terénu. Naznačené problémy bude třeba dále zkoumat a řešit jak v oblasti teorie, tak i praxe vojsk. Především systematické sledování, vyhodnocování a zobecňování praktických zkušeností spojovacích funkcionářů, spojovacích útvarů a jednotek z organizace a zabezpečení spojení v horském zalesněném terénu může přispět k dalšímu zpracování tohoto důležitého úkolu, může ukázat na nové problémy a naznačit způsoby jejich řešení.

TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ

OBRANNÉ OPERACE

V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Cílem technického zabezpečení (dále TZ) vojsk v obraně je udržování vysoké bojeschopnosti vojsk, spolehlivosti tankové a automobilní techniky a zabezpečení potřebným materiálem pro vedení dlouhé a nepřetržité bojové činnosti. Rozsah opatření a postup jejich plnění závisí na skutečné situaci, ve které armáda přechází do obrany v horském zalesněném terénu.

Mnohá opatření TZ při přechodu vojsk do obrany na začátku války mohou být připravena již v míru a ukončena se zahájením bojové činnosti. Za těchto podmínek mohou být splněny veškeré práce k zabezpečení vojsk technikou a materiálem. Základem sil a prostředků TZ budou útvary, které se rozvinou a též stálé opravárenské závody, opravny, základny a sklady s tankovým a automobilním materiálem. Uskupení sil a prostředků TZ v těchto podmínkách se bude rozvíjet v předem určených prostorech s využitím stávajících komunikací. Mohou být i případy, kdy část opatření TZ bude probíhat na začátku války za působení nepřítelů.

Při přechodu vojsk armády do obrany v průběhu bojové činnosti vojska budou mít sníženou bojeschopnost zbraní a techniky. V prostoru armády bude značné množství poškozené tankové a automobilní techniky a zničené zásoby materiálu. Prostředky TZ mohou být rozmístěny na velké ploše pásma obrany a mohou mít značné ztráty. Všechna opatření přechodu do obrany bude nutné splnit v krátké době a při rychle se měnící operační situaci.

Základními požadavky organizace TZ při přechodu do obrany jsou:

- schopnost sil a prostředků TZ efektivně řešit úkoly v každé situaci (při vedení bojové činnosti bez i s použitím jaderných zbraní),

- zabezpečit vysokou bojeschopnost útvarů TZ,

- vytvořit uskupení útvarů TZ, aby odpovídalo způsobu vedení obranné operace a bylo schopné manévrovat do šířky i hloubky,

- rozložit zásoby tankového a automobilního materiálu tak, aby zabezpečily splnění úkolů,

- vyčlenit část sil a prostředků do zálohy pro zabezpečení vojsk armády při protiúderu, anebo manévru na jiný směr.

Důležitým opatřením je rychlý odsun poškozené techniky z prostoru bojové činnosti. Protože přechod vojsk do obrany je dočasný druh bojové činnosti, musí organizace TZ vytvořit podmínky k přechodu vojsk do útoku bez operační přestávky a bez náročného přeskupení jednotek a útvarů TZ. Náčelník tankové a automobilní služby armády musí organizovat opatření TZ tak, aby v době, kdy armáda přechází do útočné operace, byla technika spolehlivě připravena k bezporuchovému použití v nastávající činnosti v horském zalesněném terénu. Dále musí zabezpečit, aby byla značná část poškozené techniky opravena do začátku útočné operace a vrácena zpět bojujícím útvarům a svazkům.

Při přechodu do obrany musí tanková a automobilní služba plnit tato opatření:

- uvést vojska, útvary a jednotky TZ do plné bojové pohotovosti,

- rozmístit zmobilizované útvary TZ armády,
- připravit dílenské a odsunové prostředky pro práci v poli a stanovit jim úkoly pro zabezpečení operace,
- vybrat a připravit prostory rozmístění při zahájení obranné operace,
- doplnit zásoby tankového a automobilního materiálu a rozdělit jej,
- zabezpečit spolehlivost tankové a automobilní techniky,

- zplánovat TZ armádního protiúderu a přechodu do útoku.

Při přechodu armády do obrany v průběhu útočné operace plní celou řadu opatření k přípravě spolehlivé práce techniky, k dokončení odsunu a oprav techniky vyřazené v průběhu bojové činnosti. Důležitým opatřením je přemístění odsunových a dílenských jednotek do prostoru podle rozhodnutí náčelníka služby, jakož i doplnění zásob technického materiálu.

Podmínky a zásady TZ v horském zalesněném terénu

Při řešení TZ armády v horském zalesněném terénu bereme v úvahu, že vojska budou působit na samostatných směrech, na široké frontě, především v údolí a podél cest. Horský zalesněný terén výrazně ztěžuje manévr silami a prostředky TZ, ovlivňuje směr útoku a častými přirozenými překážkami určuje prostory předpokládaných ztrát techniky. Členitost horského terénu má v podstatě určující vliv na řešení TZ a rozmístění opravárenských prostředků. Proto při hodnocení situace musí náčelník tankové a automobilní služby posoudit celkový vliv terénu na praktické zabezpečení, osobně v terénu zhodnotit podmínky obranného pásma a na základě toho přijmout reálné rozhodnutí.

Při provozu techniky v horských podmínkách dochází vlivem řídkého vzduchu ke zhoršení práce motorů, snižuje se jejich výkon a ekonomičnost, zvyšuje se spotřeba pohonných hmot, dochází k přehřívání chladicích systémů motorů. K tomu je nutné zabezpečit určité technické opatření jak v palivovém, tak i v chladicím systému motoru. Zvláštní pozornost se musí věnovat i zabezpečení techniky na prudkých svazích, spádech a stoupáních, jakož i jejímu zajištění v palebných postaveních. Zvláštností technického zabezpečení bude i větší poškození techniky způsobené vlastním provozem. Odsun poškozené techniky bude ztížen hlavně malým počtem komunikací a jejich špatným stavem. Terénní podmínky sníží také přepravní kapacitu při zabezpečení bojové činnosti. Náhle a prudké změny, ke kterým může dojít v důsledku meteorologických podmínek v horách, způsobí další problémy v TZ bojové činnosti, hlavně při sesuvech půdy, sněhových lavinách, záplavách v údolí apod.

Značná prašnost vzduchu způsobuje vyšší znečištění čističů vzduchu, oleje a chladicích. To spolu s ostatními vlivy vyžaduje, aby po každém dni byla zabezpečena prohlídka a očista. Vyžaduje to zvýšení času na technické ošetřování tankové

a automobilní techniky o 25—30 %. V zalesněném terénu je nutné věnovat zvýšenou pozornost vybavení vozidel prostředky samovyproštění.

Horský zalesněný terén vytváří rozdílné zamoření při použití zbraní hromadného ničení. Složitým úkolem je i budování úkrytů pro živou sílu v kamenité a skalnaté půdě. Velmi často dochází k poškození návěsných zařízení tankového buldozerového zařízení tanků, automobilů, jakož i samozahlučovací zařízení tanku. To samozřejmě vyžaduje užší součinnost s orgány ženijního vojska při zabezpečování jejich oprav.

Zvláštní pozornost musíme věnovat technickému průzkumu. Vizualní pozorování bojiště z technických pozorovatelů je v členitém terénu omezené, proto je nutné vytvářet rotní technické pozorovatelny a umísťvat je na výšinách.

Při organizaci velení dílenským a odsunovým jednotkám je nutné vzít v úvahu snížení dosahu rádiových stanic, využití linkového spojení a ztížení činnosti pohyblivých pojiček. Proto je nutné využívat osobní styk a vrtulníky.

Úkolem TZ v obraně bude:

- doplnit vojska tankovou a automobilní technikou, prostředky pro zabezpečení oprav, odsunu a ošetřování,
- dokončit vyproštění a opravy zbraní a poškozené techniky,
- včas přeskupit útvary a jednotky technického zabezpečení v souladu s úkoly vojsk armády, jejich operační sestavou a rozmístěním opravného fondu,
- vytvořit zásoby náhradních dílů a ostatního materiálu k zabezpečení vojsk na jednotlivých směrech bojové činnosti,
- vytvořit doplňkové zásoby náhradních dílů, příslušenství a skupin, které jsou vystaveny zvýšenému opotřebení po dobu provozu v horském zalesněném terénu,
- odsunout poškozenou techniku na shromaždiště poškozené techniky (SPT) ar-

mády a divize a organizovat jejich opravy,
— připravit specialisty TZ na zvládnutí provozu, oprav a odsunu vozidel v horách a lesích,

— připravit zálohy řidičů bojové a dopravní techniky a dílenských specialistů (DS),

— organizovat technický průzkum a dalších opatření, která souvisí s využíváním místní průmyslové a opravárenské základny,

— organizovat pevné a nepřetržité velení technickému zabezpečení, spojení a předávání informací v těžkých horských podmínkách.

Ztráty zbraní a techniky v obranné operaci armády nebudou rovnoměrné jak ve dnech, tak v jednotlivých svazcích. Ztráty budou záviset v prvé řadě na použitých prostředcích ničení (klasických nebo jaderných zbraních). Dále budou záviset na stupni vybudování obrany, využití ochranných vlastností horského zalesněného terénu, směru útoku nepřítele atd. Největší ztráty očekáváme v prvé dny bojové činnosti v hlavním pásmu obrany na směru hlavního úderu nepřítele a při vedení protíúderu. Zkušenosti potvrzují, že ztráty budou v průměru nižší než v útoku. Různá cvičení, výpočty a výzkumy ukazují, že při použití jaderných zbraní v horském zalesněném terénu v obranné operaci armády můžeme počítat s průměrnými denními ztrátami 13–15 % tanků, 7–10 % ostatní tankové techniky a 6–7 % automobilní techniky. Denní ztráty při použití klasických zbraní budou v průměru o 3–4 % nižší.

Předpokládám, že z celkového množství ztrát bude v průměru u tankové techniky 30 % běžných, 25 % středních, 15 % generálních oprav a 30 % nenávratných ztrát. U automobilní techniky bude vyšší procento běžných oprav a může dosáhnout až 65 %, 15 % může být středních oprav, 7 % generálních a 13 % nenávratných ztrát.

Z těchto údajů vidíme, že okolo 60–70 % zbraní a techniky potřebuje běžnou a střední opravu, tzn., že mohou být opraveny silami vojskových, armádních, ale i frontových opravárenských prostředků přímo v průběhu operace. Tyto možnosti se dají potvrdit i tím, že v obraně je možné delší dobu opravovat techniku na jednom místě, čímž se zvyšuje kapacita opravárenských prostředků.

Zásady TZ v horském zalesněném terénu vycházejí z obecných zásad TZ v obraně s přihlédnutím ke zvláštnostem zalesněného terénu. Vycházejí plně z rozhodnutí velitele armády a náčelníka tankové a automobilní služby frontu.

Rozvinování dílenských útvarů armády pro opravy tankové techniky je nutné organizovat tak, aby větší část byla vyčleněna na takové směry, kde je soustředěno hlavní úsilí vojsk armády a kde se očekávají největší ztráty tankové techniky. Dále je nutné vyčlenit síly pro zabezpečení předpokládaného protíúderu. Je účelné dílenské útvary armády rozdělit po rotách za svazky prvního sledu. Přidělené frontové dílenské útvary se budou využívat především k zabezpečení středních oprav techniky.

Protože je nedostatek komunikací (jak podélných, tak příčných), bude nutné organizovat opravy vozidel přímo na místech poškození. Dílenské útvary a jednotky se budou zpravidla rozčleňovat na směrech činnosti vojsk a budou se maximálně přibližovat k bojovým sestavám vojsk.

Ve většině případů nebude možné využívat místní opravárenské a jiné zdroje. Proto bude nutné organizovat přísun materiálu a nové techniky po komunikacích, což bude vyžadovat od orgánů technického zabezpečení dokonalou součinnost s orgány týlu.

Omezený počet komunikací způsobuje velké problémy při přemísťování prostředků TZ. Ke zřizování armádních SPT bude docházet v pásmu obrany každé divize prvního sledu operační sestavy armády a na směru armádního protíúderu.

SPT je účelné zřizovat v údolích a na náhorních rovinách poblíž komunikací, protože může docházet ke zvyšování úrovně hladiny v horských řekách, k sesuvům půdy a lavin. Místo pro SPT volíme tak, aby odsun poškozené techniky nepřekážel pohybu vojsk. Přírodní úkryty a členitost terénu umožňují rozvíjet dílenské a odsunové jednotky v menší vzdálenosti od bojových sestav vojsk jako za normálních podmínek.

V některých případech, kdy je ve vojscích větší množství techniky, která vyžaduje běžné opravy, může se část dílenských prostředků armády rozdělit i na divizní SPT.

K posílení vojsk na samostatném směru se vyčleňují z armádních dílenských útvarů potřebné síly a prostředky.

Dále se vylčují síly a prostředky pro opravy poškozené techniky na místech poškození. Při zaujímání obrany se odsunové osy, které byly předem dohodnuté s náčelníkem týlu, označují speciálními ukazateli a značkami. S tímto označením odsunových os se musí seznámit všichni příslušníci odsunových útvarů a jednotek. Na úseky, kde tahání poškozené techniky jed-

ním tahačem není možné, je nutné předem přesunout další vyprošťovací tanky.

Omezený počet komunikací, jejich stav a kvalita, prudké stupání a klesání, zatáčky a pozvolný sklon značně ztěžují odsun poškozené techniky. Proto je nutné poškozenou techniku odsunovat mimo komunikace do nejbližších krytů. Přitom včasný a rychlý odsun je potřebný k uvolnění komunikace pro ostatní pohyby vojsk. Proto k vyprošťování je třeba dvou i více speciálních vozidel. Z toho vyplývá zásada, že vyprošťovací a odsunové prostředky se musí maximálně přiblížit k bojovým sestavám vojsk. Při zahájení obranné operace se jednotky vyprošťovacích tanků musí přiblížit bezprostředně ke svazkům prvního sledu armády anebo (podle situace) až za útvary prvního sledu svazků s úkolem včas odsunout poškozenou techniku na armádní nebo i divizní SPT. Včasný odsun poškozené techniky z ohrožených míst snižuje možnost zničení anebo zmocnění se této techniky nepřítelem při vklínění do obranných postavení svazků prvního sledu.

Materiál vojskům a do armádních skladů přisunuje vojskový, armádní a frontový transport podle zásady nadřazený podřízenému. Za zásobování tankovým a automobilním materiálem zodpovídá nadřazený náčelník. Dílenským jednotkám na samostatných směrech se vyčlení zásoby materiálu v takovém množství, aby stačily kryt spoteřeby ze skladů nadřazeného stupně po dobu plnění stanoveného úkolu.

Pro rychlý přísun tankového a automobilního materiálu dílenským útvarům a přesun příslušníků dílenských útvarů do prostoru nahromadění poškozené techniky je výhodné používat vrtulníky. K tomu musí náčelník tankové a automobilní služby úzce spolupracovat s orgány týlu a využívat přepravní kapacitu vojskového letectva.

Pro rychlý odsun poškozené techniky (na základě součinnosti) se využívají připravené a vybudované cesty. V pásmu divize prvního sledu to budou plukovní podélné cesty vybudované pro každý prapor 1. sledu od plukovní cesty do hospodářské výdejny praporu, divizní podélná cesta pro každý pluk prvního sledu od divizi po plukovní cestu, divizní příčná osa na úrovni rozmístění druhého sledu divize a cesty pro přesun útvarů druhého sledu k čarám rozvinutí k protitúderu. Cesty připravují ženijní útvary (jednotky) a ostatní jednotky druhého vojsk.

V hloubce obrany to budou armádní podélné cesty pro každou divizi prvního sledu od armádní příčné cesty (na úrovni armádního týlu) pro divizní příčnou cestu,

2–3 armádní příčné cesty, tj. cesty na úrovni divize druhého sledu, cesty podél vodních překážek a na úrovni armádního týlu, cesty pro zabezpečení přesunu divize druhého sledu k čarám rozvinutí armádního protitúderu a cesty pro manévr raketových vojsk a míst velení.

Některé z těchto cest nebude možné v horském zalesněném terénu vybudovat. To závisí na přírodních podmínkách, terénu a množství ženijních strojů k jejich budování. Využití alespoň části vybudovaných cest pomůže řešit jeden z hlavních úkolů TZ, tj. návrat vyproštěné a opravené techniky bojujícím vojskům.

Kapacita oprav vojskových a armádních dílenských jednotek umožňuje denně vracet do bojových sestav 100 % vozidel, které vyžadují běžné opravy. Pokud se tyto prostředky správně využijí, mohou zabezpečit i střední opravy.

Dílenské útvary armády budou mít na starosti především střední opravy techniky do stanovené doby, mohou se vyčlenit i armádní prostředky pro běžné opravy. Technika, která vyžaduje opravu, se zpravidla soustřeďuje do skupin. V případě, že se zřizuje SPT, musí být plocha prostoru větší než v normálních podmínkách.

Při práci dílenských útvarů a jednotek v SPT je nutné neustále pozorovat terén, včas připravit kruhovou obranu a každé dílenské jednotce přidělit konkrétní úkol pro obranu prostoru.

Při organizaci oprav techniky je nutné v prvním pořadí opravit výzbroj, aby ji bylo možné použít k odražení útoku diverzních a jiných jednotek.

Poškozená technika v lesních prostorech se opravuje poblíž vybudovaných cest, po kterých se mohou přemísťovat vojskové a armádní dílenské a odsunové prostředky. SPT se zřizují poblíž těchto cest a v prostorech hromadných ztrát.

Z důvodu rychlého vyhledání rozvinutých SPT se musí věnovat značná pozornost označování těchto prostorů na příjezdových cestách.

Technika, kterou opravily jednotky dílenského útvaru armády, se ke svým svazkům vrací zpravidla po skupinách. Těmto skupinám velí buď důstojníci, kteří se postavili pro opravenou techniku, nebo jeden z velitelů opravených vozidel. Tyto skupiny doprovází dílenské družstvo, které zabezpečuje technickou pomoc. Návrat opravené pásové techniky vojskům se může uskutečnit i na podvalnicích.

Velení TZ v obranné operaci v horském zalesněném terénu se organizuje s cílem soustředit úsilí vojsk útvarů a jednotek TZ na zabezpečení spolehlivosti tankové a

automobilní techniky, rychle ji vyprostit a opravit, co neefektivněji využít síly a prostředky TZ a udržet vysokou bojovou pohotovost a průpravnost útvarů a jednotek TZ. Za organizaci řízení TZ odpovídá náčelník tankové a automobilní služby.

Řízení technického zabezpečení zahrnuje:

- nepřetržitý sběr informací, které jsou potřebné k usměrnění hlavního úsilí sil a prostředků TZ a ke splnění stanovených úkolů v obraně,

- studium a analýzu přijímaných informací,

- přijetí rozhodnutí pro organizaci TZ,

- plánování TZ a doručení úkolů vojskům a podřízeným jednotkám TZ,

- kontrolu a pomoc vojskům při plnění úkolů.

Přímým organizátorem TZ je náčelník tankové a automobilní služby armády. On organizuje a plně zodpovídá za službu a za TZ vojsk v operaci. Organizuje použití, rozmístění i přemísťování sil a prostředků TZ. Udržuje součinnost se zástupcem velitele armády pro týl při rozmísťování útvarů TZ, přisunu materiálu, používání cest zásobování a odsunu techniky, obrany a ochrany sil a prostředků TZ, využívání prostředků spojení a místní vojen-skoekonomické základny.

TZ řídí ze střediska, které se rozmísťuje na TVS armády. Pro řešení některých úkolů TZ v průběhu obranné operace se mohou vytvářet i operační skupiny TZ, které se vyčleňují na VS armády nebo do prostoru největších ztrát techniky.

Pro zabezpečení spolehlivosti a nepřetržitosti řízení TZ při vyřazení z činnosti TVS se předpokládá převzetí velení operační skupinou, která je na VS armády, nebo na některém TVS divize.

V průběhu obranné operace vzniknou nejsložitější podmínky pro řízení TZ při jaderných úderech nepřítele a při přípravě a vedení armádního protiúderu. V těchto situacích je třeba uskutečnit rychlý manévr prostředků TZ a v krátkém čase určit konkrétní úkoly v souladu se vzniklou složitou operační situací. Proto důstojníci služby musí vyjet k vojskům a na místě bezprostředně řídit podřízené jednotky a

útvary. Tato situace v horském zalesněném terénu si to zvláště vyžaduje, protože pronikání informací bude značně ztíženo. V průběhu obranné operace budou všechny informace o poškození bojové a jiné techniky předávány na velitelské stanoviště. K zabezpečení nepřetržitosti a stálého řízení TZ je účelné, aby náčelník tankové a automobilní služby armády byl na VS armády společně se svou operační skupinou. Toto podmiňuje i požadavek rychlé součinnosti se štábem a ostatními náčelníky druhů vojsk a služeb.

Plánování obranné operace v horském zalesněném terénu je jeden z nejdůležitějších faktorů velení TZ. Závisí na podmínkách přechodu do obrany, cílech a způsobech vedení obranné operace. TZ se plánuje na základě rozhodnutí velitele a nařízení náčelníka tankové a automobilní služby frontu. Jeho cílem je určit obsah, časový postup přípravy techniky a lidí, způsoby organizace plnění základních opatření TZ a časový plán, jak při přechodu do obrany, tak v jejím průběhu. V plánu se musí projevit vliv horského zalesněného terénu, hlavně složité podmínky průchodnosti a tím i zvláštnosti zabezpečení bojujících vojsk.

Plán TZ obranné operace do zahájení války obsahuje:

- zmobilizování sil a prostředků TZ a přesun těchto sil do pásma obrany,

- rozvíjení sil a prostředků TZ v souladu s rozhodnutím velitele armády pro vedení obrany a v horském zalesněném terénu,

- dobu a organizaci vytvoření zásob materiálu, jejich rozmístění do sledů a uvedení do plné bojové pohotovosti,

- organizaci odsunu a oprav techniky v těchto zvláštních podmínkách.

Přechází-li armáda do obrany v průběhu útočné operace, pak plán TZ bude obsahovat otázky odsunu a oprav techniky v prostorech největších ztrát, zvláště při odstraňování následků po použití zbraní hromadného ničení a vytvoření uskupení prostředků TZ v souladu s operační sestavou vojsk. Plánovaná opatření se koordinují se štábem armády, týlem a náčelníky druhů vojsk a služeb.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ

OBRANNÉ OPERACE

V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Charakteristické rysy obrany v horském zalesněném terénu ovlivňují kladně či záporně činnost týlu. Jde především o takové otázky jako rozšíření pásma činnosti vojsk a tím i rozšíření prostoru, v němž dochází nejen k rozmístění prvků týlového zabezpečení, ale i k podstatnému rozšíření vlastní činnosti týlu armády. Zvětšení hloubky operační sestavy vševojskové armády přináší zvětšení týlového pásma armády, prodlužování armádních silnic, úseků přísunu i odsunu, v materiální oblasti dochází ke změně spotřeby různých druhů materiálů, především u munice a PHM a ženijního materiálu, vytváří se možnost zvyšování zásoby u jednotek složením na zem apod.

Činnost týlu od samého začátku bude ovlivňovat i způsob přechodu vševojskové armády do obrany, a to buď za podmínek v dotyku nebo mimo dotyk s hlavními silami nepřítele. Při přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem půjde zpravidla o řadu negativních dopadů na práci týlu. Především je to nedostatek času na organizaci týlu a týlového zabezpečení z útočné činnosti na podmínky obrany. To vyžaduje široký manévr týlovými svazky, útvary, jednotkami a zařízeními, urychlenou úhradu zásob, uvolnění zdravotnických etap a další činnosti za současného přeskupování bojových svazků a útvarů i zvýšeného tlaku nepřítele do celého pásma.

Přechod armády do obrany mimo dotyk s hlavními silami nepřítele vytváří pro činnost týlu příznivější podmínky. Půjde o lepší výběr a přípravu prostorů pro rozmístění jednotlivých prvků týlu na všech stupních a lepší možnosti pro výběr a přípravu armádních silnic (přísunových — odsunových cest) pro odsun raněných a nemocných, včasné doplňování i zvýšení zásob u vojsk, dále o racionální manévr týlovými útvary a zařízeními, v neposlední řadě i o rozsah

opatření ke zvýšení odolnosti týlu a vytváření předpokladů pro přechod a zabezpečení útočné operace.

Organizace obrany vševojskové armády v horském zalesněném terénu vychází z obecných zásad obrany, ovšem s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám a celkové operačně taktické situaci. Obdobně organizace týlu a týlového zabezpečení musí vycházet z obecných zásad týlového zabezpečení obranné operace a důsledně respektovat rozhodnutí velitele pro obranu. Svérázné fyzickogeografické podmínky v horských zalesněných oblastech však vnášejí do činnosti týlu řadu zvláštností, které ovlivní práci týlu. Půjde především o tyto zvláštnosti:

- vedení obrany na široké frontě s přehrazováním směrů předpokládaného úderu nepřítele si vynutí členění týlu do šířky,
- řídká silniční síť a omezená sjízdnost okolního terénu ztěžuje pohyb dopravních prostředků; navíc údržba, budování nových cest, objížděk, výhybek, mostů apod. si vyžádá mnoho sil, prostředků a času,
- je nedostatek vhodného prostoru pro rozmísťování týlových jednotek, útvarů a zařízení,
- je snížený přepravní výkon dopravních prostředků, vyšší opotřebení techniky a materiálu,
- půjde o enormní růst spotřeby PHM (až o 100 %),
- je zvýšené nebezpečí napadení TÚZ vzdušným nepřítelem na komunikacích a v místech jejich centralizace,
- značné kolísání teploty vede ke zvýšenému onemocnění vojsk a jiné.

V organizaci týlu při rozmísťování a přemísťování týlových útvarů a jednotek na stupni vojskového i operačního týlu je nutné plánovat potřebu rozptýlení činnosti týlu na vzájemně samostatné (izolované) směry, popř. obranné úseky, kdy nebude možný manévry týlovými útvary a jednotkami z jednoho na druhý směr (prostor). Půjde v podstatě o vytvoření autonomního týlového zabezpečení silami a prostředky týlu jednotlivých stupňů jejich rozdělením (decentralizací) na jednotlivé směry k plnému týlovému zabezpečení vojsk v tomto prostoru (směru). Např. na stupni armádního týlu můžeme vyčlenit část sil a prostředků armádní brigády materiálního zabezpečení (oddělení) na druhý směr, popř. vyčlenit i pohyblivou zálohu materiálu na další směr. S těmito prostředky je nutné pochopitelně vyslat i operační skupinu pro organizaci, velení a řízení týlového zabezpečení na daném směru. Obdobným způsobem můžeme rozčlenit síly a prostředky zdravotnického a silničního zabezpečení vševojskové armády.

Na stupni vojskového týlu členění praporu materiálního zabezpečení není zpravidla vhodné na více než dva směry. V případě nutnosti je možné na odlehlejších úseku obrany zvýšit zásoby a dopravní prostředky týlu pluku jejich dočasným přidělením z týlu divize.

Při členění týlových útvarů a jednotek na zabezpečení několika směrů je nutné mít na zřeteli, že hlavní část sil a prostředků týlu se rozmísťuje na tom směru, kde se předpokládá případný přechod do útoku. Týlové útvary, jednotky a zařízení se rozmísťují poblíž silnic a horských cest, v prostorech chráněných před účinky zbraní hromadného ničení. Vzdálenost jejich rozmístění od předního okraje bude zpravidla určována především dobou, potřebnou k překonání

této vzdálenosti dopravními prostředky. Můžeme počítat se zkrácením vzdálenosti přibližně v průměru o jednu třetinu.

Členění týlu musí odpovídat rozhodnutí velitele armády pro obranu, operační sestavě vojsk i případnému plánovanému manévru svazky a útvarů.

Hloubka armádního týlového prostoru, určená zadní hranicí týlu armády v týlové směrnicí frontu, může dosahovat 150—180 km (i více) od předního okraje.

Nedostatek vhodných prostorů především z hlediska silničního zabezpečení neumožní vždy určit a obsadit záložní prostory týlových útvarů, jednotek a zařízení. Proto otázkám obrany a ochrany týlu bude nutné věnovat zvýšenou pozornost, zejména pak maskování, ochraně komunikací, protipožární ochraně, opatřením k rychlému odstraňování následků napadení, hašení požárů i k včasnému opuštění prostoru.

V silničním zabezpečení, přestože i v horských zalesněných oblastech může být poměrně hustá silniční síť, bude se zpravidla nedostávat vhodných silnic jak podélných, tak příčných z hlediska konkrétních podmínek obranné operace. To proto, že směry komunikací vedou vzhledem k horským lesním komplexům údolími, mají množství serpentín k překonání výškových rozdílů, velký počet mostů a propustí, bývají spíše užšího profilu s velmi omezenými možnostmi objetí terénu a mohou mít i různou kvalitu (stav).

Je proto nutné organizovat jejich úpravu ke zvýšení propustnosti, budování výhybek při jednosměrném provozu, míst pro překládání materiálu, v zimě zásoby posypového materiálu apod. K zabezpečení plynulého provozu bude nutné organizovat pořádkovou službu se zaměřením na kritická místa a těžko sjízdné úseky, které je nutné zajistit pohotovostními a vyprošťovacími prostředky. Značně náročné na zabezpečení budou horské cesty, které využívají především nižší stupně velení. (Pro snazší orientaci řidičů se strany podél nich označují bílou barvou.) Dopravní prostředky bude vhodné vybavovat prostředky pro snadnější zdolávání svahu a terénu (písek, hatě, špalky apod.).

Minimální požadavek na počet komunikací je jedna přísnová a odsunová cesta u divize s možností větvení k plukům prvního sledu a po jedné armádní silnici na každém samostatném směru.

Vzhledem k nedostatku silnic bude provoz na nich značný a musí být koordinován nadřazeným náčelníkem.

Doplňování zásob a materiální zabezpečení bude ovlivňovat především vyšší spotřeba PHM, dělostřelecké munice a munice pro ruční zbraně, trhavin pro budování prostorů a výstavbu cest, tankového a automobilního materiálu v důsledku náročných podmínek exploatace techniky.

Při plánování a organizaci přísunu je nutné přihlížet k rázu terénu a času, který potřebují dopravní prostředky k překonávání vzdáleností. Vzhledem k těžkým provozním podmínkám a nepřehlednosti terénu bude přísun materiálu probíhat většinou během dne. V jednotlivých případech se bude přísun usku- tečňovat i pomocí vrtulníků, popř. soumary a nosiči.

Využívání různých druhů dopravy (zásobování) vyžaduje, abychom vytvořili překládkové prostory na styku změny dopravy a zabezpečili dostatek sil a prostředků pro manipulační práce s materiálem.

Podmínky přísunu v horských zalesněných oblastech s přihlédnutím i k roč-

nímu období budou nejen ztíženy, ale mohou značně omezovat celkový objem přísunu. Bude proto nutné, zvláště při vedení obrany na samostatných (geograficky oddělených) směrech, aby vojska byla plně zabezpečena na co nejdelší dobu bez přímé (denní) závislosti na přísunu. To předpokládá (vedle přijatých organizačních opatření) zvýšit zásoby materiálu (především munice) v palebných postaveních a u jednotek včetně zásob potravin a vody, speciálního materiálu u jednotek druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb a pohonných hmot přímo u techniky. Tímto způsobem můžeme čelit jakýmkoliv nepředvídaným okolnostem v materiálním zabezpečení obrany a vytvořit i podmínky pro případný boj v obklíčení.

Při určování celkové spotřeby materiálu pro armádu vycházíme z orientačních předpokladů. Nemůžeme předem určit trvání období přípravy operace, období jejího vedení, ani možné ztráty materiálu.

Základ zabezpečení budou tvořit (jako za normálních podmínek) pohyblivé zásoby materiálu ve vojskovém týlu v průměru na 4—5 dnů a armádní normativ zásob ve skladech armádní brigády materiálního zabezpečení, jehož výše je stanovena na další 2 dny bojové činnosti. Zásoby budeme rozmísťovat tak, aby byla zabezpečena samostatnost vytvořených uskupení vojsk z materiálního hlediska. Půjde o včasný manévr zásobami těm jednotkám, které budou závislé na zvýšených zásobách. Těžba z místních zdrojů bude mít jen omezený význam.

Zdravotnické zabezpečení při obraně v horském zalesněném terénu ovlivní zejména obtížné vyhledávání raněných, ztížené podmínky pro rozvíjení zdravotnických etap a pro odsun raněných a nemocných, zabezpečení útvarů a svazků na několika směrech a v neposlední řadě i možnosti zvláštního poškození zdraví vlivem klimatických podmínek (střídání chladu, tepla, nadměrného slunečního záření), dále výskyt klíšťat, vztekliny apod.

Při organizaci zdravotnického zabezpečení kromě obvyklých opatření musíme přizpůsobit zdravotnické etapy pro činnost v horách. To předpokládá rozšířit jejich odborné pomoci posílením lékařů specialisty, připravit příslušníky zdravotnické služby a další pomocný personál pro vyhledávání, sběr a vynášení raněných, dále u obvazíšť zvýšit zásobu zdravotnického materiálu, vody, příkrývek, kontrolovat častěji zdravotní a hygienický stav vojsk, zřizovat překladiště pro raněné a nemocné z jednoho druhu odsunových prostředků na jiný apod. Rozhodující význam při ošetření raněných sehraje svépomoc a vzájemná pomoc. Zdravotnické etapy přiblížíme co nejvíce k vojskům a výrazně označíme přístup k nim.

Bude-li mít divize k dispozici dvě odborné etapy lékařského zabezpečení, tzn. divizní obvazíště a samostatný zdravotnický oddíl, mohou zabezpečit dva samostatné směry. V jiném případě bude nutné posílit plukovní obvazíště k zabezpečení odborné lékařské pomoci. Ke zdravotnickému zabezpečení v hloubce obrany bude zpravidla armáda vytvářet záložní čáru rozvinutých etap odborné lékařské pomoci péčí samostatných zdravotnických oddílů armády ve vzdálenosti 10—15 km od divizních obvazíšť pro případ vlonu nepřítele do obrany a vyřazení funkce divizní zdravotnické etapy apod.

Dalším prvkem budou představené zdravotnické zálohy, kterými může armáda zabezpečit až tři zdravotnické odsunové směry. Představené zdravotnické zálohy

umístíme v rámci druhého (armádního) pásma obrany mimo předpokládaný směr úderu nepřítele v místech, odkud je možný rychlý zásah a manévr ve prospěch zabezpečovaných vojsk. Jejich umístění musí dále respektovat čáry zasažení a směry protiútoků (protiúderů), ale i zabezpečení vojsk při případném přechodu do útoku.

Zbývajících síly a prostředky zdravotnického zabezpečení armády budou začleňovány ve zdravotnické záložce, rozmístěné poblíž (10—15 km) TVS armády.

K odsunutím raněných a nemocných použijeme ve větší míře prostředky jednotek, zvláště obrněné transportéry a dále vrtulníky.

Průměrné denní zdravotnické ztráty zpravidla nepřesáhnou hodnoty předpokládaných zdravotnických ztrát v obraně, tj. 1,7—3,2 % při použití klasických zbraní a 4,5—6,3 % při používání zbraní hromadného ničení.

Pozornost budeme věnovat i hygienickým a protiepidemickým opatřením jak mezi příslušníky armády, tak mezi místním obyvatelstvem v celém pásmu obrany armády. Půjde především o zjišťování a likvidaci ohnisek infekčních nemocí, preventivní opatření u vojsk a kontrolu dodržování hygienických a protiepidemických zásad. Na plnění uvedených úkolů se podílí hygienicko-epidemiologický oddíl armády.

Velení týlu ve své podstatě nebude vybočovat z platných zásad velení týlu v obranné operaci. Při plánování a organizaci týlového zabezpečení obrany v horském zalesněném terénu bude náčelník týlu — zástupce velitele se svým štábem a náčelníky týlových služeb řešit řadu specifických otázek. Proto je žádoucí, jsou-li k tomu především časové podmínky, organizovat s podřízenými funkcionáři (jak na stupni divize, tak armády) týlovou součinnost v rozhodujících otázkách organizace týlu, přísunu a doplňování zásob, zdravotnického zabezpečení, obrany a ochrany týlu s přihlédnutím k možným variantám.

Bude-li řešeno autonomně týlové zabezpečení na jednotlivých (samostatných) směrech, bude nutné na tyto směry vysílat i týlové operační skupiny (jednotlivé týlové funkcionáře) k posílení prvku velení a samostatnosti rozhodování.

Plnění úkolů týlu se neobejde bez úzké součinnosti s operačním štábem, náčelníky druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Nešablonovitost, aktivní přístup k plnění úkolů spolu s vysokou odpovědností orgánů týlu vytváří předpoklady k úspěšnému týlovému zabezpečení svazků a útvarů armády v podmínkách vedení obranné operace v horském zalesněném terénu.

Při činnosti na jednotlivých směrech bude značně ztížen osobní styk s velitelem i celkové řízení týlu. Bude proto nutné, aby na týlu od stupně divize byl k dispozici pro velení týlu vrtulník.

Týlové zabezpečení obranné operace vševojskové armády vedené v podmínkách horského zalesněného terénu se bude uskutečňovat na podkladě obecně platných zásad organizace týlu, materiálního, zdravotnického zabezpečení i ostatní činnosti týlu spojené s obsluhou vojsk. Navíc musí orgány velení týlu, týlové svazky, útvary, jednotky a zařízení řešit (aplikovat) řadu specifických

otázek a úkolů, které vyplývají ze svérázných fyzickogeografických podmínek horských zalesněných oblastí.

Dále vedle plnění své funkce v rámci obranné operace musí týl spolu s ostatními druhy vojsk, speciálních vojsk a služeb vytvářet podmínky pro rychlý přechod vojsk armády do útočné operace.

Druhá světová válka přesvědčivě ukázala, že úspěchu v boji můžeme dosáhnout v případě, jestliže vojska a jejich týly byly předem připraveny k činnosti ve složitých podmínkách. Při řešení praktických otázek týlového zabezpečení je proto nutné se stále vracet ke zkušenostem Sovětské armády z Velké vlastenecké války a obohacovat je o nové poznatky týlového zabezpečení vojsk v soudobých podmínkách vedení boje a operace.

Strategická obrana

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora V. V. Turčenka, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 7/1982.

Ozbrojený zápas, jak o tom svědčí zkušenosti ze světových válek a analýza současných názorů na její vedení, má tendenci ke zvětšení rozmachu, narůstání rozhodnosti cílů a dynamiky bojové činnosti ve všech prostorových sférách. Soudobá světová válka, podaří-li se jí vnútit lidstvu reakčním silám imperialismu, bude mít nepochybně globální rozmach, bude vedena seskupením států a bude charakterizována rozhodným bojem za získání a udržení strategické iniciativy, používáním nejničivějších a dosud nevidaných prostředků ničení, hromadnými ztrátami na obou stranách a rychlými změnami forem a způsobů plnění operačních a strategických úkolů.

Pravděpodobnost vzniku války na všech nejdůležitějších válčících ještě naléhavěji, než tomu bylo dříve, vyzvedává problém dovedného spojování útoku a obrany. Ani jedna strana nemůže počítat s tím, že bude všude silná, schopná udržovat rozhodující převahu sil a prostředků a vést jen aktivní útočnou bojovou činnost. Na jednotlivých směrech a válčících budou vojska donucena přecházet ke strategické obraně; někdy to bude i plánováno. Strategický útok bude tak nejpravděpodobněji spojován se strategickou obranou.

Zkušenosti z minulých válek umožňují hluboce objasnit podmínky, formy a způsoby přípravy a vedení strategické obrany. Strategickou obranu ve druhé světové válce byla donucena vést anglo-francouz-

ská vojska v roce 1940, Sovětská armáda v letech 1941–1942 a německá fašistická vojska od prosince roku 1941 do června roku 1942, v dalším období od října roku 1942 do skončení války v Evropě. Ozbrojené síly USA a Japonska v prostoru Tichého oceánu se rovněž uchýlovaly v různé době ke strategické obraně.

V roce 1941 byla donucena Sovětská armáda vést obranu na celé sovětsko-německé frontě, v roce 1942 na velké její části, a to formou souhrnu současně a postupně vedených obranných operací strategického rozsahu. Jako příklad je možné uvést plánovanou obranu sovětských vojsk v létě roku 1943 u Kurska. Bojová činnost sovětských vojsk měla formu strategické obranné operace, která přerostla bez přestávky zpočátku do protiútoků a potom do celkového strategického útoku.

Cílem článku je objasnit možné cíle, obsah a zvláštnosti přípravy strategické obranné operace na základě zkušeností z minulých válek a poválečných názorů. Taková operace se vší pravděpodobností zůstane hlavní formou vedení obrany ve velkém měřítku. Může být vedena na kontinentálním válčisti nebo na strategickém směru, v těsné spojitosti se strategickými útočnými operacemi na druhých válčících a směrech. Může probíhat na začátku nebo v průběhu války, s použitím jen klasických zbraní nebo všech prostředků ničení, včetně jaderných, na obou stranách.

Cíli strategické obranné operace mohou být: zmaření nebo odrazení strategického útoku nepřítele, udržení (obrana) určitého teritoria, získání času k soustředění potřebných sil a prostředků, úspora sil na jedné směrech k vytvoření převahy na

druhých směrech. Strategická obranná operace vcelku tak, jak ukázaly bohaté zkušenosti z Velké vlastenecké války, musí vytvořit podmínky k přechodu vojsk do útoku (protiútku) s cílem úplné porážky nepřítele.

Obsah strategické obranné operace

Studium zkušeností z válek ukazuje, že každá obranná operace strategického rozsahu byla operací skupiny frontů (skupiny armád). Jejím hlavním obsahem byla převážně obranná bojová činnost, sražení a boje pozemních vojsk, která plnila hlavní úkoly při odrazení strategického útoku nepřítele nebo jeho protiútku. Pozemní vojska bojovala formou frontových obranných operací, které ve strategické obranné operaci nebyly vedeny osamocně, ale v těsném souladu mezi nimi, s obrannými a útočnými operacemi na jiných válečných nebo strategických směrech. Kromě toho společně s obrannými operacemi frontů byly vedeny vzdušné operace, samostatné hromadné letecké údery dálkového letectva, bojová činnost vojsk protivzdušné obrany k odrazení úderů vzdušného nepřítele.

Strategické obranné operace měly tedy vševojskový charakter a byly vedeny za účasti různorodých sil a prostředků, které co do obsahu a způsobů plnily různé úkoly obrany v těsné součinnosti, podle jednoho zámýslu a plánu velení k dosažení celkového strategického obranného cíle.

Můžeme předpokládat, že i **soudobá strategická obranná operace bude tvořit souhrn sladěných a vzájemně spojených (cíli, místem a časem) operací, úderů, bojové činnosti, sražení a bojů svazů a svazků různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, vedených podle jednoho zámýslu a plánu.**

Obsah strategické obranné operace ovšem zřejmě projde podstatnými změnami ve spojitosti s vybavením vojsk novými prostředky ozbrojeného boje a v důsledku toho rostoucími jejich palčivými, údernými a manévrovými možnostmi. Především to předurčuje vedení strategické obranné operace **aktivními formami**, v jejímž rámci může mít větší místo **útočná bojová činnost**. Bude proto možné vést rozhodnější protiučery nejen v armádním a frontovém měřítku, ale i protiučery velkých strategických záloh. Takové protiučery, tak jako i dříve, jsou součástí strategické obranné operace.

Jako příklady použití operačních a strategických záloh k vedení protiučery je možné uvést bojovou činnost mechanizova-

ných a střeleckých sborů v prvních obranných operacích Sovětské armády v roce 1941 na západním a jihozápadním směru, 5. gardové vševojskové a 5. gardové tankové armády v kurské operaci a jiné. Protiučery mechanizovaných sborů na jihozápadním směru v červnu roku 1941 zmařily plán nepřítele k rozhodnému průlomu ve směru na Kyjev; protiučery u Kurska zabezpečily zničení úderných sil hitlerovských vojsk a v mnoha směrech napomohly k vytvoření podmínek pro přechod sovětských vojsk v obraně k rozhodnému protiútku.

Kromě protiučery byly využívány strategické zálohy k zaujetí obranných pásem v hloubce, k vytvoření nové fronty obrany a v řadě případů i k zesílení frontů v obraně a k plnění různých, často překvapivě vzniklých úkolů v průběhu odrazení úderů nepřítele.

Útočná činnost ve strategické operaci se může projevovat ve vedení jednotlivých střetných úderů na některých směrech, někdy i (za výhodné situace) k vedení úderů s předstihem na uskupení nepřítele, která se připravují k útoku. Současně s obrannými operacemi frontů není kromě toho vyloučena ani účelnost jednotlivých útočných operací v rámci strategické obrany: v roce 1941 u Smolenska, Rostova a Tichvina, v roce 1942 u Voroněže a Rževa. I když tyto i jiné útočné operace měly omezené operační cíle a poměrně velký rozmach, sehrály významnou úlohu při odrazení strategického útoku nepřítele na rozhodujících směrech a dosažení celkových cílů strategických obranných operací.

V rámci vedení protiučery a jednotlivých útočných operací ve strategické obranné operaci mohou být používány i vzdušné výsadky, které v těchto podmínkách budou pravděpodobně plnit omezenější úkoly než v útoku.

Současně s frontovými obrannými a jednotlivými útočnými operacemi, protiučery strategických záloh v rámci strategické obranné operace mohou být její součástí vzdušné operace s vedením leteckých úderů a protivzdušné operace k odrazení vzdušného nepřítele. Např. v kurské obranné operaci byly připraveny a vedeny speciální vzdušné operace k vybojování nadvlády ve vzduchu.

Na nejdůležitějším významu ve strategické obranné operaci nabývá strategický manévř různými silami a prostředky. Mohou jej uskutečňovat velká uskupení pozemních vojsk, včetně operačních a strategických záloh, vojska protivzdušné obrany a vzdušné výsadky k zesílení obrany na nejnebezpečnějších směrech, k vytvoření protituderných uskupení nebo přenesení úsilí obrany z jedné směru na druhý směry.

Z toho všeho vyplývá, že principiálně novými rysy strategické obranné operace v současné době je **vyšší manévrovost a aktivnost jejího vedení**. To předurčuje i nový kvalitativní obsah operace, jejímž základem je **obránně útočná bojová činnost vojsk**. Její základ byl položen již v prvních obranných operacích Sovětské armády v roce 1941 a zejména v obraně u Kurska v roce 1943. Tam se protitudery změnila ve velká střetná sražení.

Tendence ke zvětšení podílu útočné bojové činnosti v průběhu strategické obrany je stejná jako i možnost obranné bojové činnosti v průběhu strategického útoku. Svědčí o posílení vzájemné spojitosti a vzájemném prolínání útoku a obrany, o sblížení charakteru jejich vedení. To předpokládá ve své podstatě možnost vzniku různých forem strategické činnosti ozbrojených sil a nových způsobů vedení soudobých operací. Není vyloučeno např. uznat takové formy, jako jsou **obránně útočné nebo útočně obranné operace** různého rozsahu. Za druh strategické obranné, jakož i útočné operace, je možné pokládat i vedení každé z nich v podmínkách použití jaderných zbraní na obou stranách. V takovém případě bude vedena zbylými a obecnými omezeními silami, ve složitě radiční situaci, v podmínkách velkých ztrát na obou stranách atd.

V jaderné válce se podstatně změnil i obsah strategické obranné operace. **Hromadné jaderné údery** se stanou hlavním prostředkem nejen zničení útočných uskupení nepřítele a zničení důležitých objektů, ale i zmaření jeho útoku. Tvoří bezpochyby hlavní obsah strategické obranné operace. Rozhodující podmínkou k dosažení odolnosti strategické obrany v jaderné válce musí být současně **schopnost čelit hromad-**

ným jaderným úderům nepřítele. Ve spojitosti s tím bude mít značný význam činnost vojsk v obraně k zabezpečení ochrany proti jaderným zbraním, uskutečnění opatření k obnovení bojeschopnosti těch uskupení, která budou mít velké ztráty po jaderných úderech nepřítele, kromě toho k obnovení systému obrany, která bude mít v těchto podmínkách se vši pravděpodobností ohniskový charakter.

V závislosti na následcích hromadných jaderných úderů válčících stran mohou být vojska v obraně donucena pokračovat ve vedení obrany. Na těchto směrech, kde si uchovají bojeschopnost a nepřítel bude mít velké ztráty, je nezbytné maximálně využít výsledků vlastních jaderných úderů a použít útoku dílčího charakteru nebo vést útočné operace. Efektivními údery na nepřítele může být kromě toho ukončena obrana a vzniknou výhodné podmínky pro přechod vojsk v obraně do útoku (proti-útku).

Všechny vyjmenované součásti strategické obrany — operace, údery (včetně jaderných), bojová činnost, sražení a boje, které vedou svazy a svazky druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v různé spojitosti a střídáním, tvoří tak jednotný celek — **strategickou obrannou operaci**. Ve všech podmínkách se předpokládá operace vést koordinovaně, podle jednoho zámyslu a plánu a za řízení Hlavního velení. V tom se především projevuje jeden z hlavních principů sovětského vojenského umění — dosažení cíle operace společným sladěným úsilím různorodých sil a prostředků v jejich těsné a nepřetržité součinnosti. Tento princip se stal trvalou součástí praxe strategické činnosti sovětských vojsk v letech Velké vlastenecké války a plně si uchovává svou přijatelnost i v soudobých podmínkách.

Z analýzy obsahu strategické obranné operace vyplývá ještě jeden její charakteristický rys — **vševojskový charakter**. To je podmíněno tím, že se jí zúčastní různorodé síly a prostředky, které plní různé operační a strategické úkoly k dosažení cíle obrany v celku, že vševojskové velení zabezpečuje centralizované řízení všech sil a prostředků.

Organizace obrany

Nejdůležitějším faktorem dosažení odolnosti strategické obrany byla vždy její účelná organizace a její včasné zaujetí vojsky — do zahájení útoku nepřítele. Organizace obrany znamená vytvoření její určité struktury, jejíž součástí byl složitý komplex určitých prvků. Na základě zkušeností

z Velké vlastenecké války k nim patřily:
— strategické uskupení vojsk a jejich organizace,
— připravené palebné ničení nepřítele (palebné a letecké údery, systém palby),
— systém obranných čar, pásem a postavení,

- systém ženijních zátarasů,
- systémy protitankové, protivzdušné a protivysádkové obrany.

Takovou obranu v plném rozsahu se ovšem nepodařilo vždy organizovat v praxi. Např. obranné operace Sovětské armády v letech 1941—1942 byly charakterizovány jejich nedostatečnou přípravou, budováním obrany v krátké době a zpravidla již v průběhu zahájeného útoku nepřítele. V takových podmínkách nebylo možné obranu zcela vybudovat. Dokončení její organizace bylo uskutečňováno v průběhu operace, po celé řadě postupných obranných sražení s vynuceným odchodem vojsk a opuštěním určitých území. Proto cíle odražení strategického útoku nepřítele, např. na Moskvu a Stalingrad, splnila vojska až v závěrečných obdobích vedení obrany. Obrana v kurské a balatonské obranné operaci byla organizovaná včas. Vojska ji zaujala a organizovaně se střetla s nepřítelem a tak úspěšně splnila stanovené úkoly.

Organizace obrany v podmínkách použití jaderných zbraní bude zahrnovat nový nej důležitější prvek — připravené jaderné ničení nepřítele v podobě jaderných úderů, které mohou být vedeny v závislosti na situaci buď samostatně, nebo společně s použitím klasických zbraní.

Organizace obrany, na základě zkušenosti, závisí na rozhodnutí pro strategickou obrannou operaci. V souladu s tím ji vojska budují podle konkrétní situace, včetně zhodnocení složení a stavu vlastních ozbrojených sil i nepřítele, možného zámyslu jeho útočné operace, poměru sil a prostředků, v závislosti na charakteru terénu na daném válečném nebo strategickém směru atd. Při stanovení konkrétní varianty organizace obrany je nutné ve všech případech brát v úvahu neustálé nebezpečí přechodu nepřítele k použití jaderných zbraní.

Strategické obranné uskupení vojsk a jejich uclnění jsou důležitými prvky budované obrany. Přitom vždycky vznikaly dva problémy, podmíněné nedostatkem sil a prostředků vojsk v obraně a jejich převahou u nepřítele. První — jak účelně rozdělit vojska podél fronty (na směrech) o velké šířce, aby vlastní hlavní síly mohly čelit úderným uskupením nepřítele. Druhý — jak organizovat samotná uskupení, aby bylo možné zabezpečit narůstání úsilí obrany na nebezpečných směrech a zničit nepřátelská uskupení, která pronikla do týlu.

Na základě toho v každé strategické obranné operaci byly vytvářeny: hlavní obranné uskupení na očekávaném nebo zjištěném směru hlavního úderu nepřítele

a uskupení vojsk k obraně dalších směrů. Kromě toho bylo vytvářeno uskupení svazů a svazků různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk: letectva, vojsk protivzdušné obrany, dělostřelectva a jiných.

Sestava každého uskupení vojsk byla členěna do hloubky. Přitom byly vytvářeny: první sled ve složení jednoho nebo několika frontů, v některých případech záložní front (při obraně na západním směru v roce 1941 nebo u Kurska v roce 1943), nebo zálohy složené ze samostatných vojskových a tankových armád, tankových, mechanizovaných a střeleckých sborů. Mezi prvky sestavy vojsk ve strategické obranné operaci v řadě případů patřily síly dálkového letectva a vojska protivzdušné obrany, které byly nasazeny k vedení operace.

Uskupení vojsk a jejich sestava nejsou totožné, ale různé pojmy. Uskupení vojsk znamená jejich rozdělení na směry a sestava vojsk je jejich rozmístění podle určitého systému v terénu a jejich členění do sledů podle prvků s přihlédnutím k postupnému použití svazů a svazků v obraně a charakteru jejich činnosti v průběhu odražení strategického útoku nepřítele.

Zkušenosti z minulé války přesvědčivě ukázaly, že dovedné a včasné vytvoření výhodných uskupení vojsk a jejich správné sestavy v souladu se situací byly prvotními faktory úspěšného vedení strategické obranné operace. Především bylo nezbytné správně určit směry úderů nepřítele a zvláště směr jeho hlavního úderu a tam soustředit hlavní úsilí vojsk v obraně. V praxi přípravy strategických obranných opatření se to nepodařilo vždycky udělat včas, protože volbu směrů úderů a přijetí opatření k zabezpečení jejich utajení má výjimečně útočník.

V některých strategických obranných operacích sovětských vojsk, ve spojitosti s reálnou možností několika variant vedení hlavního úderu nepřítele, připouštělo se při organizaci obrany bránit všechny nebezpečné směry. To mělo nevyhnutelně za následek téměř rovnoměrné rozdělení sil a prostředků podél fronty, oslabení druhých sledů a záloh. Takovou obranu mohla vojska v útoku přirozeně snáze překonat a rychle vyjít do jejich hloubky.

Na základě zkušeností z Velké vlastenecké války je možné vyvodit závěr, že nejsložitější podmínky pro vytvoření obranného uskupení vojsk a jejich sestavy při přechodu ke strategické obraně vzniknou v průběhu vedeného útoku. V takové situaci bude nutné přeskupit vojska, přenést úsilí z jedné směry na druhou, vést část sil do zálohy a přijmout rovněž

opatření pro přípravu obrany se současným vedením obranné činnosti. Již v letech minulé války vznikl **problém zkrácení doby na přípravu obrany**. Může být řešen operativnější prací orgánů velení na strategickém a operačním stupni, dalším zvyšováním manévrovosti a bojových možností vojsk, uměním vyvést obranu v útočném uskupení, centralizovaně využívat a hromadně používat letectvo jako nejmanévrovější prostředek, rychle vytvářet systém ženijních zátarasů atd.

Jedním z důležitých prvků organizace obrany je **příprava palebného ničení nepřítelů v určitém systému**. V každé strategické obranné operaci minulé války bylo připravováno současně se zaujetím obrany vojsk. Přitom v první řadě byl vytvářen systém palby všeho druhu a byly připravovány letecké údery na hlavní uskupení vojsk nepřítelů, jeho letiště, místa velení a jiné důležité objekty. Systém palby byl organizován — dělostřeleckého zpravidla podle plánu obrany na stupni frontů a armád, sborů a divizí, pěchotních zbraní, palby tanků, samohybných děl a protitankových prostředků na stupni divizí, pluků a praporů. Hlavní pozornost byla věnována vytvoření systému protitankové palby o velké hustotě k odrazení tankových úderů nepřítelů, kromě toho i organizací systému protivzdušné obrany k odrazení jeho hromadných leteckých úderů.

Nejdůležitějšími úkoly strategického a operačního velení při organizaci palebného ničení nepřítelů vždycky byly: hromadné použití letectva a dělostřelectva ze zálohy Hlavního velení, určení prostorů a způsobů vedení leteckých a dalekých palebných úderů s využitím dalekonosných dělostřeleckých systémů, organizace dělostřelecké a letecké protipřiprav. Zkušenosti ze strategických obranných operací Velké vlastenecké války (např. u Kurska) umožňují vyvodit závěr, že k účasti v protipřipravě je nezbytné zasazovat hlavní síly letectva a dělostřelectva, které jsou na daném směru, kromě toho i síly přemístěné z jiných směrů a z druhých sledů a záloh. Velmi důležité rovněž je, aby byla vedena s překvapením pro nepřítel a předcházela jeho dělostřelecké a letecké přípravě. Hlavní síly letectva a dělostřelectva po skončení protipřiprav je nutné soustředit na přímou leteckou a dělostřeleckou podporu vojsk v obraně; to bylo pravidlem v praxi obranných operací Sovětské armády v minulé válce.

Rostoucí bojové možnosti letectva a dělostřelectva v soudobých podmínkách, které jsou charakterizovány velkou ničivou silou, dalekým dosahem, mobilností a rych-

lou činností, kromě toho existence raketových vojsk — to vše má za následek **tendenci ke zvýšení úlohy palebného ničení nepřítelů v obraně a jeho výsledků**. Především se zveštuje schopnost obránce podstatně zesílit palebné působení proti uskupením v útoku do velké hloubky, a to vedením mohutných leteckých a dalekých palebných úderů, účinněji provádět palebnou protipřipravu a dosahovat vysoké spolehlivosti palebného ničení vojsk nepřítelů v útoku.

Hromadné použití nejúčinnějších palebných prostředků v obraně zabezpečuje tak nejen způsobení ztrát nepříteli, ale i dosažení zmaření jeho útoku. To zvyšuje rozhodnost cílů obrany.

Údery letectva, raketových vojsk a dělostřelectva klasickými prostředky při vedení strategické obranné operace v podmínkách jaderné války budou nevyhnutelně spojeny s jaderným ničením uskupení nepřítelů v útoku do velké hloubky jejich sestavy. To bude hlavním prostředkem zmaření jeho útoku.

Složitým a obtížným prvkem organizace strategické obrany bylo vždy určení a vybudování **systému obranných čar** na válčišti nebo na strategickém směru a jejich ženijní příprava. Takový systém v letech Velké vlastenecké války zahrnoval hlavní a druhé pásmo obrany, které zaujímaly první sledy armád a tvořila taktickou hloubku obrany; dále armádní a frontové obranné čáry, předurčené k zaujetí obranných frontů, které tvořily operační hloubku obrany; kromě toho týlové obranné čáry, připravované ve strategické hloubce, které zaujímaly strategické zálohy a odcházející vojska prvního sledu. Mimo to byla budována mezilehlá a příčná pásma a postavení, v některých případech, a to při nedostatku času na přípravu obrany, bylo budováno zabezpečovací pásmo nebo předsunuté postavení před hlavním pásmem obrany.

Hlavní pozornost ve všech podmínkách byla věnována přípravě a vybudování taktické hloubky obrany, především hlavního pásma, aby bylo možné odrazit první a nejsilnější úder nepřítelů v útoku a nedopustit jeho proniknutí do hloubky operační, a natož strategické obrany. Proto hlavní pásmo bylo zpravidla nejrozsáhlejší ze ženijního hlediska a nejvíce nasyceno vojsky. Obvykle zahrnovalo několik obranných postavení budovaných (od roku 1943) systémem souvislých zákopů a spojovacích zákopů, v některých případech i opevněné rajóny (např. v obranných operacích na jihozápadním směru v roce 1941). V rozmezí hlavního pásma obrany byly po-

užívány nejen divize prvního sledu, ale i zálohy armád, někdy i frontu. Všechno to vedlo k tomu, že k udržení hlavního pásma a celé taktické hloubky obrany byla vedena nejpornější bojová činnost při odražení útoku nepřitele.

V hloubce obrany byly budovány jedna až dvě armádní a jedna nebo několik frontových obranných čar. Byly připravovány na nejnebezpečnějších směrech. V důsledku nedostatku sil a prostředků je vojska včas neobsazovala. To mělo za následek zmenšení hloubky sestavy vojsk v obraně, nepříznivě se to projevilo na její odolnosti a vyvolalo nutnost zabezpečit narůstání úsilí vojsk v průběhu obranné operace zasažením operačních a strategických záloh.

Týlové obranné čáry byly zpravidla budovány současně s přípravou strategické obranné operace, v celé řadě případů i v průběhu jejího vedení. Byly budovány ve strategické hloubce na nejnebezpečnějších směrech, zvláště tam, kde se předpokládala možnost průlomu nebo se již průlom uskupení nepřitele v útoku projevil.

Při přípravě kurské strategické obranné operace jen v hloubce obrany frontu prvního sledu (do 100 km i více) bylo vybudováno až šest obranných pásem, včetně jednoho armádního a tři frontových. Ta na rozdíl od dřívějších strategických obranných operací obsazovala včas vojska druhých sledů a záloh armád a frontů. Byla připravována i obranná čára vojsk Stepního vojenského okruhu v hloubce 50 až 70 km od posledního týlového pásma frontu prvního sledu a kromě toho i strategická obranná čára na řece Donu ve vzdálenosti 250–300 km od předního okraje.

I v soudobých podmínkách při organizaci strategické obrany bude zapotřebí připravovat čáry v taktické, operační i strategické hloubce, jejich počet může být větší než dříve a jejich rozmístění ve větší hloubce. To je i jeden z dalších faktorů, který podmiňuje tendenci k narůstání hloubky soudobé strategické obrany. Pokud se týče zaujetí obranných čar vojsky, pak hlavní úsilí, tak jako dříve, může být soustředěno v rozmezí taktické hloubky obrany, zejména jejího hlavního pásma.

Při přípravě strategické obranné operace v podmínkách použití jaderných zbraní bude mít ještě větší význam včasné a důkladnější vybudování terénu nejen na jednotlivých směrech, ale i na každém válčišti do celé jeho hloubky. Přitom větší pohyblivost a výkonnost různé ženijní techniky zabezpečují vykonání ženijních prací ve velkém rozsahu a v kratší době.

Jak vyplývá ze zkušeností minulé války, při volbě obranných čar, pásem a postave-

ní se vždy projevovala snaha určovat jejich průběh na základě **využívání výhodných vlastností terénu pro obranu**. To se týká především hlavního a druhého pásma obrany, armádních a frontových obranných čar, příčných a mezilehlých postavění. Na výhodných čarách byla připravována obrana i ve strategické hloubce. V podmínkách použití jaderných zbraní je nutné maximálně brát v úvahu i **ochranné vlastnosti terénu**. To ve spojení se ženijním vybudováním zabezpečí spolehlivější ochranu vojsk a techniky a tak zabrání i zbytečným ztrátám při jaderných a palebných úderech nepřitele.

Při určování průběhu obranných čar je nutné vyhnout se jakékoli šabloně jak při jejich utváření, tak i ve vzdálenostech jedné od druhé. To má za následek potíže pro průzkum nepřitele a napomáhá utajení organizace obrany.

Velký význam ve všech strategických obranných operacích měl **systém ženijních zátarasů**. Tvořil jej komplex zátarasů, různých svým významem a způsobem použití. Byly vytvářeny podle jednoho plánu s cílem způsobit nepříteli ztráty, zpomalit postup jeho vojsk, ztížit manévry a napomáhat zničení úderných uskupení palbou a protitankovými údery. Dovedná organizace rozvinutého systému ženijních zátarasů vždy napomáhala zvyšování odolnosti obrany jakéhokoli rozsahu. Tento systém právem byl a pravděpodobně bude i nadále důležitým prvkem organizace obrany.

Zvláštní význam měly a bezpochyby budou mít výbušné zátarasy — protitanková a protipěchotní minová pole. Většina z nich byla zřizována na hlavních směrech před předním okrajem obrany, v taktické a operační hloubce s vytvářením uzlů zátarasů, pásem, rajónů a čar minování. Zkušenosti současně potvrdily nezbytnost zřizování minových polí nebo přípravy k jejich zřízení i ve strategické hloubce k narůstání operačních zátarasů, k ochraně raketometných postavění, prostředků protivzdušné obrany, letišť, míst velení a dalších objektů, ke kterým mohou proniknout vojska nepřitele v útoku, nebo kde není vyloučena možnost vysazení jeho vzdušných úsadbů.

V závislosti na počtu sil a prostředků i době na přípravu obrany hustota minování terénu do zahájení útoku nepřitele nebyla v různých strategických obranných operacích stejná. V prvních obranných operacích sovětských vojsk v roce 1941 dosahovala průměrně 300–500 min a v obraně u Kurska 1500–2000 min na jeden kilometr fronty obrany. Ve všech případech byly ženijní zátarasy spojovány s přírodními

překážkami a byly chráněny palbou různých palebných prostředků. Současně s minovými výbušnými zátarasy byly široce používány závaly, drátěné zátarasy, protitankové příkopy a další nevýbušné zátarasy.

Patříčným účinkem se vyznačovala činnost pohyblivých odřadů zatarasovacích. V průběhu obranných operací byly používány na taktickém a operačním stupni ke zřizování minových polí na zjištěných směrech proniknutí a průlomu tankových a pěších uskupení nepřítele, bezprostředně na směrech jejich postupu. Obvykle tyto zatarasovací odřady působily společně s protitankovými zálohami. To umožňovalo úspěšně využívat jak protitankové dělostřelectvo, tak i ženíjní zátarasy pod jeho ochranou. Nejlepších výsledků bylo dosahováno při překvapivém zřízení zátarasů a při použití řízených minových polí.

Jedním z úkolů operačně strategického velení při organizaci obrany v letech Velké vlastenecké války byla příprava důležitých objektů ke zničení, které by mohl nepřítel obsadit v průběhu jeho útoku. V řadě

případů se připravovala i pásma ničení. V soudobých podmínkách bude jeho součástí i organizace minování v hloubce operační sestavy vojsk nepřítele s cílem omezit manévry jeho hlubokých záloh a rychle zacetit vytvářené trhliny v obraně a zabezpečit tak čas na vyjití vojsk v obraně k nim.

Podle zahraničního tisku mohou být v jaderné válce vytvářeny i jaderné zátarasy, s jejichž využitím budou řešeny operačně strategické úkoly. Patří mezi ně jaderné fugasy, používané k vytváření rozsáhlých pásem ničení těžko dostupných pro vojska v útoku s vysokými úrovněmi radiace.

Systém ženíjních zátarasů, který byl dříve důležitým prvkem organizace obrany, se dále rozvíjí. Je to podmíněno možností použití různých druhů zátarasů, zvláště řízených, pohyblivých a kombinovaných, kromě toho i prostředků jejich zřízení — pozemních a vzdušných. Kromě toho se předpokládá hromadnější používání různých druhů zátarasů do velké hloubky a jejich zřizování v kratší době.

Analýza otázek strategické obrany svědčí o tom, že se dnes značně liší od způsobů, používaných v minulých válkách na obou stranách. To se vztahuje nejen k podmínkám jejího vedení, cílům, používaným zbraním, prostorovým ukazatelům a organizaci, ale i k obsahu strategických obranných operací na kontinentálních válčících nebo strategických směrech. Obsah i organizace obrany tvoří složitější komplexy prvků, kterým jsou dnes vlastní nové charakteristické rysy a zvláštnosti. Současně tendence k rozvíjení teorie a praxe strategické obranné operace na základě zkušeností z minulých válek předurčuje vznik i nových problémů obrany, které vyžadují další teoretické rozpracování.

Strategická obranná operace na konti-

nentálním válčísti nebo strategickém směru v soudobých podmínkách může se tedy stát hlavní formou vedení strategické obrany. Zvláštní zájem vyžaduje studium otázek přípravy a vedení takové operace při hromadném použití jaderných zbraní na obou stranách, při přechodu vojsk do obrany v průběhu strategického útoku, ve zvláštních podmínkách (např. v zimě a v horách), rozpracování efektivnějších způsobů ničení velkých uskupení nepřítele v útoku, která pronikla do hloubky obrany. Účelné je rovněž zkoumat tendence k rozvíjení teorie a praxe vedení součástí strategické obrany — operací a bojové činnosti vojsk a sil, různých co do rozsahu, druhů, typů a času, spojených celkovým zámyslem v jeden systém.

Obnovení strategické fronty obrany

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka N. F. Naumova, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čis. 10/1981.

Sovětská teorie hluboké operace, která byla rozpracována v třicátých letech a kterou převzaly také armády řady kapitalistických armád, umožnila udělat závěr, že operační obrana může být prolomena na několika úsecích. To umožňuje útočníkovi vytvořit ve strategické frontě poměrně velkou trhlinu. Avšak ani sovětské, ani buržoazní vojenské umění na začátku druhé světové války dostatečně neřešilo jeden z nejdůležitějších problémů, tj. obnovení celistvosti strategické obrany.

Problém obnovení strategické fronty obrany v průběhu druhé světové války vyvstal poprvé v září roku 1939 před vojenským velením buržoazního Polska, kdy německé fašistické armády po prolomení obrany polských vojsk podél hranic se hluboce vklínily na jeho území a rozdělily protistojící operační uskupení. I přes úpornou obranu polská armáda bez pomoci spojenců nebyla schopna čelit přesile nepřítele.

Úspěch hitlerovských vojsk v Polsku byl podmíněn také chybami polského vojenského velení při stanovení zamýšlené německé fašistické operace k vedení operace a při hodnocení možností tankových vojsk a letectva agresora. To mělo za následek nesprávné rozvinování ozbrojených sil podél hranic s Německem a Slovenskem. V prvním strategickém sledu bylo šest armád a samostatná operační skupina, v záloze jen jedna armáda a několik operačních skupin. Polský hlavní štáb se zřekl myšlenky vytvořit strategickou obranu na čáře řek Bežza, Narev, Visla a San, což by umožnilo

2,5krát zkrátit frontu obrany s fašistickými vojsky a vytvořit značné zálohy.

První zkušenosti z obnovení celistvosti strategické fronty získaly sovětské ozbrojené síly v létě roku 1941 na severozápadním a západním směru.

Německá fašistická vojska koncem června roku 1941 násilným způsobem překonala řeku Daugavu a po prolomení obrany v prostoru minské vrchoviny a na řece Sluč uskutečnila strategický průlom na severozápadním a západním směru.

Hlavní stan vrchního velení v té době přijal rozhodnutí k přechodu ke strategické obraně v pásnu celé sovětsko-německé fronty. Vojskům prvního strategického sledu byl stanoven úkol připravit na směrech hlavních úderů nepřítele systém hluboce členěných obranných pásem a postavení a úpornou a aktivní činností ochromit útočnou sílu nepřítele, zastavit ho a získat čas na přípravu protiútoků.

K obnovení strategické fronty zvolil Hlavní stan vrchního velení čáru, která se

opírala o pskovský a ostrovský opevněný prostor v pásnu Severozápadního frontu a o řeku Západní Dvina od Polocka po Vitěbsk a o řeku Dněpr od Orší po Loeva na západním směru. Tato čára byla ve vzdálenosti 150—200 km od předního okraje vojsk v dotyku. To umožnilo získat několik dnů k zaujetí obrany armády ze zálohy Hlavního velení.

Složitou otázkou bylo vytvoření a rychlé přesunutí silných záloh. Jen k vytvoření taktické hloubky na nové čáře strategické obrany bylo zapotřebí 40—50 divizí. Hlavní stan vrchního velení projevil v tom značnou energii, houževnatost a dovednost. Již 2. července byly předány Západnímu frontu do podřízenosti čtyři armády, které přešly do obrany v sestavě skupiny armád záloh Hlavního velení, kromě toho i další armády přisunuté z hloubky státu a z jihozápadního směru. V sestavě všech těchto svazů bylo více než 70 divizí. Na severozápadní směr byly ze začátku přisunuty jedna a později dvě armády.

Při obnovení strategické obrany vytvářel severozápadní front jednu obrannou čáru, která měla v podstatě jedno částečně vybudované obranné pásmo.

Vojska, která budovala taktickou obranu, připravovala v prvním pořadí postavení na nejnebezpečnějších operačních směrech, bránila nejdůležitější silniční a železniční cesty, které vedly do hloubky vytvářené strategické obrany. S postupným zvyšováním počtu svazků v obraně se jednotlivé úseky obrany rozšiřovaly a v celé řadě směrů také spojovaly. Avšak do příchodu nepřítelů k Západní Dvině a k Dněpru se nepodařilo vytvořit souvislou taktickou hloubku obrany a na přesunu byla ještě část svazků armád prvního sledu. To ulehčilo nepříteli prolomit obranu na směrech, které byly nedostatečně bráněny.

K získání času na přípravu obrany na první čáře byly používány bojové činnosti odcházejících sborů a divizí, které zpomalovaly postup nepřítelů. K tomuto cíli byly také zasazovány svazky a zálohy. V úporných bojích na několika postaveních a čarách mohly zastavit nepřítel na 4—7 dnů. Určitou úlohu v tomto směru měly také protitúdry, vedené před předním okrajem, za čarou dosahu palby dělostřelectva vojsk, která přecházela do obrany na prvním pásmu.

Velký účinek mohl mít protitúder, vedený v době, kdy nepřítel dosáhl obsazené obrany. To umožnilo, že vojska, která vedla protitúder, mohla být podporována palbou svazků v obraně.

Středem pozornosti událostí při udržení nové čáry strategické obrany bylo **smolenské sražení**. Probíhalo od 10. července do 10. září v pásnu širokém 600—650 km a hlubokém 200—250 km. Toto sražení bylo složitým komplexem obranné a útočné činnosti.

První období smolenského sražení bylo zahájeno za zvláště nevýhodné situace, kdy sovětská vojska nedokončila soustředění a rozvinování. Postavení zaujalo jen 37 divizí z celkového počtu 48 divizí, které byly přesunovány do tohoto prostoru. Na každou z 24 divizí, které zaujímaly obranu v prvním sledu, připadlo pásmo široké 25 až 30 km. Obranná čára nebyla ženině vybudována, což do značné míry snížilo možnosti vojsk v obraně.

V druhém období smolenského sražení se Hlavní stan vrchního velení pokusil organizovat protitúdy na západním směru s cílem zničit smolenské uskupení německých fašistických vojsk. K tomu účelu vedly vytvořené armádní operační skupiny soustředěný úder. Kromě toho pro činnost proti týlu mogilevského uskupení nepřítelů byla vyslána přepadová jezdecká skupina. Údery operačních skupin, i když nedosáhly cíle zničit smolenské uskupení nepřítelů, zbavily fašistická vojska volnosti manévru, zavázaly je do boje na všech úsecích fronty, napomohly vyjit vojskům dvou armád z obklíčení a pomohly ustálit postavení sovětských vojsk.

V důsledku velkých ztrát byla úderná síla skupiny armád „Střed“ značně snížena. Naplněnost pěších divizí se snížila na 80 %, tankových a mechanizovaných na 50 %. Německé letectvo ztratilo ve vzdušných bojích 170 letounů. Sovětská armáda donutila nepřítelů, aby hlavními silami přešel do obrany.

Ve třetím období smolenského sražení s cílem získat strategickou iniciativu u Smolenska, sovětská vojska zahájila útok ke zničení uskupení nepřítelů. I když nebyl útok dále rozvíjen, nepřítel utrpěl značné ztráty.

V závěrečném období smolenského sražení bylo podle zámyslu Hlavního stanu

vrchního velení aktivní činností způsobit skupině armád „Střed“ značné ztráty a zmařit útok uskupení nepřítele na pravém křídle na jižním směru. Vývoj událostí potvrdil, že vojska skupiny frontů, která přešla do útoku, neměla dostatek sil k realizaci zámyslu a získání strategické iniciativy.

Přechodem do obrany skončilo svým charakterem a rozmachem velké sražení u Smolenska, které trvalo dva měsíce. Jeho výsledkem bylo následující důležité období krachu dobrodružného plánu Německa na vedení „bleskové války“. Poprvé v průběhu druhé světové války byla donucena německá fašistická vojska přerušit strategický útok na hlavním směru a přejít do obrany. Sovětské velení získalo čas k upevnění obnovení strategické fronty obrany na daném směru, k přípravě obrany hlavního města a v dalším ke zničení nepřítele u Moskvy.

Zkušenosti z bojové činnosti v létě roku 1941 dokazují, že Hlavní stan vrchního velení vcelku správně stanovil čáry strategické obrany v hloubce. Do prostorů průlomu obrany zabezpečil poměrně včas přesun značných sil. Současně však v řadě případů určoval úkoly vojskům, které nemohla splnit a opožděně vydával úkoly k odchodu vojsk. To mělo za následek, že vojska utrpěla neopodstatněné ztráty, což vedlo ke zmaření splnění zámyslu celé řady operací.

Obnovení strategické fronty obrany na podzim roku 1941 bylo ztíženo tím, že nepřítel prolamoval obranu na dvou směrech — jihozápadním a západním a k polovině října rozšířil trhlínu od Azovského moře až k Volze u Kalinina. Hlavní stan vrchního velení měl v té době omezené a nedostatečně připravené zálohy. Vzhledem k podstatným rozdílům v operačně strategické situaci byly různě vybírány čáry ke stabilizaci obrany a způsoby bojové činnosti na přístupech k Moskvě a na levobřežní Ukrajině.

Při obnovení bojeschopnosti uskupení frontů a armád bylo nejúčinnější co nejrychlejší vytvoření svazků u vojenských okruhů a jejich odeslání na frontu a doplnění divizí v průběhu obranné činnosti. U Západního frontu bylo tímto způsobem obnoveno 23 divizí, u Jihozápadního 27 divizí, u Jižního 11 divizí — celkem 61 divizí. Široce bylo využíváno manévru podél strategické fronty.

K upevnění strategické fronty obrany bylo používáno nejrůznějších způsobů bojové činnosti. Na jihozápadním směru to bylo vyčerpání sil nepřítele obranou celé řady postupných obranných postavení a pásem ve spojení s protiúderem. Na západním směru to bylo vedení bojové činnosti silnými uskupeními vojsk, která se dostala do obklíčení, aktivní bojová činnost tankových brigád ke zpomalení postupu nepřítelů a k získání času na přesun záloh a k zaujetí obrany, na začátku stabilizace fronty obrany k udržení připravených postavení na důležitých směrech a vedení protiúderů s cílem opětovného obsazení obranných úseků. V boji s útočícím nepřítelem mělo nejvyšší účinek dovedné skloubení způsobů vedení pozicní obrany s vedením protiúderů a protiztečí. To umožňovalo úspěšně zdržovat úderem mnohem větších sil nepřítele.

Při obnovení strategické fronty obrany a oslabení úderné síly uskupení nepřítele mělo významnou úlohu letectvo.

Sovětské velení v nejtěžších podmínkách na podzim roku 1941 dokázalo nejen obnovit strategickou frontu obrany, ale i současně vytvořit dostatečně silná uskupení vojsk k protíutoku.

Obnovení strategické fronty obrany v letním a podzimním tažení sovětských vojsk v roce 1942 mělo také své zvláštnosti. Bylo uskutečňováno za situace hlubokého průlomu silného uskupení nepřítele na jihozápadním směru.

První pokus obnovit strategickou obranu byl uskutečněn silami prvního strategického sledu.

Obranná uskupení na středním Donu a u Stalingradu byla vytvořena ze záložních armád, které včas připravil Hlavní stan, a z divizí, které byly přesunuty z Dálného východu. V létě roku 1942 bylo v tomto prostoru využito více jak 70 střeleckých divizí a dalších svazků. Současně s tím bylo široce používáno obnovení bojeschopnosti armád, které byly přesunuty za řeku Don.

Na kavkazském směru bylo uskutečněno obnovení obranného uskupení přeskupením dvou armád z turecké hranice a několika brigád z hloubky státu, kromě toho i obnovením bojeschopnosti svazků a svazů, které byly vyvedeny z boje, a to po doplně-

ní záloh v prostoru Zakavkazska a střední Asie.

Ke stabilizaci fronty obrany bylo použito různých způsobů bojové činnosti. Výsokou efektivnost pozici obrany prokázala vojska, která poutala a vyčerpala nejsilnější uskupení vojsk nepřítele na daném strategickém směru. Značný význam měly protiúder a dílčí útočné operace. Jejich počet zvýšil Hlavní stan vrchního velení a front je také rozšířil v letním a podzimním tažení roku 1942.

Vojskům frontů, která vedla sražení k obnovení celistvosti strategické fronty, poskytovalo velkou pomoc letectvo.

Významnou úlohu při stabilizaci obnovované strategické fronty obrany měly také útočné operace, vedené mimo vytvořenou trhlínu. Pcutaly činnost nepřítele na pa-

sívních úsecích sovětsko-německé fronty a zbavovaly ho možnosti přesunout jeho síly ke Stalingradu a na Kavkaz.

Několik útočných operací bylo uskutečněno přímo na předním okraji nově vytvořené strategické fronty obrany.

Sovětské velení a vojska s použitím různých způsobů boje dokázaly obnovit strategickou frontu, morálně a fyzicky vyčerpaly nepřítele a obsadily celou řadu důležitých prostorů a předmostí.

Hlavní stan vrchního velení, operační stupně velení a vojska Sovětské armády tak v těžkých podmínkách ozbrojeného zápasu poprvé od zahájení druhé světové války dokázaly vyřešit velmi složitý problém vojenského umění — obnovení strategické fronty obrany.

□

Zkušenosti ze dvou letních a podzimních obranných tažení sovětských vojsk (v letech 1941—1942) dokazují, že při obnově strategické fronty je nejdůležitější včas zjistit strategický záměr nepřítele, určit nejnebezpečnější směry průlomu a možnou šířku trhlíny, správně volit strategické čáry obrany, vytvořit zálohy a včas je přesunout k zaujetí obranných pásem a postavení, a to do příchodu nepřítele.

Neodvratnost vytvoření značné trhlíny v obraně vzniká velmi jasně v době, kdy se operační průlom mění ve strategický, kdy zálohy frontů v obraně byly vyčerpány nebo nebyly schopny zastavit úderná uskupení útočníka a hluboké zálohy nemohly včas zasáhnout. Přenesení úsilí na novou čáru v těchto podmínkách je nevyhnutelné. Čím dříve a rozhodněji bylo uskutečněno, tím s menšími ztrátami se dařilo obnovit celistvost strategické fronty obrany.

Nová obranná čára byla nejčastěji volena v takové vzdálenosti, aby nepřítel potřeboval k jejímu překonání dobu 4—7 dní. K vybudování obrany bylo většinou využíváno přirozených překážek a včas připravených čar. Na dobře přístupném terénu pro nepřítele se vojska bránila na jedné ze vzdálených čar, určené k vedení manévrové obrany. Udržení této čáry zabezpečovalo oslabení nepřítele a obnovení vlastní obranného uskupení.

Obnovení celistvosti strategické fronty souviselo vždy s obnovením narušeného ve-

lení. Byla vytvářena nová a reorganizovaná existující frontová a armádní polní velení. Novým prvkem ve velení bylo vytváření hlavních velení strategických směrů. Tato velení urychlila vytváření obranných uskupení v prostorech obnovování strategické fronty. Velení vojskům v obranných operacích v podmínkách rychle se měnící situace bylo pružnější. V širokém měřítku bylo využíváno operačního manévru letectvem a dělostřelectvem.

Vojska, která byla přesunuta ze zálohy, přehrazovala v první řadě nejdůležitější operační směry a v dalším rozvíjela obranný systém podél fronty a do hloubky. K získání času na vybudování obrany byly jako první přesunovány jednotlivé svazky a předem odřady, které společně s vojsky na odchodu zdržovaly nepřítele. Úporná obrana obsazených postavení ve spojitosti s dobře připravenými protiztečemi a protiúderem, s vedením mohutných úderů letectva a paleb dělostřelectva co nejvíce vyčerpávala síly nepřítele a jeho možnosti pokračovat v útoku. Při obnovení strategické fronty obrany měly významnou úlohu dílčí útočné operace. Avšak jen ty dosáhly značného výsledku, v kterých se podařilo prolomit obranu nepřítele a vytvořit nebezpečí pro nepřítele tím, že vojska vyjdou do jeho operačního prostoru.

Krátká historická analýza potvrzuje, že nejsložitější problém obnovení narušené strategické fronty obrany s úspěchem vyřešilo sovětské vojenské umění. Bylo obo-

haceno cennými zkušenostmi uskutečňování celého komplexu opatření k obnovení strategické fronty a k přípravě výhodných podmínek pro protiútok. Tyto zkušenosti mají značný význam také v podmínkách soudobého ozbrojeného zápasu.

Přitom je nutné brát v úvahu, že zbraně a bojová technika, které mají ve výzbroji v současné době armády, mají větší bojové možnosti prolomit obranu, než tomu bylo ve druhé světové válce, a současně i vytvořit rozsáhlé trhliny ve strategické frontě obrany. Proto obnovení a organizace pevné obrany se mohou znovu stát aktuálními úkoly, a to nejen na operačním, ale i strategickém stupni. Při jejich řešení, současně s využitím popsaných způsobů, na základě zkušeností z druhé světové války, vzniknou i nové problémy.

V podmínkách použití prostředků hromadného ničení bude s největší pravděpodobností hlavním faktorem zabezpečení rychlého obnovení strategické fronty obrany vedení hromadného jaderného úderu proti strategickému uskupení vojsk a sil nepřítele v útoku. Současně je však zapotřebí poznamenat, že včasné přesunutí vlastních strategických záloh a zaujetí obrany na nových čarách může být složitějším problémem než v druhé světové válce i přesto, že voska jsou plně motorizována. Úspěšné řešení tohoto úkolu je možné jen v podmínkách nejtěsnějšího sladění úsilí operačních štábů, orgánů vojenské

dopravy a místních orgánů státní moci, přes jejichž území bude probíhat přesun a přechod vojsk do obrany.

Hromadné ztráty vojsk nepříznivě ovlivní vytvoření obranných uskupení na nových čarách. Současně s přesunem strategických záloh může najít široké uplatnění obnovení bojeschopnosti svazků a svazů, které byly nuceny odejít nebo utrpěly značné ztráty, a to novým rozdělením bojeschopných či přisunutých útvarů, nebo novými doplňky.

Při organizaci bojové činnosti na nové strategické obranné čáře i na přístupech k ní bude pravděpodobně využíváno všech způsobů bojové činnosti, kterých bylo používáno v letech Velké vlastenecké války a které jsou rozpracovány v současném vojenském umění. Avšak jen jejich dovedné spojení může zabezpečit úspěšné obnovení strategické fronty obrany, vyčerpání útočných uskupení nepřítele a vytvoření podmínek k přechodu do protiútku.

Způsoby obnovení strategické obrany, rozpracované na základě zkušeností z minulých válek, nebudou v plné míře odpovídat celé složitosti soudobého ozbrojeného zápasu, ve kterém není vyloučeno použití kvalitativně nových prostředků ničení. Aby bylo možné plně stanovit reálné cesty řešení daného problému ve vztahu k novým podmínkám, je nutné dále je všestranně zkoumat.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Владислав Рыбецки, кандидат философских наук, доцент полковник Олдржих Малер, кандидат философских наук, доцент	
Мировая альтернатива против ядерной катастрофы	3
Авторы разбирают в основных чертах международную обстановку и ее взаимосвязи, в которой проходило Пражское заседание Политического Консультативного Комитета Варшавского Договора. Они объясняют итоги и предложения, которые содержит Политическая Декларация государств участников Варшавского Договора.	
Полковник Мирослав Недвед, кандидат военных наук	
Реализация итогов XVI съезда КПЧ в исследовательском институте ЧНА . .	8
Автор, исходя из основных задач института и критерий эффективности работы, разбирает его долю в исследовательской работе в рамках военно-научной базы ЧНА, которая содействует повышению подготовленности и боевой готовности ЧНА.	
Полковник Эмил Баркол, кандидат философских наук	
Партийно-политическая работа при организации и ведении обороны в горно-лесистой местности	13
Автор, исходя из основных требований политической работы в обороне вообще, конкретизирует ее на условия обороны в горно-лесистой местности. Он объясняет главные формы и методы партийно-политической работы, обязанности командующего (командира) и политических органов.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Пржебек Ворличек, кандидат военных наук, доцент	
Оборона общевойсковой армии в горно-лесистой местности	17
Автор статьи рассматривает некоторые характерные особенности организации и ведения оборонительной операции в горно-лесистой местности, обращая особое внимание на подготовку операции, построение обороны, создание группировки сил и средств, а также на организацию ядерного и огневого поражения противника.	
Полковник Ян Мартински	
Оборона в приграничной полосе в начале войны	26
Автор на основе опыта Великой Отечественной войны и возможностей вероятного противника в настоящее время, разбирает значение обороны в приграничной полосе, некоторые вопросы управления, а также роль и место соединений первого эшелона.	
Полковник Йиржи Кржижек, кандидат военных наук, доцент	
К обороне занимаемой без соприкосновения с противником	29
Автор статьи рассматривает организацию и построение обороны, ведение оборонительного боя, а также некоторые особенности обороны дивизии первого и второго эшелона общевойсковой армии.	

Полковник Зденек Кодеши, кандидат военных наук, доцент

Организация оборонительного боя дивизии в горно-лесистой местности 35

Автор статьи, исходя из особенностей обороны мсд в горно-лесистой местности, разбирает содержание работы командира соединения и части в ходе принятия обоснованного решения, а именно: оценку противника, своих войск и местности, определение задач подчиненным, организацию взаимодействия и управления, а также систему комплексного поражения противника.

Полковник Эмил Совак

Боевые действия РВА в оборонительной операции в горно-лесистой местности 42

Автор статьи, на основе особенностей горно-лесистой местности, разбирает эффективность огневого поражения противника и главные задачи РВА: в бою с тактическими средствами ядерного нападения, в ходе выдвижения противника, при занятии исходного положения, во время ведения боевых действий о передний край и в глубине обороны, а также в ходе поддержки контратак (контрударов).

Полковник Франтишек Фласар

Боевые действия авиации в оборонительной операции в горно-лесистой местности 46

Автор статьи рассматривает роль авиации с точки зрения характеристики задач на основе плана фронта и общевойсковой армии. Он обращает внимание на воздушную разведку, авиационную поддержку войск в обороне, действия авиации направленные на воспрепятствование выдвижения и срыв развертывания войск противника, а также на поддержку войск армии.

Подполковник Йосеф Попелка, кандидат военных наук, доцент

ПВО в оборонительной операции в горно-лесистой местности 52

Автор статьи, исходя из возможных действий авиации противника, разбирает задачи подразделений и частей зенитных средств общевойсковой армии в обороне занимаемой вдоль и поперек горных хребтов, а также в сочетании первого и второго варианта.

Полковник Карел Либл

Инженерное обеспечение оборонительной операции в горно-лесистой местности 55

Автор статьи разбирает цели и задачи инженерного обеспечения оборонительной операции общевойсковой армии в горно-лесистой местности, обращая особое внимание на: инженерное оборудование полосы обороны дивизии первого и второго эшелона армии, районов и позиций ракетных и зенитных средств, подготовку заграждений, а также на строительство дорог.

Полковник Милош Земан, кандидат военных наук, доцент

Химическое обеспечение оборонительной операции в горно-лесистой местности 61

Автор статьи на основе особенностей горно-лесистой местности разбирает организацию определения параметров ядерных взрывов противника, значение радиационной и химической разведки, специальную обработку войск, применение дыма, а также организацию химического материально-технического обеспечения.

Подполковник Вацлав Данек, кандидат военных наук, доцент

Организация связи в оборонительной операции в горно-лесистой местности 67

Автор статьи разбирает некоторые особенности связи при организации и обеспечении радиосвязи, радиорелейной, а также проводной связи.

Полковник Михал Гондек

Техническое обеспечение оборонительной операции в горно-лесистой местности	70
---	-----------

Автор статьи, исходя из условий и принципов технического обеспечения в горно-лесистой местности, разбирает его задачи, организацию эвакуации поврежденной техники, ее ремонта, а также управление техническим обеспечением.

Полковник Эмил Кочи, кандидат военных наук, доцент

Тыловое обеспечение оборонительной операции в горно-лесистой местности	75
---	-----------

Автор статьи разбирает особенности организации тыла, дорожного обеспечения, подвоза материальных средств, медицинского обеспечения, а также особенности руководства тылом.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Стратегическая оборона	81
Восстановление стратегического фронта обороны	88